

ADANIA SHIBLI KÜÇÜK BİR AYRINTI

KÜÇÜK BİR AYRINTI

ADANIA SHIBLI

ÇEVİRİ: MEHMET HAKKI SUÇİN

ROMAN

3. BASKI

can çağdaş

Adania Shibli

KÜÇÜK BİR AYRINTI

Can Çağdaş

Küçük Bir Ayrıntı, Adania Shibli (Adeniyye Şibli)
Arapça aslından çeviren: Mehmet Hakkı Suçin
Tafsîl Sânawi / Minor Detail
İlk (bu çeviride kaynak alınan) baskı: 2017, Daru'l-Âdâb

1. basım 2021
3. basım Şubat 2022, İstanbul
Bu kitabın 3. baskısı 1 000 adet yapılmıştır.

Dizi editörü: Cem Alpan
Editör: Su Akaydın
Düzelti: Melis Oflas
Mizanpaj: Atahan Sıralar

Sanat yönetmeni ve kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Creative (www.lom.com.tr)

Baskı ve cilt: Türkmenler Matbaacılık Reklam San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Gümüşsuyu Cad. No: 16-18
Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 43087

ISBN 978-975-07-5255-1

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ A.Ş.
Maslak Mah. Eski Büyükdere Cad. İz Plaza Giz, No: 9/25 Sarıyer/İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 43514

Adania Shibli

Küçük Bir Ayrıntı

ROMAN

Arapça aslından çeviren
Mehmet Hakkı Suçin

ADANIA SHIBLI, 1974 yılında Filistin'in Celile şehrinde doğdu. Gazetecilik ve iletişim alanında lisans ve eğitimini Kudüs İbrani Üniversitesi'nde, doktorasını University of East London'da tamamladı. İki defa Abdulmuhsin el-Kattan "genç yazar" ödülü aldı. Yayımlanmış kurgusal eserleri şunlardır: *Mesâs* (Dokunuş, 2001), *Kullunâ ba'îd bizât el-Kadr ani'l-Hubb* (Hepimiz Aşktan Aynı Mesafede Uzağız, 2004), *Keep Your Eye on the Wall* (Duvara Göz Kulak Ol, 2013), *Küçük Bir Ayrıntı* (2017). Kurgusal olmayan eserleri arasında *Dispositions* ve *A Journey of Ideas Across: In Dialog with Edward Said* yer almaktadır. 2001 ve 2003 yıllarında el-Kattân Genç Yazar Ödülü'nü aldı. *Küçük Bir Ayrıntı*, 2020 National Book Award Translated Literature ve Booker International ödüllerinin kısa listesine girdi. Adania Shibli, Filistin'in Birzeyt Üniversitesi'nde yarı zamanlı öğretim üyesi olarak çalışıyor. Berlin'de yaşıyor.

MEHMET HAKKI SUÇİN, Arap Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi ve çevirmendir. Ankara Üniversitesi Arap Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı'ndan mezun oldu. Manchester Üniversitesi'nde misafir akademisyen olarak çalıştı. Arabic Booker Ödülü'ne jüri üyesi seçildi (2014). Yurtiçinde ve dışında yazılı ve sözlü çeviri atölyelerini yönetti. Arap edebiyatı, çeviribilim ve yabancılara Arapça öğretimi alanlarında çalışmalarını sürdürüyor. Halen Gazi Üniversitesi'nde öğretim üyesidir.

— 1 —

Serabın dışında hareket eden hiçbir şey yoktu. Uçsuz bucaksız çorak alanlar serabın ağırlığı altında usulca titreyerek göğe doğru yükselirken ikindinin keskin güneşi soluk sarı kum tepelerinin resmettiği çizgileri yavaşça siliyordu. Bu tepelerde fark edilebilen tek ayrıntı, eğim ve sapaklarda amaçsızca kıvrılan, kuru aptesbozan otlarıyla, tepeleri benek benek kaplayan taşların ince gölgelerinin nüfuz ettiği gevşek sınırlardı. Ağustos sıcağının üstüne çömeldiği kurak Nakab çölünün muazzam uzanışı sayılmazsa herhangi bir var oluştan dahi söz edilemezdi.

Ortalıktaki tek hayat belirtisi, giderek uzaklaşan havlamalar ve kampı kurmakla meşgul askerlerin bağrış çağrışlarıydı. Kulağına bu sesler çalınırken üzerinde durduğu tepeden dürbünle önüne serilmiş manzaraya bakıyordu. Parlayan ışık, gözlerini rahatsız etse de kumlarda ve kum kanyonlarında uzanan patikaları acele etmeden, bazen birinde daha çok oyalanarak takip etti. Sonra dürbünü gözlerinden uzaklaştırdı, terini silip dürbünü kılıfına yerleştirdi, ağır ve kesif ikindi havasında kampa yollandı.

Askerler kampa vardıklarında iki sağlam barakanın yanında duvarları yarı yıkık bir baraka daha olduğunu

gördüler. Savaşın başında maruz kaldığı yoğun bombardımanın ardından sağlam kalan şeyler sadece bunlardı. Fakat şimdi, bu iki barakanın yanında biri komuta merkezi, diğeri askerî gazino olarak kullanılacak iki de çadır vardı. Asker koğuşu olacak diğer üç çadır için çakılan kazık ve sırık sesleri boşluğu çınlatıyordu. Kampa ulaştığında başçavuş rütbeli yaveri onu karşılamak için hemen yerinden fırladı. Bütün taşların ve molozların mıntıkadan temizlendiğini, şu anda bir grup askerin hendekleri doldurmakta olduğunu haber verdi. Karanlık basmadan her şeyin bitmesi gerektiğini söyleyerek tümen çavuşlarının, takımdaki bazı onbaşı ve kıdemli erlerin toplantı için hemen komuta çadırına gelmeleri talimatını verdi.

* * *

İkindinin gün ışığı çadırın girişini dolduruyor, içerilere taşıp kumlara seriliyor, askerlerin zeminde bıraktığı izleri açık ediyordu. Konuşmaya kendisi başladı. Burada bulundukları süre içerisinde temel görevlerinin Mısır'la güney sınırını çizmek, sınır sızmalarını önlemek ve Negev[1] Çölü'nün güneybatı kısmını taramak suretiyle bölgeyi geriye kalan Araplardan tamamen temizlemek olduğunu söyledi. Hava Kuvvetleri kaynaklarının bildirdiğine göre sınırda bazı hareketlenmeler ve sızmalar vardı. Bölgeyi keşfetmek ve daha yakından tanımak için etrafta günlük devriye turları gerçekleştirmek gerekecekti. Operasyon biraz zaman alsa da Negev'in bu bölgesi tamamen güvenlik altına alınana kadar burada konuşlanacaklardı. Ayrıca çöl koşullarında savaş teknikleri ve çöle uyum eğitimi almak için bütün askerler günlük eğitim ve tatbikatlara katılacaklardı.

1. (İbr.) Nakab Çölü. (Ç.N.)

Konuşmasını dinleyenler, önlerine serilmiş harita üzerindeki el hareketlerini takip ediyorlardı. Haritada kamp yeri, kül rengi büyük bir üçgen içinde zar zor seçilebilen küçük bir nokta gibi görünüyordu. Söylenenlere kimse yorum yapmayınca bir süre sessizlik oldu. Başını haritadan kaldırdı ve bakışlarını ter dökmekte olan ve çadırın girişinden süzülen ışığın etkisiyle yüzleri parıldayan kıdemli askerlerin abus suratlarına çevirdi. Bir süre sustuktan sonra konuşmasına devam etti. Başta takıma yeni katılanlar olmak üzere tüm askerleri üniforma ve teçhizat konusunda dikkatli olmaları için uyardı; onlarla yakından ilgilenmelerini, üniforma veya mühimmatlarında bir eksik olursa derhal kendisine bildirmelerini emretti. Kişisel hijyen ve günlük sakal tıraşının önemini askerlere hatırlatmalarını istedi. Toplantıyı kapatmadan önce şoföre, bir çavuş ve iki onbaşıya seslenerek çıkacakları ilk keşif devriyesi için hazır olmalarını söyledi.

Devriyeye çıkmadan önce lojman olarak seçtiği barakaya saptı, barakanın girişine istif ettiği eşyalarını odanın köşesine taşıdı. Sonra teneke bidonu, eşyaların arasından öteye taşıyıp bidondan küçük bir leğene su döktü. Çuvalı andıran kumaş çantadan bir havlu çıkardı ve havluyu leğenin suyuna batırıp yüzündeki teri sildi, sonra yeniden sudan geçirdi. Gömleğinin düğmelerini çözüp çıkardı, ıslak havluyla koltukaltlarını sildi. Yeniden gömleğini giyip düğmeledikten sonra havluyu iyice yıkayıp duvara çakılmış bir çiviye astı. Leğendeki kirli suyu barakanın dışındaki kumlara döktü. Tekrar odaya döndü ve leğeni bir köşede duran eşyalarının yanına koyup çıktı.

Şoför direksiyon koltuğunda oturuyor, devriyeye katılma talimatı alan askerler de aracın etrafında ayakta bekliyorlardı. Araca yaklaştığında bekleyen askerler arkaya bindiler, kendisi de şoförün yanındaki ön koltuğa

yöneldi. Şoför, koltuğunu ayarladıktan sonra kontak anahtarını çevirdi ve boşluğa büyük bir homurtu yayan motoru çalıştırdı.

Batıya doğru yola çıkıp her tarafa dağılmış soluk sarı tepeler arasında ilerlediler. Aracın tekerleklerinden yukarıya doğru savrulan ve arkadaki manzarayı tamamen kapatan yoğun kum bulutları onları izledi. Kumlar arkada oturan askerlere isabet ediyor ve gözlerini, ağızlarını kapatmalarına neden oluyordu. Farklı biçimler alan kum dalgaları, araç uzaklaşıp motor sesi büsbütün dağıldıktan sonra sakinleşiyordu. Ardından kumlar usul usul yeniden tepelere konuyor, tekerleklerin aracın ardında bıraktığı iki paralel hattın keskinliğini yumuşatıyordu.

Mısır'la olan ateşkes hattına yaklaşıp sınır şeridini denetlediler. Herhangi bir sınır ihlali girişimi yoktu. Güneşin ufka iyice yaklaştığı, herkesin sıcaktan ve tozdan bunaldığı sırada şoföre kampa dönme talimatını verdi. Bölgede hareketlenmeler olduğuna dair raporlar olmasına rağmen devriye sırasında herhangi bir şeye rastlamadılar.

Doğu yönündeki göğün maviliği, birkaç yıldızın cılız ışığıyla karanlıkta dağılmaya yüz tutsa da karanlık çökmeden kampa vardılar. Kampta çalışmalar sürüyordu. Araçtan iner inmez, akşam yemeğinden önce her şeyin bitmesi gerektiğini duyurdu. Askerler birden canlandılar, siluetleri mekânın her tarafında daha kararlı ve hızlı hareket etmeye başladı.

Barakasına yöneldi, içerisi zifiri karanlıktı. Birkaç saniye öylece durdu ve içerideki karanlığın şiddetini biraz hafifletmek için dönüp kapıyı ardına kadar açtı. Duvara asılı havluyu aldı, kupkuruydu. Bu sefer teneke bidondan bir miktar suyu doğrudan havlunun üzerine dökerek ıslattı ve yüzündeki, ellerindeki teri tozu sildi. Öteberinin üzerine yeniden eğilerek eline bir fener

aldı, fenerin camını yukarı kaldırıp fitilini yakmadan masaya koydu, sonra barakadan ayrıldı. İçeride sadece birkaç dakika kalmasına rağmen şimdi gökyüzünde benek benek yıldızlar vardı. Karanlık, yıldızları öyle bir örtmüştü ki gece kampa ansızın inmiş gibi görünüyordu. Askerlerin siluetleri yeniden yavaşlamıştı ama lamba ışıklarının süzüldüğü lacivert gecenin içinde sesleri yükseliyordu.

Kamp tesisleri arasında dolaşarak hendek doldurma ve askerî eğitim mıntıkalarının elverişli hale getirilmesi işlemleri başta olmak üzere yapılan her çalışmayı denetledi. Her şey tıkırında görünüyordu. Tek bir farkla ki halihazırda saat sekizi geçiyordu ve çoğunlukla askerler tam saat sekizde yemek için toplanıyorlardı. Çok geçmeden herkes ana çadıra yönelerek uzun yemek masalarının etrafında toplandı.

Akşam yemeğinin ardından, dolunayın ve koyu ufuk hattının üzerine saçılmış yıldız ışıklarının eşliğinde barakasına doğru yürüdü. Kendini uykuya hazırladıktan sonra fenerin fitilini söndürüp ranzasına uzandı. Yatak çarşafını kenara itti ve tamamen üstü açık yattı. Odanın sıcaklığı oldukça yoğun olsa da hemen uykuya daldı. Herkes için zor bir gündü. 9 Ağustos 1949.

* * *

Sol dizinde bir hareketle uyandı. Zifiri karanlık odanın şiddetli sıcağında gözlerini açtı. Terden sırılsıklam olmuştu. Şortunun paçasının hemen altında bir yaratık yukarı doğru hareket edip durdu. Nöbet tutan askerlerin cılız hareketlerinin, çadırları tokatlayan rüzgârın, uzaktan gelen köpek havlamalarının ya da deve böğürtülerinin ara sıra kesintiye uğrattığı boşluğun vızıltısı duyuluyordu.

Bir süre hareketsiz kaldıktan sonra ani ama yumuşak bir hareketle doğruldu. O sırada yaratık yeniden kıpırdayınca olduğu yerde donup kaldı. Bakışlarını bacağına dikti ama koyu karanlıkta herhangi bir şey göremedi. Fakat boşluklardan barakaya sızan loş ay ışığı sayesinde odadaki mobilyanın ve eşyanın gölgesini, çatının bindiği ahşap direkleri ayırt edebildi. Ani bir hareketle elini yaratığa götürdü ve onu bacağından koparıp attı. Sonra masaya doğru fırlayıp feneri yaktı. Fenerle birlikte yatak ile masa arasındaki alanda dört döndü. Oraya buraya saçılmış çakıltaşlarının gölgeleri dışında hiçbir şey yoktu. Arama alanını genişletti. Yatağa, yatağın altına, odanın köşelerine, kapıya yakın yerlere, valizin ve alet edevat kutusunun etrafına, diğer eşyalara, sonra duvarlara, duvarların tavana uzanan yerlerine, yeniden yatağa ve ayakkabılarına baktı. Duvara çakılmış çivilere astığı elbiselerini silkeledi. Sonra bir kez daha büyük bir itinayla yatağın altına, köşe bucak zeminlere, duvarlara, tavana ve nihayet etrafında dönerek oraya buraya yansıyan gölgesine baktı. En sonunda durdu ve sakinleşti. Işık ve odadaki gölgeler de sakinleşti. Hafif bir yanma hissinin yayılmaya başladığı bacağına feneri iyice yaklaştırınca, iki küçük kırmızı nokta gördü. Belli ki yaratık ondan daha hızlı davranmış ve üzerinden atmadan önce onu sokmuştu.

Lambayı söndürdü, alet edevat kutusunun yanına koyup yatağına döndü fakat yeniden uyuyamadı. Bacağına yayılan yanma hissi giderek artıyordu. Öyle ki şafak söktüğünde sanki derisi etinden yüzülüyordu.

Sonunda yatağından kalktı ve eşyalarını yığdığı yere gitti. Tavanın deliklerinden sızan sabah güneşinin ışığıyla eşyalar benek benek görünüyordu. Metal leğeni suyla doldurdu ve havluyu asılı olduğu yerden aldı, suya batırıp sıktıktan sonra yüzünü, göğsünü, koltukaltlarını sildi.

Gömleğini giydi, sonra pantolonunu diz üstüne kadar götürüp bacağındaki ısırık yerini kontrol etmek için bir süre bekletti. Artık morarmış olan ve sızısı yayılmaya devam eden bu iki noktanın etrafında hafif bir şişkinlik vardı. Pantolonunu yukarı çekti ve gömleğini pantolonunun içine soktu. Belindeki kemeri sıkıp kumaşta oluşan kemer izinin tam üzerine yerleştirdi. Havluyu yıkadıktan sonra tekrar çiviye astı. Duvarlara, tavana, zemine bir kez daha dikkatle baktıktan sonra ayrıldı.

* * *

O sabahın keşif devriyesini güneş gökyüzünün ortasına yaklaştığında tamamladılar. Ne güneşin kavurucu sıcaklığına ne de değdiği yeri yakan aracın içinde daha fazla kalmaya tahammül edebildiler. Öğleden önceydi. 10 Ağustos 1949.

Kamptaki askerler, çadırların hizasındaki dar gölgelere sığınmışlardı. Güneşe doğrudan maruz kalan kumlu, geniş sahalarda durmak imkânsızdı. O ise sıcaktan değil de devriye sırasında tutulduğu keskin bir sancıdan dolayı araçtan iner inmez, komuta çadırına geçmeden ve kamptaki işleri denetlemeden, doğrudan barakasına gitmek zorunda kalmıştı.

Sabahleyin kullandığı kirli su leğende duruyordu. Leğendeki suyu dışarıya, kumlara boşalttı. Sonra bidondaki temiz sudan leğeni yeniden doldurdu. İç çamaşırı hariç bütün giysilerini çıkardı. Çivilere asılı havlulardan birini alıp suyla ıslatarak havluyla vücudunu silmeye başladı. Önce yüzünden başladı, sonra boynuna geçti, göğsünde ve sırtında ulaşabildiği her yeri sildi. Havluyu yeniden yıkadıktan sonra kollarını ve koltukaltlarını da sildi. En son bacaklarını yıkadı fakat bir hayli kızarmış, şişmiş olan yere dokunmadı. Eşyaların olduğu köşede

duran bir kutuyu alıp masaya koydu. Kutuyu açtı, içinden antiseptik, pamuk ve gazlı bez çıkardı. Bir miktar antiseptiği pamuğa döktü ve büyük bir dikkatle sokulan bölgeyi temizledi. Bacağını gazlı bezle sardıktan sonra yatağa gidip uzandı. Sırtında ve omuzlarında yoğun bir kasılma başlamıştı.

* * *

Bölgedeki en bakir yerleri keşfetmenin önemini bilseler de öğleden sonraki devriyede de sızmalarla ilgili herhangi bir sonuç alamadılar. Her taraftan etraflarını saran monoton kum tepeleri suskunluklarını muhafaza ediyor, aracın tekerleklerinden başka herhangi bir izden haber vermiyorlardı.

Bu sırada kamptaki askerler, gün ilerlerken ve hava sıcaktan kaynamaya devam ederken çadırların hizasındaki sahalarda gezinen gölgeleri izlemeye devam ediyorlardı. Devriyeden döndükten sonra, karnındaki sancı iyice şiddetlenmiş olsa da içlerinde kıdemlilerin de olduğu bir grup askerin yanına gitti. Onlara günün iki devriyesinin detayları hakkında bilgi verdikten sonra özellikle eğitim sırasında kampın koşullarına ve sıcaklara ne derece uyum sağladıklarını sordu. Onların kısa ve öz cevaplarını dinledikten sonra burada bulunmalarının ve eğitimlerinin, kışla dışında savaşa katılma görevlerinden daha az önemli olmadığını vurguladı. Hangi askerî operasyona katılırlarsa katılsınlar, burada bulunup zor koşullara dayanmalarının bölgeye hâkim olmak, Mısır'la yeni sınır hattını tespit etmek ve sızma girişimlerini önlemek açısından merkezî bir rolü vardı. Ateşkesten sonra güneyin bu ücra bölgesine ulaşan ilk ve tek takım olarak bölgenin güvenliğini korumada tam bir sorumluluk taşıyorlardı.

Barakasına doğru giderken komuta çadırına saptı. Yaveri, takım çavuşları ve şoförü dinleniyorlardı. Onlara, gün batmadan bir devriyeye daha çıkacaklarını söyledi.

* * *

Sonra bir devriye daha, ertesi gün bir başkası, bir başkası daha. Fakat çöl, onları takip ve taciz eden kum fırtınaları ve toz bulutlarından başka hiçbir şey göstermiyordu. Buna rağmen ne bu fırtınalar ne de çorak tepelerin sükûneti devriyeleri durdurabildi. Bölgede artakalan Arapların ve casusların, araçların gürültüsünü duyar duymaz kum tepeleri arasında kayboluvermeleri de azimlerini kıramadı. Bazen onların tepeler arasında dans eden siyah ince gölgelerini görür gibi oluyor ama hedefe ulaştıklarında kimseyi bulamıyorlardı.

Yalnız sıcak ve karanlık durdurabiliyordu bu kovalamacayı. Yalnızca güneşin sıcağı dayanılmaz olduğunda ya da karanlık çökmeye başladığında kampa dönme talimatı veriyordu.

Karanlığın çökmesiyle birlikte havanın ağırlığı ve yoğunluğu hafifliyor ve tahammül edilebilir hale geliyordu. Buraya geldiklerinden beri kamptan, hatta günlük askerî eğitimleri biter bitmez sığındıkları çadır gölgelerinden hiç ayrılmayan askerlere ancak o zaman bir canlılık geliyordu. Akşamları saat ona kadar her tarafta sohbet ve kahkaha sesleri yankılanıyordu. Bu saatten sonra askerler çadırlarına çekiliyor, o da kendi barakasına gidiyordu.

Barakası her zaman zifiri karanlıktı. Zaman zaman ilk anda sadece müphem bir velvelenin mırıltılarını andıran fakat giderek rüzgârların çadır kumaşlarını tokatlama sesi, nöbet tutan askerlerin adımlarının ve ansızın bağrışlarının ayırt edilebilir hale geldiği sesler, barakanın

boşluğuna nüfuz ediyordu. Bazen de bu seslere uzaktan gelen kurşun sesleri, köpek havlamaları ya da deve böğürtüleri karışıyordu.

* * *

Birkaç haritanın serili olduğu masada otururken terliyor, odadaki kesif havayı güçlükle teneffüs edebiliyordu. Uzaklardan kulaklarına kadar gelen o sesler baş ağrısının şiddetini artırıyordu. Elbiselerini hatta ayakkabılarını çıkarmamıştı. Sabahtan beri ayakkabılarında hapis kalan ayak parmakları, şimdi terden sırılsıklamdı. Vakit gece yarısına yaklaşıyordu: 11 Ağustos 1949. Ellerini yavaşça masanın kenarına doğru çekti, dizlerini büktükten sonra ayağa kalktı fakat birden sendeledi ve sandalyenin üzerine düştü. Elleriyle masaya yaslanmasaydı sandalyeden düşebilirdi. Derin bir nefes aldı. İkinci denemesinde kalkabildi. Köşede bulunan alet edevat kutusuna doğru gitti, eğildi, parmaklarıyla iki anahtarın üstüne basıp kapağını kaldırdı. Sağ elini kapağın altında dolaştırıp bir mermi kutusu çıkardı. Kalkıp masaya gitti ve mermi kutusunu masanın üzerine koydu, titreyen elleriyle kutunun içindekileri yeleğinin cebine doldurdu. Terler, saçlarının başladığı yerden şakaklarına ve yanaklarına damlamaya başladı. İşini bitirince masaya yasladığı tüfeğini alıp omzuna astı ve barakadan ayrıldı.

Ay ışığı evvelki geceye kıyasla daha cılız olsa da dışarısı pek karanlık değildi. Nöbetçilerin giriş kapısını açmaları için bir süre beklemesi gerekti. Sonra batı tarafına, kısa süre içinde kendisini yutacak olan tepelere doğru yöneldi.

* * *

Karnını esir alan sancı ve sırtındaki kasılmalarla uzun süre yürüdü. Ayaklarının altına serilen kumlar en küçük çukur ya da tümsekte onu gafil avlıyor, dengesi bozuluyor ve istikrarsız adımlar atıyordu. Buna rağmen uzaktan belli belirsiz feryatların geldiği karanlığa doğru yürümeyi bırakmadı. Fakat beklemediği bir anda dik bir yokuş onu aşağılara kadar sürükledi.

Sonunda kumlar onu sürüklemeyi bırakınca ayağa kalkmaya çalıştı fakat kollarında ve bacaklarında duyduğu keskin bir kasılmanın etkisiyle yeniden kumların üstüne yığılıp kaldı. Bu sefer biraz doğrularak oturur hale geldi ve derin bir nefes aldı. Nefesinin titremesi geçse de göğsündeki kasılmayı durduramadı.

Oturur pozisyonda kaldı ve bakışlarını önünde uzanan ufka sabitledi. Karanlığın siyahına doyduğu sırada sol elini dizine götürüp sokulan yerini pantolonunun üzerinden yokladı. Düştüğünde bayılacak derecede hızlı atan kalp atışları normalleşince kafasını önce sağa, sonra sola çevirdi. Tepelerin arasında yalnızdı. Bakışlarını tepelerin zirvelerine, göğe serpilmiş yıldızlara dikti. Tepelerin zirvelerinde kendisi için bir yol yaran ay, batı ufkunun karanlık hattına doğru devam ediyordu. Elini bacağından çekip yanına, kumların üstüne koydu. Ayağa kalkmaya yeltendiğinde dengesini öylesine kaybetti ki neredeyse düşüyordu. Yine de hızlıca toparlanıp ayağa kalkmayı başardı. Önünde dikilen tepeye yöneldi ve tırmanmaya başladı. Gözleri karara karara tepenin zirvesine ulaştı. Burada bir süre durdu. Bakışlarını etrafında, etrafını örten karanlık boşlukta gezdirdi. O sırada kulağına kesik kesik feryatlar çalındı. Sesler tepelerde öyle belli belirsiz yankılanıyordu ki yönlerini tayin etmek neredeyse imkânsızdı. Dört bir tarafta uzanan kum tümseklerinin üstüne çömelmiş, karanlığın bir parçası gibi görünüyordu. Yürümeye devam etti.

* * *

Gecenin sonuna kadar yürümeye devam etti. Karanlık açılmaya başlamış, sabah ışığının altında tepelerin kıvrımları ortaya çıkmıştı. O sırada elbiselerini delip bedenine sızan, kemiklerini ısıran soğuk bir esinti vardı. Birden bedenini saran güçlü bir titremeyle nefes alması istikrarsızlaştı. Bunun üzerine yürümeye ara verdi. Yavaş yavaş nefes alıp vermeye çalıştı fakat boğazından ansızın bastırılmış bir öksürük ve geğirme sesi çıktı, kafası öne doğru eğildi ve kusmaya başladı.

Bulantısı geçince titreyen elleriyle belinde asılı olan su matarasını aldı, kapağını çıkarıp matarayı ağzına yaklaştırdı ve birkaç kez ağzındaki suyla gargara yapıp tükürdü. Biraz sakinleşti. Tepelerin ardındaki sesler öncekinden daha yüksek yankılanmaya başladı. Sabah ışığı kendisiyle sesler arasındaki mesafeyi bir anda yok etmiş gibiydi. Nefesi yeniden istikrarsızlaşıp bedenini titreme sararken bakışlarını, kendisini çepeçevre kuşatan tenha tepeler arasında gezdirdi. Sonra arttıkça artan seslerin geldiği tarafa yöneldi. Seslerle arasındaki mesafe kısaldıkça kalp atışları da artıyordu. Nihayet bazı sesleri ayırt edebilir oldu. Bir süre durduktan sonra yürümeye devam etti. Vücudu tir tir titremesine rağmen sesleri takip etti. Sonunda bu seslerin takımdaki askerlere ait olduğunu anladı. Birkaç saat önce ayrıldığı kampa ulaşmasına sadece on beş dakika kalmıştı.

* * *

Sabahın zayıf ışığı kampı saran tepelerin zirvelerini örtmüştü. Daha yeni uyanan askerler orada burada oyalanıyorlardı. Bazıları çadırlara girip çıkarken bazıları su tankının yanında omuzlarında veya boyunlarında havlularıyla musluğu kullanmak için sıra bekliyorlardı. Ana kapıdan girdi ve barakasına yöneldi. Askerler duruşlarını

düzeltip sağ ellerini kafalarına götürerek boşluğa bakan gözlerle onu selamladılar.

Barakanın içine sıcak bir karanlık hâkimdi. Kapıyı arkasından kapatıp masaya yöneldi ve mermi kuşağını çıkarıp koydu. Yatağa gidip silahını sağdaki duvara yasladı. Yatağına oturup bir süre öylece durdu. O sırada karanlık yavaş yavaş açılıyor, odanın ayrıntıları yavaşça ortaya çıkıyordu. Şimdi kasılmalardan dolayı bedeninin bütün organlarının ağırlaştığını hissediyordu. Yavaşça ayaklarına doğru eğildi ve kum tozu yüzünden kahverengiden açık sarıya dönüşmüş olan ayakkabılarını çıkarmaya başladı. Sonra iki eliyle ayakkabılarını tuttu ve güçlükle ayağa kalktı. Gergin bir yüzle kapıyı açtı, barakanın girişinde ayakkabılarını birbirine vurmaya başladı. Etrafında tozdan bir hale oluştu. Tekrar içeri girip ayakkabılarını sandalyenin altına itti. Gömleğini ve pantolonunu da çıkarıp sandalyenin üstüne koydu. Sonra gidip yatağın kenarına oturdu. Sol dizinin üst tarafındaki yarayı sarmakta olan bandaja baktı. Sarı merhem, beyaz sargı bezinin dışına sızmıştı. Bakışlarını bandajdan kaldırıp ağır ağır odanın her tarafında gezdirdi. Yalnız çatlaklardan nüfuz eden sabah ışıklarını bundan muaf tuttu. Odayı kontrol ettikten sonra yavaşça yatağına uzandı. O anda gözlerinin önünde siyah lekeler hoplayıp zıplamaya başladı. Sonra odadaki her şey: masa, üstündeki kuşak, kutu, leğen, duvara çakılmış çiviler, sandalyenin üstünde duran giysileri, altındaki ayakkabıları, çatı panelleri ve kapıdan yayılan ışık, kamp, karanlık kum tepecikleri, tepetaklak yuvarlandığı yokuş, tutunmaya çalıştığı kumlar, ay ve koyu ufuk, duvardaki çiviler, dizinden çözdüğü bandaj. Sıçrayıp kalktı yataktan. Sonra dönüp tekrar oturdu. Bandaj yerindeydi. Uzun bir süre sonra ellerini yavaşça bandaja götürdü ve çözmeye başladı. Her yarım sargıda bir sargıyı bir elinden ötekine geçirdi

ve sargı bezini tamamen çözene kadar her seferinde merhemin sarısı aynı yerde fakat öncekinden daha koyu renkte yeniden ortaya çıktı. Yara yerini görür görmez bakışlarını kaçırdı ve aynı anda yerinden sıçradı. Birkaç kez yutkundu, sonra sağ elinden yere düşmüş olan sargı şeridine baktı. Sargının dokusu merhemin etkisiyle hem boydan boya benek benek olmuş hem de birçok yerinden zedelenmişti. Masaya gitti, gazlı bezi masaya koydu, mermi kuşağını yanına yaklaştırdı ve bacağının üzerine abanarak dizinin hemen üstünde topaklanan şişkinliğe yeniden baktı. Ortası sarı irinle dolmuş, çember genişledikçe etrafını önce kırmızı, ardından mavi ve nihayet siyah halkalar sarmıştı.

Bidondaki suyun yarısını vücudunu temizlemek için kullandı. Valizinden bir takım temiz giysi seçti. Valizin yanı başındaki kutudan yeni bir sargı bezi rulosu, pamuk, antiseptik ve merhem aldı. Pamuğa bir miktar antiseptik döküp pür dikkatle şiş yeri temizlemeye koyuldu. Sonra işaretparmağını merhem kutusuna daldırıp yaranın üzerine sürdü. Aynı işlemi ikinci, üçüncü, hatta dördüncü kez yaptı; öyle ki şişmiş bölgeyi merhemle neredeyse tamamen kapattı. Yara bölgesini yeni bir sargı beziyle sardıktan sonra temiz giysilerini ve ayakkabılarını giydi. Yatağın kenarına oturup odanın dört bir yanına yayılan cılız karanlığa katılmak için dışarıdan gelen seslere kulak kabarttı.

O sırada ortalık, askerlerin enerjik hareketlerinin yarattığı gürültüyle doldu. Bunu her gün iki kez yaşıyorlardı: gün başlarken ve gün biterken. Sıcak, onlara ancak bu saatlerde askerî eğitim yapma ve kampta dolaşma imkânı veriyordu. Birden yatağından fırladı ve duvarla tavanın birleştiği bir köşeye yaklaştı, şiş gözlerini açabildiği kadar açıp dik dik baktı. Sonra kapıya yöneldi ve kapıyı ardına kadar açtı. Keskin gün ışığı odanın girişine iyi nüfuz etse

de odanın içinde ilerleyip her tarafı aydınlatmaya yetmedi. Çadırların olduğu taraftan askerlerin sesleri yükseliyordu. Dikkatini yeniden tavana verdi ve tavanı kolaçan etmeyi sürdürdü. Kafasını olabildiğince yukarı kaldırarak yakın takibe aldı. Fakat bu çok fazla sürmedi. Bir süre sonra kafasını süratle aşağı eğip boynunu kaşımaya ve yoğun bir şekilde gözkapaklarını kırpmaya başladı. Odanın kapıya yakın köşesine giderek önce eğilip sonra da çömelerek belli bir alanı dikkatle incelemeye devam etti. Bakışlarını eşyaları yığdığı köşeye çevirdi, sürünerek alet edevat kutusuna kadar ilerledi. Kutuyu öne çekip arkasına baktı. Altına ince bacaklı bir örümcek yapışmıştı. Sağ elini uzatıp onu ezdikten sonra yatağa doğru sürünmeyi sürdürdü. Yatağın altına birkaç küçük örümcek tünemişti. İçinde kül rengi ölü bir bokböceğinin olduğu ince ağlı bir örümcek evi örmüşlerdi. Hepsini dışarıya doğru süpürüp ayaklarıyla ezdi. Yeniden eğildi ve zemini büyük bir dikkatle inceledi. Hiç vakit kaybetmeden oradan oraya koşarak zeminde emekleyen pek çok küçük haşereyi ezdi.

Odanın içinde dönmeye devam etti. Şimdi pür dikkat duvarları tarıyordu. İki örümcek ve bir kelebek. Üçünü de yok etti. Sonra masanın üstüne çıktı, kafasını tavana doğru iterek bakışlarını en yakın köşeye odakladı. Fakat karanlık nedeniyle lekeler ve çizgiler gözlerinin önünde dans etmeye başladı. Bunu katışıksız bir siyahlık takip etti. Öyle ki düşeyazacak kadar dengesini kaybetti. Hemen kendini aşağı attı. Sandalyeyi çekip üstüne yığıldı. Kafasını masanın kenarına koydu ve kan çanağına dönmüş gözlerini kapattı.

Bu sırada odanın bir köşesinden çıkan küçük bir böcek, duvarla zemin arasındaki bir çatlaktan kaya kaya boşluğun içine kaçtı.

Bir süre geçtikten sonra gözlerini açtı ve gözkapaklarını yeniden kırptı. Kafasını masadan kaldırarak avuç

içlerini başına yaklaştırdı ve asık bir suratla şakaklarına baskı uyguladı. Odanın boşluğuna deve böğürtüleri ve köpek havlamaları sızdı fakat eğitim yapan ve orada burada dolaşan askerlerin sesleri diğer sesleri bastırdı. Oturmaya devam ederken gözkapaklarını yeniden kapattı. Farklı şiddette, farklı uzaklık ve keskinlikte seslerle doluydu etraf. Sabahın körüydü. 12 Ağustos 1949.

* * *

Birkaç saat geçmeden iki çavuş ile üç asker eşliğinde kendini araca binerken buldu. Aracın basamağına bastıktan sonra ön koltuğun alt tarafına yerleşen sağ ayağını gözleriyle takip etti ve kendini koltuğa attı. Sol tarafında vites kolu vardı. Gösterge panelindeki beş adet ibreli göstergenin yelkovanları gerginlik içinde titriyordu. O anda siyah lekeler tekrar göründü. Önce birkaç saniye, sonra daha uzun bir süre görüşünü perdeledi.

Bu sefer haritalarına bakmadan ayrıldılar kamptan. Oysa önceki devriyelerde haritalar üzerinde uzun uzun çalışıyorlardı. Şoföre yalnızca, "Şu tepeye!" diyerek ufuk hattından bir parça resmeden tepeyi işaret etti.

Aracın tekerlekleri, kumları yutup uzun toz bulutlarına çevirmek üzere gürültüyle havaya savururken onlar da yolun iki tarafında bıkıp usanmadan birbirini takip eden tepeleri izliyorlardı. Daha önce hedef gösterdiği tepeye vardıklarında geldikleri tepeyle aynı doğrultuda ve ufkun hizasında bulunan başka bir tepeyi gösterdi. Bu şekilde tepeler arasında epeyce dolaştılar fakat kum üzerinde kalan bazı izleri incelemek üzere bir tepenin önünde durdular.

Motor sesini durdurup araçtan indiklerinde, etrafı kolaçan ederken ayaklarının çıkardığı sesler dışında etrafta hiç ses yoktu. İncelemeleri bitince sularını içip ara-

ca geri döndüler. Ön koltuğa oturup yeniden "şu tepeye" işaretini verdikten sonra aldığı derin nefesin etkisiyle gözlerini yummak zorunda kaldı. Gözlerini açtığında, işaret ettiği tepenin çılgın böcekler gibi gözlerinin önünde zıplayıp duran siyah lekelerin ardına gizlendiğini fark etti. Birden dümdüz avuçlarla ellerini yukarı kaldırıp askerlere susmalarını işaret etti. Bir süre sonra şoföre motoru çalıştırmasını ima etti. Şoför aracı tam çalıştıracaktı ki bir köpek havlaması yükseldi.

* * *

Bulundukları yerden dikenli şemsiye akasyaları, menengiçler ve kamışlar seçilebiliyordu. Ağaçların zayıf gövdeleri arasından hasis bir kaynak sızıyordu. Araç yakın bir mesafede durur durmaz atlayıp ağaçların olduğu yere doğru koşmaya başladı. Kumsal bir bayırdan hafifçe aşağı kayarken grubun diğer fertleri de onu takip etti. Arkasına hiç bakmadan bakışlarını ağaçlı alana dikti. Şimdi ağaçlığın arkasından yalnızca köpek havlamaları değil deve böğürtüleri de geliyordu. Bayırın bittiği yerden doğruca ağaçlığa dalarak dallarını kolayca geçip öteki taraftan çıktığında bir grup Arap, su kaynağının etrafında donakalmıştı. Onların fal taşı gibi açılmış gözleriyle göz göze geldi. Köpeğin üst üste havlamasından öteye kaçan develerin gözleri de sahiplerininki gibiydi. Çok geçmeden hava yoğun kurşun ateşinin sesleriyle doldu.

* * *

Köpeğin havlaması durunca ortalık biraz sakinleşti. Şimdi, siyah elbisesinin içinde bir böcek gibi süklüm püklüm olmuş bir genç kızın boğuk çığlıkları ile askerlerin içinde dolaştıkları dikenli şemsiye akasyalarının yap-

rak hışırtısından başka bir ses duyulmuyordu. Askerler etrafta silah araması yaparken o da uçsuz bucaksız çorak kum tepeleriyle çevrilmiş yeşil alandaki hayvan pisliklerini takip ediyordu. Kuru otlarla örtülü tepecikleri andıran yere serili develer arasında dolaştı. Sayıları altıydı. Ölmüş olsalar da kumlar kanlarını usul usul içiyor olsa da bazılarının ayakları hâlâ hafifçe kımıldıyordu. Bir devenin ağzının yanı başında duran bir tutam ota çivilendi bakışları. Kökünden sökülmüştü ve kendisine yapışmış kum tanecikleri henüz dağılmamıştı.

Etrafta silah namına bir şey bulamadılar. İki çavuş ve askerler alanı birkaç kez daha taradılar ama nafile. Acı içinde inleyen siyah kütleye baktı, üzerine atılıp iki eliyle birden kavrayarak kızı şiddetle sarstı. Köpeğin yükselen havlamalarına genç kızın çığlıkları karıştı. Sağ eliyle kızın ağzını kapatırken kafasını yere bastırdı. O sırada kızın yapış yapış salyası, burnundan akan sümük ve gözyaşları adamın eline bulaştı. Kızın kokusundan burnunun direği kırıldı ve yüzünü yana çevirmek zorunda kaldı. Fakat çok geçmeden yeniden kıza döndü ve bakışlarını kızın gözlerine dikerek diğer elinin işaretparmağını dudaklarına götürüp "sus" işareti yaptı.

* * *

Kampa döndüklerinde askerlerin çoğunu çadırların dar gölgelerinde oturur buldular. Aracın arkasından kızı ve köpeği indirdiklerinde bazı askerler gölgeleri terk edip aracın yanına geldiler. Çadırlara, öğle öncesinin parlak güneşini yansıtan kumlara, gözünü farklı ışıklarla kamaştırmakta olan araca baktı. Bütün manzara, siyah ve gri noktalarla perdelenmişti, sineklerin ortalıkta fır dönmeleri ise bu noktaların yoğunluğunu iyice artırıyordu. Sonunda bakışlarını, kızı ne yapacaklarını soran yaverine

çevirdi. Bir süre cevap vermedi. Dudaklarını sımsıkı birbirine bastırıyordu. Başını aşağıya eğip kuma baktı, birkaç kısa nefes aldıktan sonra kızı şimdilik ikinci barakaya götürmelerini ve başına bir nöbetçi koymalarını, durumu hakkında daha sonra karar verileceğini söyledi. Her halükârda onu bu ıssız bölgede serbest bırakamazlardı. Kafasını yeniden kaldırdı ve etrafında toplanan askerlere bakarak açık, tehditkâr bir ses tonuyla, "Sakın kıza yaklaşmayın!" dedi. Sonra ayrılıp barakasına gitti.

Barakaya girer girmez yatağına gidip uzandı, şiş gözlerini kapattı ve derin bir uykuya daldı.

* * *

Gözlerini açtı, yavaş ve ihtiyatlı bir şekilde toparlanıp yatağının kenarına oturdu. Bir süre sonra sol elini yüzüne götürüp yanaklarını ovaladı. Sonra ayağa kalkıp kapıya gitti ve kapıyı ardına değin açtı. Kapı aralığından etrafı kolaçan ederken bedeninin etrafından karanlık barakanın boşluğuna biraz ışık düştü. Doyasıya uyumamıştı demek. Zira gölgeler kumları henüz yeterince örtmemişti. Dönüp tekrar içeri girdi, odanın içinde dolaşarak duvarları, köşeleri, tavanı gözleriyle taradı. Bakışları üç kırılgan örümceğe takılınca onları derhal elleriyle ezdi. Eşyalarını topladığı köşeye gitti, leğene biraz su döktü. Alet edevat kutusundan tıraş malzemesi ile küçük bir ayna çıkardı. Aynayı bir çiviye astı ve yüzünün aynaya yansımasını dikkatle incelemeye başladı. Geride bırakılan üç gün boyunca teninin kimi yerleri esmerleşmiş kimi yerleriyse kızarmıştı. Sürekli taktığı için alnında belirgin bir iz bırakan şapkaya rağmen özellikle gözkapaklarının etrafı kızarmıştı.

Yanaklarına, çenesine tıraş macunundan sürdü, fırçayı leğene döktüğü temiz suyla ıslatıp yüzüne götürdü.

Macun bembeyaz olana kadar fırçayı yüzünde dolaştırdı. Fırçalama işi bitince yanaklarından başlayıp boynuna kadar usturayla tıraş köpüklerini yok etti. Her bir vuruşta usturada köpükler birikti. Kum taneciklerini andıran açık sarı sakalları tıraş edildikçe köpüklerin rengi beyazdan açık kahverengiye dönüştü. Usturayı leğenin kenarında çırparak biriken köpükleri sildi. Usturanın üzerinden usulca kayan köpükler suyun yüzeyine ulaşıp çözüldü.

Sakal tıraşını bitirdikten sonra leğende biriken kirli suyu dışarıya taşıdı ve girişten uzak bir yerde kumların üstüne döktü. Tekrar barakaya döndü ve dışarıdan bir miktar ışık girmesi için kapıyı biraz aralık bıraktı. Bidondan leğene tekrar su döktü. Giysilerini çıkarıp yaraya bakmadan sargıyı açtı. Enfekte olmuş gibi dursa da acımıyordu. Bir süre sonra yıkanmaya başladı. Diğer askerlerle birlikte yıkanmaktan hâlâ kaçınıyordu.

Önce havluyu leğendeki suyla ıslattı ve bir parça sabunu havluya sürtüp yüzünü, boynunu, kulaklarını iyice sildi. Havluyu tekrar ıslatıp karnını ve sırtında ulaşabildiği yerleri de sildi. Havluyu yeniden yıkayıp kollarında, koltukaltlarında ve bacakları arasında dolaştırdı. Dizinin hemen üstündeki yara bölgesinin etrafını pür dikkat silerken yaraya bakmadı. Yutkundu, kafasını süratle yukarı kaldırarak derinden ama yavaş nefesler alıp verdi.

Kasıklarını da temizledikten sonra havluyu sabunlu suyla iyice yıkayıp duvara astı. Yatağa uzandı ve yarayı açık bıraktı. Bir süre sonra tekrar kalktı ve köşedeki alet edevat kutusuna giderek içinden yeni bir sargı bezi, pamuk ve antiseptik çıkardı. Pamuğa biraz antiseptik döküp yarayı aceleyle temizledi, sonra da bacağını sargı beziyle fazla sıkmadan sardı. Antiseptiği kutuya geri koydu. Yanı başındaki giysi valizinden belli belirsiz de olsa güzel kokan temiz bir takım elbise çıkardı. Burnuna gelen kokular kısa bir süre direndikten sonra yok oldu.

Giyinirken temiz ve kurumuş kumaş tenini sürtüp geçerken şiş gözleriyle duvarlara, zemine, tavana bakıyor ve kirpiklerini sık sık kırpıştırıyordu. Etrafta sessizlik hâkimdi. Ayakkabılarını da giydikten sonra aralık duran kapıyı ardına kadar açtı. Olduğu yerde durup önünde uzanan manzaraya baktı. Manzaranın büyük bir kısmını gökyüzü oluşturuyordu. Batısında güneş, kumlar, çadırlar, ikinci baraka vardı. Biraz ötede köpek, kafasını ikinci barakanın ön tarafına doğru uzatmış yatıyor, nöbetçi asker tarafından gözetlenen barakanın kapalı kapısına bakıyordu.

* * *

İkinci barakaya yaklaştı. O sırada köpek uzandığı yerden kalkıp havlamaya başladı. Köpeğe bakmadan nöbetçi askere döndü ve kapıyı açmasını istedi. İçeri girdi fakat kendisine eşlik eden ışık içerideki karanlığı aydınlatmaya yetmeyince kapıda bekleyen nöbetçiye kızı almasını ve gittiği yere götürmesini emretti.

Birkaç adım uzaklaştıklarında köpeğin havlama sesleri yeniden yükseldi. Adımlarını yavaşlatsa da dönüp arkasına bakmadı. Kampın içinde su tankına doğru yürürken yalnızca önündeki kumların üzerinde emekleyerek hareket eden gölgesine baktı. İkindi vaktiydi.

Su tankına varınca döndü, kızın kolundan tutup getirmekte olan nöbetçi askere ve onları takip eden köpeğe baktı. Nöbetçi askere olduğu yerde beklemesini söyledi. Sonra bakışlarını asker çadırlarında dolaştırdı. Bazı askerler de çadır gölgelerinden çıkıp su tankına doğru gelmiş, boş bakışlarla olan biteni izlemeye başlamışlardı. Bakışlarının ilk karşılaştığı askere bir su hortumu getirip musluğa bağlamasını istedi. Asker kamp merkezine, araç gereçlerin toplandığı noktaya gitti. Etrafta toplanıp ses-

sizce bir ona bir kıza bakan askerlerin sayısı ise artmaya devam ediyordu. O ise önce yakınında duran köpeğe, ardından açık mavi gökyüzüne uzanan kum tepecikleriyle yarışan çadırlara baktı.

Az sonra asker, koluna eşit halkalarla doladığı su hortumuyla geri döndü. Doğrudan su tankına gitti ve hortumun bir ucunu musluğa geçirdi. Askerden hortumun diğer ucunu kendisine getirmesini istedi. Asker, kolundaki hortum tomarını yere attı. Hortumun diğer ucunu ona götürürken halkalar kum üzerinde kolayca kayarak askeri takip etti. Hortumu alır almaz genç kıza yaklaştı ve sol eliyle kafasındaki siyah örtüyü çekti. Sonra da hortumun ucunu tutan elini de kullanarak kızın elbisesinin yakasından tutup ters yönde kuvvetlice ikiye ayırdı. O anda yırtılan elbiseden çıkan tiz ses sessizliği yırttı. Elindeki yırtık elbiseyi çekmeye devam ederek kızın etrafında dolaştı, elbise tamamen çıkana kadar buna devam etti. Elbiseyi diğer paçavralarla birlikte olabildiğince uzağa fırlattı. Kumaşların dokusu farklı kokuların karışımından oluşuyordu: hayvan pisliği kokusu, genellikle idrar ve cinsel organ salgılarından mütevellit burun direğini kıran bir koku ve eski ter kokusunu bastıran yeni ter kokusu. Bu keskin kokular havada hızla yayılırken kızın bedenine yapışan kokular onu terk etmedi. Öyle ki kızın etrafındaki havayı teneffüs etmemek için kimi zaman kafasını başka yönlere çevirmek zorunda kaldı. Nihayet birkaç adım geriye giderek hortumu getiren ve yanı başında durmakta olan askere musluğu açmasını söyledi.

Kısa sürede hortumun içine öyle güçlü bir su akımı girdi ki adamın elindeki hortumun ağırlığı arttı. Parmağını hortumun ağzından çekerek suyun kuma akmasını sağladı. Kum tanecikleri arasından süzülen suyun rengi, gölgelerin altında durgun kum rengine dönüştü. Çok

geçmeden hortumun ağzını kıza çevirdi, sular kızın bedeninden aşağıya akmaya başladı.

Etrafa sıçrayan su çiselerinin kendisine ulaşmasını mümkün olduğu kadar önlemek için kavisler oluşturarak kızın üzerine su fışkırtıp etrafında döndü. Tazyikli suyu kızın karnına, başına, sırtına, bacaklarına, kum yapışmış ayaklarına tuttu. Sonra yeniden üst taraflarına tuttu. Bedeninin her tarafını ıslattığından emin olduktan sonra başparmağını hortumun ağzına götürdü. Etrafını saran asker topluluğuna bakıp gördüğü ilk askere hemen bir kalıp sabun getirmesini emretti.

Askerler birbirlerine ve kumun üzerinde süklüm püklüm titreyerek beklemekte olan kıza baktılar. Bir süre sonra getirilen sabun, askerin elinden adamın eline, onun elinden de kızın ayaklarına yakın kumun üzerine kayıverdi. Hortum tutan sağ eliyle sabunu işaret ederken sol eliyle de kafası ve göğsü üzerinde daireler çizdi. Kız kaskatı kesilmişti. Askerlerin bastırmaya çalıştıkları gülüşmeleri duyuldu. Bakışlarını kızın gözlerine dikti ve sert bir ses tonuyla bağırıp sabunu almasını emretti. Askerlerin mırıldanmaları ve gülüşmeleri bıçak gibi kesildi. Şimdi sadece dilini dışarı çıkaran köpeğin nefes sesleri duyuluyordu. Genç kız elini yavaşça sabuna götürüp onu aldı. Biraz doğrulunca bedeninden sular sızdı, sabunu kafasının üzerinde dolaştırdı, sonra göğsünü sabunladı, beyaz köpükler yavaş yavaş teninde ince bir tabaka oluşturdu ve bir süre sonra esmer tenini tamamen örttü. Adam, bakışlarını kızın etrafında halka oluşturan ıslak kumlara çevirdi. Sular kızın olduğu yerden uzağa asla gitmiyor, etrafındaki kumlar tarafından hemen emiliyordu. Kafasını yeniden kıza çevirdiğinde başta ön taraflar olmak üzere bedeninin büyük bir kısmını sabunladığını gördü. Suyun yeniden fışkırması için başparmağını hortumun ağzından çekti fakat başparmağı ve işaretparmağıyla hortumun ağ-

zını daraltarak suyun daha tazyikli ve daha uzağa akmasını sağladı. Sonra da hortumu genç kıza doğrulttu.

Köpükler kızın vücudundan akmaya başladı. Hortumun ağzı ve suyun tazyikiyle oynayarak beyaz köpükleri sabunun ulaşmadığı yerlere de ulaştırdı. Köpükler büyük ölçüde temizlenince başparmağını hortumun ağzına götürdü ve musluğun kapatılmasını istedi. Topluluğun bağrış çağrışları yeniden başlarken köpek gergin bir halde dili dışarıda ayakta ve tetikte bekliyordu. Birden musluğu kapatmaya giden askere biraz beklemesini söyledi ve tazyikli suyu köpeğe doğru tuttu. Sular üstüne gelir gelmez köpek fırlayıp kaçtı. Adam gülümserken askerler kahkahalarla güldüler. Askere tekrar musluğu kapatmasını söyledi. Su durunca hortumu kumun üzerine attı.

Kız da hortumdan pek de uzak olmayan bir mesafede kumun üzerinde atılmış duruyordu. Güneşin renklerini soldurduğu yıpranmış ve parçalanmış giysileri, daha ziyade kuru ve ölü bitkileri andırıyordu.

Birkaç askerin yerine getirmek için yarıştığı başka bir talimat verdi. Birkaç dakika sonra bir asker gömlek, diğeri de kısa pantolon getirdi. Bunları sağ eliyle alıp kıza uzattı.

Gömlek ve şort tutan elleri bir süre havada kaldı. Genç kız bunları almak için sol elini uzatırken sağ eliyle de bedeninin ön tarafını kapatabildiği kadar kapatmaya çalışıyordu. Güneş bedenini tamamen kurutmuştu. Sadece bedeninin üst tarafının gölgelediği sağ memesinin alt kısmıyla birkaç yerde daha küçük damlalar kalmıştı. Adam, bir süre oraya diktikten sonra bakışlarını kızın eline çevirdi. Kızın uzanmış eli kendi eline çok yakındı. Bu yüzden parmaklarını açıverdi fakat kız giysileri alamadan giysilerin ikisi de kumun üzerine düştü.

* * *

Genç kız, yeni kıyafetini giyince etrafında toplanan takımın diğer elemanlarına benzedi. Onu diğerlerinden farklı kılan sadece uzun ve kıvırcık saçlarıydı. Adam, gözlerini toplulukta gezdirdi, sıhhiyeciyi görünce durdu ve ona yeni bir görev verdi: Kampta bit yayılmasını önlemek amacıyla kızın saçlarını sterilize edip kısaltmak. Sıhhiyeci, bir askerle birlikte kalabalıktan ayrılıp birkaç dakika sonra elinde bir çanta ve küçük bir tabureyle geri döndü. Yanındaki asker, yakıt kokusu yayılan bir bidon taşıyordu. Sıhhiyeci tabureyi yere, çantayı yanına koydu. Genç kıza doğru gitti, kolundan tutup onu tabureye götürdü ve omzundan bastırarak oturmasını sağladı. Çantasına eğilip içinden iki eldiven çıkardı ve zarifçe ellerine geçirdi, daha sonra askere bidonu getirmesini söyledi. Bidondan kızın saçlarına bol bol neft döktü. Bidonu yan tarafa bırakıp kulak arkası saç diplerini, boyun hizasında ensenin bittiği yerleri sabırla ovmaya başladı. İşlemi bitirince çantasından tarak ve makas alarak adama baktı ve saçın ne kadar kısaltılması gerektiğini sordu. "Kulaklara kadar," diye yanıtladı. Sıhhiyeci, tarak yardımıyla kızın saç buklelerini ikiye ayırarak bembeyaz kafa derisini güneşte bıraktı.

Askerler, genç kızın etrafındaki kumun üzerine düşen saçlarını izlerken nöbetçi asker, diğer bir askerle birlikte köpeği sıkıca tutmuş ve bidondan açık sarı tüylerine döktükleri nefti her tarafına yayıp ovuyordu. Onlar bu işlemi sürdürürken yakıcı ikindi güneşi ışıklarını doğrudan üzerine göndermesine rağmen adamın vücudundan bir titreme geçti.

Sıhhiyeci kısa bir süre içerisinde kızın saçlarını kesmeyi bitirdi. Kesimden sonra makası, tarağı ve tabureyi sterilize etti. Bir asker kumların üzerine saçılmış olan saçları bir bez parçasının içinde toplayarak rulo haline getirip kızın parçalanmış elbise yığının üzerine koydu ve komutandan aldığı emirle hepsini ateşe verdi.

Elbise yığınını yutan ateşten biraz uzakta birkaç siyah saç lülesi kumun üzerinde dağınık duruyordu.

* * *

Genç kız ikinci barakaya geri götürüldü. Nöbetçi asker ile köpek, kapı önünde yerlerine geri döndüler. Kalabalığı oluşturan askerler yavaş yavaş yeniden çadırların gölgelerine çekildiler. Yalnızca komutan, yaveri ve üç tümen çavuşu orada kalıp bir şeyleri müzakere etmeye başladılar. Bundan sonra daha ihtiyatlı davranmalı, kampın çeşitli noktalarına daha fazla asker konuşlandırmalıydılar. Bugünkü operasyonun ardından Araplar intikam saldırısı düzenleyebilirlerdi. Kızı, bizzat kendisi ya Genel Komuta Merkezi'ne ya da ilk fırsatta Arap yerleşim bölgelerinden birine bırakacaktı. Zira onu uzun süre yanlarında tutamazlardı. Bu süre zarfında da kampın mutfağında çalıştıracaklardı.

Bu müzakerenin ardından ayrılıp ana kapıya gitti, oradan da batı tarafındaki tepelere hızlı bir keşif turu yapmak üzere yola çıktı fakat ayaklarındaki kasılma fazla uzaklaşmasına izin vermedi. Kampa yakın tepelerden birine oturdu ve birbirine seslenen ya da gülüşen askerlerin arada duyulan sesleri dışında ses olmayan sarı renkli çorak manzarayı seyre daldı. Bir süre sonra kumda uzanan deve, devenin ağzının yanındaki sökülmüş bir tutam ot ve genç kızın görüntüleri geldi gözlerinin önüne.

* * *

Biraz uyuklamıştı. Gözlerini açıp kampın bulunduğu tarafa baktı. Sol elini dizinin üstündeki yaraya götürdü ve pantolonun üzerinden yarayı yokladı. Ardından kalkıp güneşe doğru, kamptan uzağa yürüdü. Şimdi güneş, ufuk hattına çok yakındı.

Batıya doğru yürümeye devam ettikçe çadırlardan gelen sesler duyulamayacak kadar azaldı. Sesler tamamen kesildiğinde bir kum tepeciğinin üzerine yığılıp kaldı. Nefes nefese soluk alıyor ve tükürüğü ağzına kadar yükseliyordu. Derin derin nefes alırken bakışlarını batı yönünde uzanan çöle dikti. Böylece doğrudan güneşe bakmaktan da kaçınmış oluyordu. Saat akşam altıya yaklaşmasına rağmen sıcak hâlâ şiddetliydi.

Bir süre sonra güneş tepelerin ardında tamamen yok oldu, havanın yoğunluğunu biraz da olsa seyrelten hafif bir rüzgâr esti. Doğu yönündeki ufuk hattında bir yıldız tereddütlü bir edayla parıldadı. Güçlükle ayağa kalktı ve kampa dönmek için yürümeye başladı. Akşamın yıldızı kampa ondan önce ulaştı. Kampa yaklaştıkça köpeğin boşlukta yankılanan havlamaları da arttı. Akşamın karanlığı göğe sızıyor ve maviliğini koyulaştırıyordu. 12 Ağustos 1949 akşamıydı.

* * *

Kampa ulaştığında köpek havlamaları sürüyordu. Derhal ikinci barakaya yöneldi, yaklaşınca köpeğin havlamaları iyice arttı. Nöbetçi askere her şeyin yolunda olup olmadığını sordu. Asker, "Evet," diye cevap verdi. Birden barakanın kapısı açıldı ve genç kız ağlayarak dışarı çıktı. Onun kesintili ve anlaşılmaz kelimeleri, köpeğin havlamalarına karışıyordu.

Zifiri karanlığın henüz basmadığı ama alacakaranlığın başladığı o anda kızın ağzından dökülen farklı bir dile ait sesler, görünüşte kamptaki askerlerle aşırı bir benzerliği paylaşsa da o anda onu yeniden yabancılaştırmıştı.

Nöbetçi asker, barakanın sağ tarafındaki yerinde duruyor ve yere bakıyordu. Serinkanlılıkla kafa sallayan komutanın olduğu tarafa bakmaktan çekiniyordu.

* * *

Kesat geçen onca devriyeden sonra sabah devriyesindeki başarılarından dolayı akşama bir kutlama yemeği hazırlanması talimatını verdi. Akşam saat sekizde en son gelen asker de masaya oturunca ayağa kalkıp askerleri selamladı. Bölgeyi savunup korumadaki rollerinin ne kadar hayati bir şey olduğunu anlatmaya başladı. "Güney hâlâ tehlikede. Tüm zorluklara göğüs gerip burada kalmak için elimizden geleni yapmak zorundayız. Aksi takdirde burayı kaybedeceğiz.

Bize bahşedilen bütün gücü ve kararlılığımızı genç devletimizin bu parçasını inşa etmeye vakfetmekten ve onu gelecek nesiller için muhafaza etmeye harcamaktan çekinmemeliyiz. Düşmanı biz arayacağız, onun karşımıza çıkmasını beklemeyeceğiz. 'Biri seni öldürmeye çalışıyorsa ondan önce davranıp sen onu öldür.'

İlgisizliğe terk edilmiş, vatanına dönmeyi bekleyen sürgündeki halkımızın binlerce evladını bünyesine alabilecek bunca uçsuz bucaksız toprağı, öylece oturup seyredemeyiz. Şu anda yalnızca casusların, bedevilerin ve develerin olduğu çorak bir toprak gibi görünen bu yerden, binlerce yıl önce bizim atalarımız geçti. Araplar kısır milliyetçi duygularıyla hareket edip bu bölgede yaşama fikrimizi reddederek direnmeye devam ettikleri ve bu bölgenin çorak kalmasını tercih ettikleri sürece biz de bir ordu gibi hareket etmek zorundayız. Yüzyıllardır ihmal ettikleri, bir kısım bedevilerden ve hayvanlarından başka kimsenin yaşamadığı bu yerleri en çok biz hak ediyoruz. Daha da önemlisi onları burada bulunmaktan menetmek ve tamamen kovmak görevimizdir. Zira bedeviler bırakın ekmeyi, çoğu zaman ekili olanı sökerler. Hayvanları önlerine çıkan her yeşili yer yutar. Bu yüzden zaten az olan yeşil alanlar her gün biraz daha azalır. Biz ise bu geniş

alanları şimdi olduğu gibi insan yaşamayan çorak alanlar olarak bırakmayacağız, aksine bütün gücümüzle burayı geliştireceğiz ve yaşanabilir hale getireceğiz.

Kuzey ve orta bölgelerde yapmış olduğumuz gibi Negev'i de gelişmiş, medenileşmiş bir bölgeye, eğitim ve kültür merkezine dönüştürebilirsek işte o zaman yaratıcılığımız ve öncülüğümüz gerçekten test edilmiş olacaktır. Şimdi buraların böyle çorak göründüğüne bakmayın. Halkımız burada yaşamaya başladığı zaman dikilecek ağaçlarla, tarım ve sanayi projeleriyle gördüğünüz bu çöl sahalar giderek değişecek ve yaşanabilir bir yere dönüşecektir. Fakat bütün bunların gerçekleşmesi için öncelikle bu yerlerin en amansız, en yıkıcı düşmanlarını kahretmek ve bölgeyi mümkün olduğu kadar güvenli bir hale getirmek zorundayız. Bu düşü gerçekleştirmenin başlangıç noktası burasıdır.

Bizler, şu anda bu tenha ve izole yerde, Güney Bölgesi'nin var olma ve hayatta kalma mücadelesine katılıyoruz. Bundan dolayıdır ki yalnızca askerî değil aynı zamanda milli bir görevi yerine getiriyoruz. Negev'i çorak bir çöl veya kuraklığa kurban veremeyiz, onu ne Arapların ne de onların hayvanlarının suiistimaline terk edemeyiz.

Buraya ilk geldiğimizde yarı yıkık duvara yazılmış olan şu ifadeyi unutmayın: *Zafer tankların değil insanın olacak.*"

* * *

Akşam ziyafeti sona ererken yiyecekler, içecekler bitirilmiş, masalarda boş bardaklar, tabaklar kalmıştı. Askerler koyu sohbetlere dalmışlar, kahkahalarla gülüyorlardı. Günlerdir kampın şahit olmadığı kadar coşkulu bir atmosfer vardı. Dahası bölgeye geldiklerinden bu yana ilk kez herkesin morali yüksek görünüyordu. Bunda şa-

rabın da etkisi vardı kuşkusuz. Bol miktarda servis edilmese de her asker bir miktar nasiplenmişti.

Saat dokuz buçuk gibi yeniden ayağa kalktı ve herkesin sessiz olmasını istedi. Gözleri ve yüzü kıpkırmızıydı. Onlara bugün kampa getirdikleri kızdan bahsederek onunla oynaşan birçok asker olduğunu söyledi. O âna kadar çadıra egemen olan neşe yerini derin bir sessizliğe bıraktı.

Birkaç dakika geçmesine rağmen kimse tek kelime etmedi. Bu durum çadırdaki gerilimi iyice artırdı. Bir süre sonra yeniden konuştu ve herkesi şu iki seçenekten birini seçmeye davet etti: kızı mutfakta çalıştırmak ya da herkesin kızla yolunu bulmasına imkân tanımak.

Askerler bir süre şaşkınlıkla baktılar. Kimi tepkisini anlamak için yanındakine baktı kimi de şaşkınlık ve şüpheyle bakışlarını uzaklara dikti. Söylediklerinde samimi mi, kendilerine bir tuzak mı kuruyor ya da sarhoş mu, kimse kestiremedi. Fakat gitgide sesler yükseldi ve çok geçmeden ikinci seçeneği isteyen coşkulu bir bağrışmaya dönüştü.

Çadırı etkisi altına alan uğultular ve gürültüler sürdü. Askerler, coşku içinde kızla geçirecekleri zamanı nasıl belirleyeceklerini tartışmaya başladılar. İlk günü birinci mangaya, ikinci günü ikinci mangaya, üçüncü günü de üçüncü mangaya tahsis ettiler. Şoför, sıhhiyeci, bakım ekibi, aşçılar ve çavuşlar ayrı bir gruptu.

Sonunda, yerine oturmadan önce yüksek ve net bir ses tonuyla, "Eğer kıza dokunacak olan olursa onunla 'bu' konuşacak," diyerek sağındaki tüfeği işaret etti.

* * *

Akşam yemeğinden sonra doğrudan ikinci barakaya gitti. Nöbetçi askerden, kızı alıp kendisini takip etmesini

istedi. Kendisi önde, arkasında nöbetçi ve kız, onların da arkasında köpekle hep birlikte onun barakasına doğru yürüdüler. Yolda kampın ortasında yer alan malzeme deposuna saptı ve depoya girdi. Bir süre sonra katlanır bir karyolayla çıktı. Asker, karyolayı onun yerine taşımak için yanına koştu.

Kendi barakasına vardıklarında katlanır karyolayı askerden alıp içeriye taşıdı. Diğerleri dışarıda onu beklediler. Bir süre sonra lamba ışığı yandı ve odadan takır tukur sesler gelmeye başladı.

Az sonra tekrar kapıda göründü, nöbetçiden kızı barakanın sol tarafına bırakmasını istedi. Kapının girişinde durdu ve yanındaki köpeğin nefeslerine karışan karanlığa dikkatle baktı. Berrak gecenin göğüne sayısız yıldız serpiştirilmişti. Önceki gecelere göre daha küçük ve daha sönüktüler. Lambanın içeriden süzülen cılız ışığı sayesinde kapı eşiğinde ışıldayan kum tanelerine benziyorlardı. Odadan çıktığında kapının arkasında duran nöbetçi askeri fark etmedi. Dönüp de askeri görünce biraz irkildi. Ona kapıdaki yerinden ayrılmamasını, kimseyi içeri almamasını, en fazla bir saat sonra döneceğini söyleyerek ayrıldı.

Askerlerin alçak sesli konuşmalarının karanlığa karıştığı çadırlar tarafına düşen küçük kum tepesinden yokuş aşağı indi. Kumlar düzleşince ana kapıya doğru, sağa yöneldi. Kampın etrafını hızlıca kontrol etmek için yakındaki tepelere doğru yürüdü.

Bölgeyi denetlemeyi tamamlayıp başladığı noktaya geri dönünce kumlara çömeldi. Sırtı kampa, yüzü dört bir yanda yükselen suspus lacivert tepelere dönüktü. Önceki gecelerde uzaktan yankılanan sesler şimdi duyulmuyordu. Askerlerin sohbetleri de kesilmişti. Gecenin karanlığının yoğunluğu bir anda arttı. Şişkinliği artmış pörtlek gözlerini kampa çevirdi. Yemek çadırından yayılan

ışıklar da söndürülmüştü. Akşam yemeği ziyafetinin ardından çadırdaki temizlik işleri de bitmiş olmalıydı. Ayağa kalktı ve üstüne başına yapışan kumları silkeleyip kampa doğru yürümeye başladı.

Nöbetçi asker, tam da bıraktığı vaziyette kapıda bekliyordu. Karşısında köpek, kafasını ön ayaklarının üzerine koymuş uzanıyordu. Askerden her şeyin yolunda olduğuna dair tekmil aldıktan sonra sabah tam altıda dönmek üzere ona izin verdi.

Kapıyı itmek üzere elini uzatmıştı ki ansızın sırtında ve bacaklarında bir kasılma oldu. O kadar şiddetliydi ki iki büklüm oldu. Yine de içeriye girdi. İkinci karyolaya yer açmak için duvara yanaştırdığı masaya gitti ve orada durdu. Odaya tam bir sessizlik hâkimdi. Neft kokusunun baskın olduğu keskin ekşi bir koku duyuluyordu. Bir süre sonra tedirgin nefesler ve ardından hafif bir karyola gıcırtısı odanın boşluğunu doldurdu.

Bir süre kıpırdamadan öyle durdu. Sonra el yordamıyla masanın üstündeki lambaya ulaştı ve yaktı. Yeni getirilen yatak, yerleri değiştirilen masa ve sandalyeyle birlikte odanın yeni düzenine baktı. Duvarlarda ve zeminde gölgelerden yeni şekiller ortaya çıkmıştı.

Odayı kapsamlı bir muayeneden geçirmeye başladı. Önce kendi karyolasının ayaklarına, sonra kutunun köşelerine, valizin ve öteberinin arkasına, ikinci karyolanın, sandalye ve masanın ayaklarına, zemine, duvarlara, tavana, tavanın her köşesine tek tek baktı. Bir köşede kocaman gölgesi olan küçük bir örümcek görünce sandalyeyi çekip üstüne çıkarak örümceği ezip indi. Sandalyeyi eski yerine çekerek oturdu. Ayakkabısını çıkarıp sandalyenin altına itti, sonra ayağa kalkıp elbiselerini çıkardı ve sandalyenin üzerine koydu. Alet edevat kutusundan merhem ve yeni bir sargı bezi çıkarıp yatağına gitti. Yatağın kenarına oturdu ve sargıyı çözmeye başladı. Yara yerini

temizleyip merhem sürmek istiyordu fakat vücudundaki kasılma o kadar arttı ki daha fazla kıpırdayamadı. Merhemi ve sargı bezini yanı başına yatağın üzerine koydu. Sonra yüzüne yansıyan bir güçlükle lambaya yaklaşıp söndürdü. Baraka şimdi zifiri karanlıktı. Dikkatli bir şekilde yatağa uzandı ve uyudu.

* * *

Uyandığında güçlükle nefes alıyordu. Odada yoğun, kuru bir sıcak vardı. Bir süre yerinden kıpırdayamadı. Herhangi bir hareket kasılmalarını yeniden azdırabilir, onu şiddetli bir baş ağrısı takip edebilirdi. Gözlerini kapatıp sakin sakin nefes almaya çalıştı fakat çok geçmeden yine aynı istikrarsızlık baş gösterdi. Odanın karanlık boşluğu, kızın bulunduğu köşeden gelen keskin bir kokuyla dolmuştu. Basık tavan ve kapalı kapı kokunun boğuculuğunu artırıyordu. Kokudan kaçıp barakayı terk edemezdi. Sabah saat altıya kadar kızın yanında kalmak zorundaydı. Oysa saat daha üç buçuğu geçmemişti. Önce sağa, sonra da kızın olduğu yere sırtını vererek yüzünü duvara çevirip sola döndü.

Sağ tarafına döndü, sonra sırtını kızın bulunduğu yere vererek yeniden sol tarafına, duvara döndü. Fakat bu kez de bugünkü ve önceki günkü olayların görüntüleri zihnini kemirip durdu. Uykudan iyice uzaklaşmıştı. Yeniden gözlerini açtı.

* * *

Uyandı. Uyandığında aynı pozisyondaydı, vücudu duvara bakıyordu. Biraz tavana doğru doğrulup sırtüstü yattı. Kız kollarını bacaklarına dolayınca ikinci karyolanın olduğu köşeden hafif bir gıcırtı duyuldu. Tavanın delikle-

rinden sızan soluk ışığa bakmaya devam etti. Şimdi saat sabahın dördüydü ama kız hâlâ uyanıktı. Bedenini yeniden duvara çevirdiğinde sabah ışığı zifiri karanlığın ve oda sıcaklığının şiddetini yavaşça hafifletmeye başlamıştı.

* * *

Barakayı ansızın bir karanlık dalgası doldurdu. Öyle ki sanki vakit gündüze doğru gideceğine gerisingeri geceye doğru gitmişti. Bu karanlık dalgasına soğuktan bir dalga eşlik etti. Ellerini bacaklarının arasına koyarak iki büklüm duvara döndü. Titremeye başladı. Bir süre sonra titrek ellerini bacaklarının arasından çekti ve kollarıyla karnını sardı. Şiddetli bir sancıya tutulmuştu.

Bedeni tir tir titriyordu. Öyle titriyordu ki altındaki karyolanın yayları gıcırdıyordu. Birden, titreyen bacaklarını yatağın dışına çıkarıp yere koydu ve güçlükle ayağa kalktı. Kalkmasıyla birlikte yatak da sustu. Kıpırdamadan ayakta titremeye devam etti. Kollarını birbirine kavuşturdu ve vücudunu ısıtmaya çalıştı. Şafak sökmeden önceki en soğuk saatlerdi. Ayakları zeminin soğukluğunu içine çekiyor, bu da titremelerinin şiddetini iyice artırıyordu. O sırada kızın yatağı tekrar gıcırdadı.

Bir süre sonra hareket etti ve keskin bir gıcırtı çıkaran ikinci karyolaya doğru gitti. Bacağını karyolanın soğuk demirine değdirdi. Titreyen nefesleri, bir köşede iki büklüm olan kızın tedirgin nefeslerine karıştı. Yatağa girecekti ki odayı kızın bağrışı doldurdu, hemen ardından köpeğin havlamaları başladı. Bunun üzerine kızın üzerine atıldı ve eliyle susturmak için kızın ağzını aradı. Tam o sırada kız, onun elini dişlerinin arasına alarak ısırdı. Hızlıca elini çekti ve diğer eliyle kızın saçlarından kavradı fakat hâlâ neftli olan saçlar parmaklarının arasından kaydı ve kısa süreliğine elinden kurtuldu. Bu defa sol eliyle kızın boğazını bas-

tırdı ve yumruk yaptığı sağ elini yüzüne indirdi. Kız daha fazla kıpırdayamadı. Bir süre kızın üzerine kapaklanarak öylece durdu. Sonra yanına uzanıp titreyen bedenini onun bedenine yaklaştırmaya çalıştı. Kalbinin hızlanmış vuruşları, kızın göğsünde yankılanıyordu.

Köpek dışarıda havlamayı sürdürdü. Bedeni biraz ısınınca yatağın gıcırtısı azaldı, sonunda tamamen durdu. Yine de titreyen nefesler, dışarıdaki köpeğin havlamalarıyla karışık karanlık odanın boşluğunda yankılanıyordu. Ümitsiz tondaki son havlamayı, kapıdan uzaklaşırken kuma batan patilerinin çıkardığı yok denecek kadar az bir hışırtı izledi. Sonra tam bir sessizlik hâkim oldu.

Gözlerini kapattı ve elini yaranın olduğu yere uzatarak büyük bir dikkatle yarayı yokladı. Parmaklarını sarılı olmayan şişliğin üzerinde gezdirdi. O kadar ihtiyatlıydı ki yaraya dokunup dokunmadığını bile anlayamıyordu. Kızın ısırığıyla ince bir halka izi oluşan sağ elini indirip kızın bacağının üzerine koydu.

Az sonra şiddetli bir titremeye tutulunca yeniden sarsıldı. Bedenini tümüyle kıza çevirdi ve onun bedenine yapıştırdı. Sol elini kızın karnının üzerine, sağ elini de sırtının altına koydu. Kimi zaman belinden bileklerine doğru yoğunlaşan titreme bütün bedenini sararak devam etti. Göğsünü kızın göğsüne yapıştırdığı yerde kalbi şiddetle çarpmaya başladı. Sabahın cılız ışığı kızın göğüs kıvrımlarını ortaya çıkarmıştı. Bir süre sonra sol elini kızın karnından çekti ve bütün vücuduyla kızın bedeninin sol tarafına yüklendi. Sol eliyle gömleğinin altından kızın sağ memesini kavradı. Küre şeklinde bükülen eli memenin biçimini aldı. Kızın gömleğini boynuna dek sıyırarak vücudunun tüm ağırlığıyla yüklendi. Kızın vücudunun sıcaklığının etkisiyle titreme dalgaları yavaş yavaş azaldı.

* * *

Sağ eli kızın ağzını kapatıyor, sol eli ise onun sağ memesini kavrıyordu. Birden karyolanın gıcırtısı şafağın sükûnetini bozdu, ses yoğunlaşarak arttı, dışarıdaki köpek de havlamasıyla eşlik etti.

Yatağın gıcırtısı sonunda dursa da kapının ardındaki köpeğin acı havlamaları uzun süre durmadı.

* * *

Gözlerini açınca sağ eliyle kızın ağzını kapatmaya devam ettiğini fark etti. Kızın tükürükleri parmak aralarını yapış yapış etmişti. Yarım saatten fazla uyumamıştı. Kızın ağzını kapattığı elinin parmaklarında kısa süreliğine belirip yok olan bir spazm geçirdi. Titremesi tamamen durmuştu. Kıpırdamadan aynı pozisyonda kaldı, kız da hareketsiz bir şekilde onun altındaydı. Yeniden uykuya daldı.

Kısa bir süre sonra uyandı. Üst gövdesini biraz kaldırdı, sağ elini kızın dudaklarından çekip kendi göğsüne götürdü. Göğsünde, kızın gömleğinin düğmesinden oluşan izi parmaklarıyla yokladı. Kız hâlâ hareketsiz bir şekilde altındaydı. Sol eli kızın sağ memesinde. Sağ eliyle kızın ağzını tekrar kapattı. Karyolanın gıcırtısı, köpeğin havlamaları, sabah ışığının soğuk huzmeleri odanın boşluğunu doldurdu.

* * *

Ağzına ve boğazına nüfuz eden çürük kokulardan bir karışım her yerine yayıldı. Bütün bu kokuların arasından kızın saçlarından gelen neft kokusunu ayırt edebiliyordu. Bu koku, midesinin dibinden sızıp gizli bir tatlılık hissi veren kesif bir ekşi tatla kaynaşıyor, keskin yakıcılığıyla kulaklarını tırmalayan başka bir sivri kokuy-

la tamamlanıyordu. Bütün bu karışımlara, kızın ifadesiz yüzünden yayılan soğuk ve bayat bir koku daha kurulup yerleşmişti. Salyası boğazından diline doğru yükselince yataktan sıçrayıp kalktı ve sandalyeye koyduğu gömleğini ve pantolonunu alıp üzerine geçirdi. Sonra çatlaklarından ince ışık çizgileri sızdıran kapıya seğirtti. Kapıyı açtı ve kafasını dışarı uzatarak derin bir nefes aldı. Kapı açılır açılmaz köpek yerinden sıçrayıp dört ayak üstünde durdu. Sabah ışığı kampa nasıl sakin sakin yayılıyorsa o sakinlikteki adımlarla kum üzerinde dönüp sıçrayarak havlamaya başladı.

Şafak sona ermek üzereydi ve taze havasıyla sabaha yol vermişti. Fakat göğün doğu yönünde uzanan ince bir bulut katmanı güneşin erkenci ışıklarını örtmüştü, solan ışığın etkisiyle manzara griye çalıyordu. Kampın her tarafını gözleriyle kontrol etti, askerler nöbet yerlerindeydi. Kızı koruma görevi verilen asker ikinci barakanın girişinin yakınında bekliyordu. Seslenip hemen gelmesini söyledi.

Yanına gelen askere odaya girmesini ve kızı ikinci barakaya götürmesini söyledi. Leş gibi koktuğunu da eklemeyi ihmal etmedi. Bir süre sonra karyolanın demir ayaklarının zeminde sürtünmesiyle birlikte kulakları sağır eden keskin bir ses yükseldi. Karyola kapıya yaklaştıkça sesin şiddeti iyice arttı fakat karyolanın ön ayakları kuma saplanınca ses hafifledi ve sonra da tamamen yok oldu.

Nöbetçi asker yatağı kumdan kurtarmak için çabaladıysa da her seferinde karyolanın ayakları kuma geri battı. Sonunda başka bir asker yardımına geldi. Köpek de peşlerinden yetişti. Askerlerin yatağı taşıma hızına göre kızın hizasında yürüyordu. Kız henüz ayılmamıştı, askerlerin hareketlerine göre yatağın üzerinde sağa sola sallanıyordu.

Barakasına geri döndü. Odanın havası öyle ağırdı ki midesi yine ağzına geldi. Kendini hemen dışarı attı. Girişte durup temiz havayı içine çekti, bir yandan da karyolayı taşımakta olan askerleri ve arkalarındaki köpeği izliyordu. Barakaya varınca karyolayı kapının önüne koydular. Nöbetçi asker su tankına gidip muşluğu açtı ve musluğun tam altına konulmuş kovaya su doldurdu. Musluğu kapatıp kovayı ikinci barakaya taşıdı ve kovadaki suyu karyolada hareketsiz yatan kızın üzerine döktü. Üzerine su sıçrayan köpek öteye kaçtı. Suyun birazı da yüzeyde akmasına izin vermeyen, aksine her zamanki gibi hemen yutan kumlara döküldü. Suyun arkasından hemen yok olacak pıhtılaşmış küçük kum yamalar oluştu. Sabah güneşinin yumuşak ışığı, doğu yönünde yok olmaya yüz tutmuş şeffaf bulutları delmeye başlamıştı. Askerler, yatağı ikinci barakanın içine taşıdılar ve dışarı çıkıp kapıyı kilitlediler. O da kendi barakasına dönüp kapıyı kapattı.

İçerideki pis koku devam ediyordu, öyle ki kapıyı yarı açık bırakmak zorunda kaldı. Sabahın temiz havasının ve loş ışığının içeriden geçmesini umdu. Odadaki mobilyayı önceki düzenine geri çevirdi. Masa ve sandalyeyi odanın ortasına çekerken yüzünü buruşturdu. Zorlandığı açıkça belli oluyordu. İşi bitince su bidonundan leğene su doldurdu. Su dolu leğeni masanın üzerine taşıdı. Geri dönüp baş havlusu ve sabun aldı. Masaya doğru giderken sabunu kokladı. Gömleğini ve pantolonunu çıkarıp sandalyeye koydu. Şaşkınlıktan dondu kaldı. Dizindeki şiş patlamıştı ve yara beyaz, pembe ve sarı irin karışımı, leş gibi kokan çürük etten bir çukura dönüşmüştü.

* * *

Araca doğru yürürken küçük siyah bir kuş gökte ince bir hat oluşturdu. Güneş kumlu ufkun kenarından

uzaklaştıkça göğün maviliği de giderek koyulaştı. Araca varır varmaz direksiyonun arkasındaki koltuğa atladı ve motoru çalıştırdı. Nakab'ın kuzeybatı yönüne doğru hareket etti.

* * *

Daha öğle vakti olmamasına rağmen çok geçmeden sıcaktan dolayı devriyeye devam edemedi. Güneş göğün kalbine doğru yükseldikçe ışıkları tepeleri daha bir şiddetle dövmeye başladı. Sıcaklıktan havanın ağırlığı arttıkça arttı.

Motoru durdurunca platolara bir sükûnet geldi. Havayı dolduran keskin petrol kokusu midesini kaldırdı. Araçtan indi ve yüzünü batıya vererek yürümeye başladı. Arkasından kendisine hücum eden güneş ışıkları sırtını yakıyordu. Önündeki ufuk, seraptan dolayı asabice titreşiyordu.

Çorak tepeler arasından yürümeye devam etti. Önünde kuru otlarla örtülmüş bir yer belirdi. Bir süre durdu, sonra yeniden yürümeye devam etti. Önünde uçuşan siyah noktalar şimdi gözlerini hiç terk etmiyordu. Otlara basınca boşluğu örten derin sessizlik, yerini botları altında birbirine sürtünen ve en büyükleri iri yeşil bir soğan kadar olan otların hışırtısına bıraktı.

Kuru ot tarlasına bakan alçak bir tepenin eğimine bıraktı kendini ve her yönden etrafını kuşatmakta olan kumlu tepelerle kuzeydoğu tarafında biraz uzakta duran araca dikti bakışlarını. Sonra da sağ tarafında kumda oluşan bir çukura baktı. Kocaman karıncalardan oluşan bir ordu girip girip çıkıyordu çukura. Hızlı hareketlerinin etkisiyle kum taneciklerine yeni şekiller vermişlerdi. Bakışlarını yeniden kuru otlara ve önünde uzayıp giden sarı kumdan düzlüklere çevirdi. Ansızın bir sıcak dalgası sardı

bedenini. Sıcaklık, alev topu gibi hızla yayıldı bedenine. Öyle ki boylu boyunca kuma serildi. Kafasını sağ avucuna dayadı ve sol eliyle şapkasını alnına çekti. Sol elindeki petrol kokusu burnuna gelince yüzünü diğer yana çevirdi. Burnu kumlara değiyordu şimdi. Kumların yüzeyindeki havayı içine çekti. Kuru otların hafif kokusunu hissetti.

* * *

Araca geri döndü ve şoför koltuğuna oturdu. Ağırlaşmış gözleriyle kum tepeciklerine baktı. Kumda yansıyan güneş ışığı yorgun yüzünü yakıyordu. Motoru çalıştırıp sağ ayağıyla gaz pedalına bastı fakat araç hareket etmedi. Tekerlekleri kumda patinaj yapıyordu. Ayağını pedaldan kaldırıp birkaç derin nefes aldı. Sonra yeniden pedala bastı. Araç yerinden fırlayıp kuzeydoğu yönüne doğru ilerledi.

Kampa varınca onu ana kapıda huzursuzca havlayan köpek karşıladı. Araçtan indiğinde bazı askerlerin ikinci barakadan çıkıp farklı yönlere dağıldıklarını gördü. Bir başka asker de kimsenin nöbet tutmadığı barakanın kapısını kapatıp pantolonunun düğmelerini iliklemeye başladı.

Kızı korumakla görevlendirdiği askeri adıyla çağırarak ikinci barakaya yöneldi. Barakaya vardığında nöbetçi askerin yanıtını duydu. O sırada barakanın kapısı açıldı ve genç kız acı acı haykırarak, hıçkıra hıçkıra ağlayıp kapıdan dışarı çıktı. Birkaç adım gerisinde duran askere döndü ve kızı barakaya geri getirmesini söyledi. Asker, kıza doğru koşup onu kapı aralığına doğru sürüklemeye başladı. Kız, yüzünü subaya çevirerek askere direnmeye çalıştı. Fakat subay, kızın etrafında havada aylak aylak dolaşan neft kokusundan kaçınmak için yüzünü başka yöne çevirdi. Kızın haykırışları, ağlayıp sızlamaları, askerin onu barakaya sokmasından sonra da devam etti. As-

ker dışarı çıkıp kapıyı kapattı, ona dik dik bakan subay yerinden kıpırdamamamasını emretti, sonra ayrılıp kendi barakasına gitti.

Genç kızın haykırışları zar zor duyulan hıçkırıklara dönüştü. Köpeğin havlamaları da giderek yatıştı.

* * *

Barakaya girince pis koku artıkları burnuna hücum etti. Kapıyı açık bıraktı, çiviye asılı baş havlusunu aldı ve dün gece ikinci karyolanın işgal ettiği köşeye sinmiş olan kokuyu havluyu sallayarak dışarı kovmaya çalıştı. Kokuyu odadan çıkarmak için o kadar uğraştı ki sonunda havlu elinden düştü. Havluyu yerden aldı ve sandalyenin kenarına attı. Bulunduğu yerden gözleriyle odayı taramaya koyuldu. Bir süre sonra sandalyeyi çekip üstüne oturdu fakat yeniden kalkıp eşyalarını yerleştirdiği köşeye gitti. Leğene su döktü, sonra da gömleğini, ayakkabısını, çoraplarını, kumaşına dikenlerin ve kuru otların yapıştığı pantolonunu çıkardı. Islattığı havluya bir parça sabun sürüp havluyu yüzünde ve boynunda gezdirdi. Havluyu yıkadı, yeniden sabunlayıp göğsüne ve kollarına sürdü. Koltukaltlarını da sildikten sonra tekrar yıkayıp yara yerindeki sargıyı çözmeden bacaklarını sildi. Bütün vücudunu tamamen sildikten sonra havluyu iyice yıkayıp eski yerine astı.

Biraz ter koksa da pis kokmayan elbiselerini yeniden giydi. Leğendeki kirli suyu kapının önündeki kumlara döktü ve içeri girdi. Bir süre sonra ikinci barakaya gitti.

Nöbetçi asker ile köpek kapıya yakın bir şekilde oturuyorlardı. Onlara yaklaşınca köpek dört ayağa kalkıp havlamaya başladı. Nöbetçi de ayağa kalktı. Önce köpeğe, sonra da askere dik dik baktı. Yaveri olan çavuş ile şoföre acil bir görev için derhal hazırlanmalarını haber vermesini emretti. Ayrıca bir kürek bulup araca koymasını, kendisinin de araçta bekliyor olacağını söyledi.

Asker, onun emirlerini yerine getirmek için ayrılırken kendisi de kapının yakınında durup sakinleşen köpeğe baktı. Gözlerini kısıp etrafı taradı. Bir süre sonra komuta çadırından bağrış çağrış sesleri geldi. Bakışlarını o tarafa çevirdi. Önce çavuş ile şoför, ardından nöbetçi asker çadırdan çıktı. Çavuş ve şoför araca doğru yönelirken nöbetçi asker de araç gereçlerin toplandığı yere gitti.

* * *

Çavuş ve şoför, aracın yanında durup komutanı beklemeye başladılar. Komutan, kızı önüne almış onlara doğru yürüyordu. Köpek de hemen arkalarındaydı. Nöbetçi asker, elindeki küreği onlara yetiştirmek için koşuyordu.

Bazı askerler çadır gölgelerinde oturdukları yerlerden kalkıp olan biteni izlemeye koyuldular. Gökyüzüne doğru yükselen sabah güneşinin sıcaklığıyla iyice ağırlaşan bir sessizlik hüküm sürüyordu. Aracın yanındaki topluluğa seslenerek önceki gün kıza verdiği kısa pantolonunun geri verilmesini talep eden bir askerin sesi duyuldu.

Araç sonunda hareket etti. Köpek arkalarından koşup yetişmeye çalışsa da başaramadı. Havlamaları, uzaklaşmaya başlayan motor gümbürtüsünü bastırıyordu. Derken araç kum tepeleri arasında kayboldu.

Kamptan çok fazla uzaklaşmamışlardı ki yeterince yakıtları olmadığını söyleyerek şoförden durmasını istedi. Motor durdu, araçtan önce komutan indi, sonra da diğerleri. Nöbetçi askere diğer yerlerden bir farkı olmayan kumlu bir yeri işaret ederek iki metre boyunda, yarım metre eninde bir çukur kazmasını emretti. Kamptan ayrılmalarının üzerinden daha birkaç dakika geçmeden küreğin ağzı komutanın işaret ettiği yerdeydi. Kürek kumu usulca yardı ve mümkün olduğu kadar kum kaldırdı. Asker kolunun ve kürek sapının ulaştığı yere kadar savurdu kumu.

Küreğin kumu alıp savururken çıkardığı hışırtı, tepelerin ardından gelen ancak mesafenin etkisiyle belirsizleşen asker uğultuları dışında kazı çalışması neredeyse tam bir sessizlik içinde devam etti. Ansızın, keskin bir bağırış yükseldi. Genç kız ağlayarak kaçıyordu. Kafasının sağ tarafına isabet eden kurşunun sesi duyulmadan hemen önce kumun üzerine düştü. Ortalık yeniden sessizleşti.

Kafasından kumun üzerine kanlar aktı ve kum kanları çabucak emdi. Öğle güneşinin ışıkları, kum rengindeki çıplak kalçasını aydınlattı.

Çukuru kazan asker ile onun yanındaki çavuşu ve şoförü bırakıp araca döndü. Titriyordu. Bir süre sonra yanına gelen şoför, kızın ölmemiş olabileceğini, böyle bırakılıp gidilemeyeceğini, öldüğünden emin olmak gerektiğini söyledi. Titremeye devam ediyordu, bağırsakları yırtılmış gibi hareketsizdi. Sonra ağzını kıpırdattı ve şoföre, "Çavuşa bu işi bitirmesini söyle," diye emretti. Boşlukta altı kurşun sesi daha yankılandı, sonra yeniden sessizlik egemen oldu. 13 Ağustos 1949 sabahıydı.

* * *

Kum tepeleri dağıldı ve kamp yeniden göründü. Köpek telaş içinde araca doğru koştu. Araç durunca köpek de durdu fakat havlaması durmadı.

Araçtan indiler. Çavuş, şoför ve asker, asker çadırına yöneldiler. O ise kendi barakasına. Köpek arkasından sürekli havlıyordu. Sonunda köpeğe dönüp bir tekme savurdu. Köpek ciyak ciyak bağırıp kaçarken o da barakasına doğru yürüdü. İçeri girdiğinde pis kokuyla karışık sıcak hava dalgası çarptı yüzüne.

Alet edevat köşesine gitti. Oradan bir sabun alarak parmakları arasında ezdi ve çok küçük parçalara böldü. Sonra da ikinci yatağın olduğu yere serpti. Tekrar köşeye

gidip su bidonunu aldı ve bütün suyu leğene boşaltıp leğeni masanın üzerine taşıdı. Alet edevat kutusunu açtı, içinden yeni bir sabun kalıbı çıkardı. Masaya dönüp ellerini suya daldırdı, avuçlayabildiği kadar su çarptı yüzüne. Yeni sabunu eline alarak ıslak elleri arasında köpürttü, ıslak ellerinin arasını köpükle ovarak sert dokularını yumuşattı. Yüzünü sabunlayıp duruladı. Üzerine bir uyuşukluk çöktü. Yüzünü ve ellerini yavaş yavaş kuruttuktan sonra yatağına gidip uzandı. Sağ elini yatağın kenarına bırakınca parmakları, odaya çökmüş yoğun sıcak havadan uzak, yatağın altına saklanmış cılız havanın serinliğine dokundu.

Tam uykuya dalacaktı ki tavana sabitlenmiş gözleri, göğsünün üzerinde bir hareket fark etti. Sıçrayıp kalktı. Nefesinin etkisiyle hareket eden gömlek düğmesinden başka bir şey değildi. Yeniden gözlerini tavana dikti ve muhtelif bölgelerini incelemeye koyuldu. Bir süre sonra odanın zemininde bir patırtı duydu.

Köpek yatağın kenarından aşağıya sarkan eline uzanmış, kokluyordu. Bir anda köpeğin çenesini kavradı ve avucunun arasına sıkıştırdı. Köpeğin boğuk havlaması avucunda titreşti. Elinden kurtulmaya çalışan köpeğin zeminde kayan ayak sesleri odanın boşluğuna yayıldı. Kurtulmak için mücadele ediyordu. Mücadele ettikçe de daha fazla tökezliyor, ayakları daha fazla kayıyordu. Boğuk havlaması daha fazla titreşiyor ve subayın yattığı karyolanın gıcırtısı artıyordu. Nihayet yumruğunu açtı ve köpek yere seriliverdi. Doğrulup kaçarken çaresiz ve yüksek sesle uluyordu.

Sağ eli karyolanın kenarında havada asılı kalırken sol eli göğsünün üstündeydi ve hâlâ hafif neft kokuyordu.

— 2 —

Perdeleri takmayı bitirince yatağa uzandım. Karşı tepeden aralıksız bir köpek havlaması geliyordu. Vakit gece yarısını geçmişti. Bütün gün evi temizleyip düzenledikten sonra aşırı yorgun olmama rağmen bir türlü uykuya dalamadım. Mobilyaları, döşemeleri silmiştim. Çarşafları, havluları ve mutfak eşyalarının çoğunu yıkamıştım. Aslında evi iyice temizlemeye başlamadan önce de ev temizdi. Ev sahibi, bu işi yapması için bir kadın tuttuklarını söylemişti. Evi birkaç gün önce, yeni işe başladıktan hemen sonra tutmuştum. Genel itibarıyla iyi bir ev. İşim ve iş arkadaşlarım da iyi. Fakat bütün bunlar, o gece hiç durmadan havlayan köpeğin içimde uyandırdığı endişe ve korku hissini alt etmeye yetmedi. Bu olayı saymazsak, ertesi sabah uyandığımda evin temiz olmasından, belki de pencerelere perde takılmış olmasından dolayı bir hoşnutluk hissine kapılacağımı biliyordum. Camlı masamı en büyük pencerenin yanına yerleştirmiştim. Her sabah yeni işime gitmeden önce masaya oturup kahvemi içecektim. Komşular ve üç çocukları önümden geçerken bana selam vereceklerdi. Yani gözlerden ırakta, arka bahçeye bakan bir evde mutlu bir hayat yaşıyor olacaktım. Buralarda hayatın pek çok sınırları var. Korkunç akıbetlere uğramamak için bu sınırlara dikkat etmek ve ona göre

hareket etmek gerekir. Dahası bu sınırlar her şeye rağmen insana tuhaf bir huzur verir. Fakat sınırlar dahilinde hareket etmeyi ve sınırları aşmamayı başaranların sayısı pek azdır ve ne yazık ki ben bunlardan biri değilim. Nerede bir sınır görsem ya ona doğru koşar, üstünden atlarım ya da sinsi bir manevrayla bir adımda diğer yanına geçiveririm. Aslında bu iki davranışım da bilinçli bir tavırdan ya da sınırlara karşı direnmeyi içeren planlı bir arzudan değil tamamen ahmaklığımdandır. Hele bir sınırı geçmeyegöreyim endişe hissiyle dolu derin bir çukura yuvarlanıveririm. Mesele basit bir cahil cesareti meselesidir. Ne zaman sınırlara göre hareket etmeye çalışsam kaçınılmaz bir şekilde başarısız olduğumu fark ettiğimden mümkün olduğu kadar evimin sınırları içerisinde kalmaya karar verdim. Üstelik bu evin birçok penceresi olduğundan komşularım ve üç çocukları, evimin içinde bile beni sınırları ihlal ederken yakalayabilirlerdi. Sık sık kapatmayı unutacağımı bilsem de perdeleri bu yüzden taktım. Fakat evde olduğum sürece tek başıma olacağımdan yalnızca camlı masaya oturacağım ve dış dünyanın da benden göreceği yalnızca bu olacak. Öyle ki birkaç gün bunu yapmasam komşunun ortanca oğlu, beni her sabah masamda "çalışırken" görmeyi özlediğini söyleyecek. Evet, insanlara sabahları masamda uzun uzun çalıştığımı söylüyorum. Çünkü sabahları, daima yeni kalacak olan yeni işime gitmeden önce genellikle "çalışıyorum" Hep yeni kalacak, çünkü "yeni işim"den "işim"e ne zaman dönüşeceğini ben de bilmiyorum. Üstelik gecenin geç bir saatine kadar işyerinde olacağım. Öyle ki gece bekçisi bile bu konuda benimle yarışamayacak. Zira ofise çoğunlukla geç gideceğim ve mesaime geç başlayacağım. Karşı tepedeki köpek çoğunlukla beni gece uyandıracak ve sabaha kadar da yeniden uykuya dalamayacağım. Böylece geç uyanacak, yeni işime de geç başlamış olacağım. Bun-

lardan hiçbiri olmazsa da sabahın son saatlerine kadar evimde, masamda "çalışıyor" olacağım. Neyi?

Her neyse, meseleleri anlatma şeklimi abartılı bulanların olacağını biliyorum fakat bunun nedeni az önce anlattığım mesele. Mantıklı olanları da dahil sınırları ayırt edemediğimi söylemiştim. Bu da benim diğer insanlara kıyasla herhangi bir şeyi değerlendirirken daha abartılı davranmam ya da daha az önem vermeme neden oluyor. Mesela, yeni işime gitmek için bindiğim minibüsü askerî devriye durdurduğunda, kapıdan bakan ilk şey tüfeğin ağzı olur. Çoğunlukla korktuğum için kekelerim ve benimle konuşan ya da kimliğimi görmek isteyen askerden namluyu başka yöne çevirmesini isterim. O sırada asker kekemeliğimle eğlenirken yolcular da abarttığımı ima ederek oflayıp puflamaya başlarlar. Bu kadar gerginlik yaratmaya gerek yok. Asker üzerimize ateş açmayacak. Açsa bile benim müdahalem bir şeyi değiştirmeyecek ama bunun aksi doğrudur. Evet, bütün bunları fark ederim ama o anda değil. Saatler, günler hatta yıllar sonra. Bu onlarca davranışımdan yalnızca bir tanesi. Bunun gibi pek çok davranışım, pek çok durumda gözlemlenebilir. Herhangi bir kontrol noktasında, güvenlik kontrolü için bazı giysilerimi çıkarırken de cuma tatilinde Ramallah kapalı sebze pazarının ortasında oturup normal marul fiyatının üç katını talep eden açıkgöz manava solmuş, pörsümüş marul fiyatını sorarken de bu böyledir, hiç değişmez. Üstelik meseleleri mantıklı bir şekilde değerlendirebilme yeteneğimi de kaybettiğimden böyle olayların üzerimdeki etkisi derin olur. Beni öyle bir sarsar öyle bir istikrarsızlaştırır ki neyin serbest neyin yasak olduğunu artık ayırt edemem ve sınırlarımı eskisinden çok daha fazla ihlal ederken bulurum kendimi. Fakat tek başıma olduğum zaman bir sınırı ihlal etsem bütün bu endişe, korku ve ruhsal bozukluklar ortadan kaybolur. Yalnızlık, özel bir sebepten değil,

tek başıma masamda oturup sadece sabah oturmalarımda keşfetme fırsatı bulduğum bir konuyu "çalışırken" aştığım sınırlara karşı son derece hoşgörülüdür.

Sırası gelmişken, askerler ve kontrol noktasıyla ilgili anlattıklarımla ya da burada işgal altında yaşadığımızı söyleyerek sizi telaşlandırmadığımı umarım. Kurşun sesleri, askerî devriye sirenleri, kimi zaman da helikopter, savaş uçakları ve bombardıman sonrasında ambulans sirenleri hep son dakika haberlerinden hemen önce meydana gelmez, bazen köpek havlamaları da boşluktaki sesin bir parçası haline gelir. Çok uzun zamandır bu halde yaşadığımız için kapalı sebze pazarındaki pörsümüş marulun olağanüstü fiyatı gibi normal bir hayata dair küçük ayrıntıları hatırlayacak kimseler yok artık buralarda. Bir sabah gazetede bir makale okurken keşfettim konuyu. Beni bütün benliğimle ele geçiren şey, makalede bahsedilen olay değildi. Böyle şeyler sıra dışı sayılmaz ya da şöyle diyelim, böyle şeyler her an olabilir. Hatta o kadar sık olabilir ki kılım bile kıpırdamaz. Mesela bir sabah yağmur yağıyordu ve geç uyandım. Bu yüzden büyük pencerenin önündeki masama oturup "çalışamadım" bile ve hemen yeni işyerime gitmek zorunda kaldım. Saat Meydanı'ndan hemen önceki durakta minibüsten indim. Caddede ne insanlar ne de araçlar vardı. El-Bindi bakkaliyesinin önünde askerî bir devriyenin beklediğini fark ettim. Fakat olağanüstü bir durum olmadığı için bakkalın aksi yönünde olan yeni işyerime doğru yürümeye devam ettim. Ofise giden caddenin başına vardığımda o âna kadar sokakta rastladığım ilk insan, bölgede sokağa çıkma yasağı uygulandığını ve ordunun yakındaki binalardan birini kuşatma altına aldığını söyleyerek beni uyardı. Bu da günlük olağan şeylerden olduğu için geri dönmedim. Caddenin ortasında, ofisimin olduğu binanın giriş kapısının önünde iki asker gördüm. Bu gibi durumlarda sükûne-

timi ve soğukkanlılığımı korumam gerektiğine dair epey antrenman yaptığım için askerlere elimle binayı göstererek kendimden emin, net bir ses tonuyla önünde durdukları binada çalıştığımı söyledim. Askerlerden biri, sağ dizi üzerinde yere çöktü ve sol dirseğini diğer dizine dayayarak tüfeğinin namlusunu bana doğrulttu. Hemen sağımdaki dikenli şemsiye akasya ağacının arkasına atladım ve bir türlü patlamayan kurşunlardan kendimi korumak için dikenli dallarını kendime siper ettim. Askerin silahını bana doğrultması pek insani olmasa da yeni işime ulaşmam için farklı bir yol bulmam gerektiğini anlamam için yeterliydi. Hâlâ eve geri gitmemi gerektirecek kadar olağandışı bir şey olmadığından binaları, evleri birbirinden ayıran duvarlardan, sınırlardan kolayca atlayarak ofisime ulaşmaya çalıştım. Sanırım böyle bir durumda sınırlardan atlamak son derece hoş görülebilir bir şeydir, öyle değil mi? Nihayet çalıştığım binanın arka tarafına ulaşabildim. O sabah yalnızca üç meslektaşım ofise geldiği için kimse tarafından rahatsız edilmedim ve hemen işime odaklandım. Ta ki bir meslektaşım ofisime gelip benden izin almadan penceremi açana kadar. İtiraz ettiğimde bunu yapmak zorundayım, aksi takdirde cam tuzla buz olacak, dedi. Ordu, üç gencin konuşlandığı komşu binayı havaya uçuracağı konusunda bölge sakinlerini uyarmış. Birkaç dakika sonra tam da dediği gibi oldu. Hatta bir pencereyi açmayı unuttuğu için binanın patlatılmasıyla birlikte o pencerenin camı paramparça oldu. Fakat ofisimdeki pencerenin camının açık olması da tahammül edilecek gibi değildi. Ofisi epeyce sallayan patlamanın hemen ardından yoğun bir toz bulutunun her yere yayılarak evraklarıma, kalem tutan elime konduğunu fark ettim. Öyle ki çalışmayı bırakmam gerekti. Çünkü toza katlanamam. Hele kâğıtlar birbirine sürtündüğünde ya da yazarken tüyleri ürperten bir ses çıkmasına neden

olan büyük zerreli olanlarına. İşte bu yüzden masamın üzerinde tek bir toz zerresi kalmayana kadar evraklarıma geri dönemedim. Bu noktada bazıları işime olan bu düşkünlüğümü, işgale rağmen hayata tutunma arzusu ve sevgisi olarak yorumlayabilir ya da bu dünyada yaşamayı hak eden bir şeylerin var olduğuna dair ısrarımdan kaynaklandığını düşünebilirler. Doğrusu başkalarının adına konuşamam fakat benim problemim olaylar hakkında dengeli hükümler verememem ya da neyi bilmem neyi bilmemem gerektiğini çıkaramamamdan kaynaklanıyor. Bu nedenle vahim sonuçlara neden olmadan yapabileceğim tek şeyi yapıyorum. Ya ofiste çalışıyorum ya da büyük penceremin önündeki masamda oturuyorum. İşte o makaleyi de bu şekilde okuma fırsatı buldum. Makalede en çok dikkatimi çeken şey, anlatılan olayın gerçekleşme tarihine ilişkin ayrıntıydı. Olay ben doğmadan tam çeyrek yüzyıl önce herhangi bir sabahta olmuştu ama tesadüfe bakın ki o herhangi bir sabah benim de doğduğum sabah olacaktı. Son derece narsist görünebilir, ancak olayda beni çeken, esir alan şey, trajik olarak tarif edilebilecek temel ayrıntıların yanında son derece küçük olan bu ayrıntıydı. Bir insanda böyle bir narsizm türünün olması tamamen ihtimal dahilindedir. Belki de kendiliğin emsalsizliğine ve yönlendirdiği hayatın değerinin yüksek oluşuna inanmaya yönelik doğuştan bir eğilimdir ki onun sayesinde insan, hayatı ve hayata ilişkin her şeyi sevmeden edemez. Fakat yine de özelde kendi hayatımı ve genelde de hayatı sevmediğimden ve şu anda bütün çabalarım yalnızca hayatta kalmaya yönelik olduğundan narsizm teşhisinin bana uyduğundan emin değilim. Benim durumum daha farklı. Daha ziyade, şeyler arasındaki sınırları ayırt etmekten, olayları mantıklı ve rasyonel bir şekilde değerlendirmekten âciz olmamla ilişkili. Öyle ki çoğu zaman, tablonun kendisini değil de tablodaki sinek

bokunu görüyorum. Yeni işyerinin hemen yanındaki bina patlatıldığında binaya sığınan üç gencin durumuyla değil de binanın havaya uçurulmasından kaynaklanan toz ve tozun masalara inip yerleşmesiyle ilgilenen bu eğilim ilk bakışta normal gelmeyebilir. Bununla birlikte mesela masadaki toz ya da tablodaki sinek boku gibi küçük, gereksiz ayrıntılarda kaybolan bu görme biçimini, hakikate ulaşmanın nihai delili değilse de tek yolu olarak görenler de var. Dahası bunu kendileri için iddia eden sanat uzmanları var. Doğrusu onların görmemizi istediği şey, tam olarak tablodaki sinek boku değil de mesela tablonun orijinal mi taklit mi olduğunu kararlaştırmak gibi daha az öneme sahip ayrıntılardır. Bu uzmanlara göre taklitçiler, bir tabloyu taklit ettiklerinde tablodaki nesnenin yüz yuvarlaklığı ya da beden pozisyonu gibi temel ve önemli ayrıntılara dikkat ederler; fakat kulak memesi, parmak ve ayak tırnağı gibi küçük ve tali ayrıntılarla nadiren ilgilenirler. Bu da eseri kusursuz bir şekilde taklit etmelerini engeller. Hatta bazıları, aynı düşünceden yola çıkarak herkesin önemsiz bulduğu küçük detayları fark eden kişilerin daha önce tanık olmadıkları bir olay ya da nesne hakkında bir imge oluşturabileceklerini iddia ederler. Eski bir rivayette anlatıldığına göre üç kardeş, devesini kaybeden bir adamla karşılaşırlar. Kardeşler, derhal adamın kayıp devesini tarif etmeye başlarlar: Beyaz ve tek gözü kör bir devedir. Eyerinde iki kırba taşır. Birinde yağ diğerinde şarap vardır. Bunun üzerine adam, "Devemi kesin görmüş olmalısınız!" diye bağırır. "Hayır görmedik," diye cevap verir kardeşler. Fakat adam, üç kardeşe inanmaz ve onları devesini çalmakla suçlar. Bunun üzerine dört adam mahkemelik olurlar. Kardeşler, kadıya deveyi daha önce hiç görmediklerini, buna rağmen nasıl en küçük ayrıntısına kadar tarif edebildiklerini anlatırlar. Devenin kum üzerinde bıraktığı farklı izlere, aksak yürüme-

sinden dolayı yükünden saçılan yağ ve şaraba ve de dökülen bir tutam tüyüne dayanarak böyle bir tarif yaptıklarını ispatlarlar ve kardeşler hakkında beraat kararı verilir. O makalede anlatılan olay tarihinin özellikle dikkatimi çeken bir ayrıntı olması ise işgal arbedelerinin ve aralıksız öldürmelerin sürüp gittiği bir yerde her gün olagelen durumlarla kıyaslandığında, anlatılan olayda olağandışı hiçbir şey görünmemesinden kaynaklanıyor olabilir. Bir binanın bombalanması sadece bir örnektir. Tecavüz bile. Cinayetler ya da tecavüzler, yalnız savaşlarda değil günlük hayatta da gerçekleşmektedir. Kimi zaman ikisi birden. Daha önce böyle olaylar zihnimi meşgul etmemişti. Makaleye göre başka kişilerin de öldüğü bu olayda bile kurbanlardan sadece birine dair bir ayrıntı çekti dikkatimi. Bir toplu tecavüzün son eylemi olarak ortaya çıkan bu cinayette sıradan olmayan tek şey, olayın tam yirmi beş yıl sonra doğum günüme denk gelmesiydi. Hepsi bu. Öte yandan bu iki olay arasında bir ilişki ya da örneğin bitkilerde de görülebileceği gibi gizli bir rabıta olması ihtimali de göz ardı edilemezdi. Birileri bir tutam otu köklerinden sökerek ottan tamamen kurtulduklarını düşünebilirler. Oysa aynı familyadan aynı ot çeyrek yüzyıl sonra aynı yerde yeniden yeşerebilir. Fakat, aynı zamanda, olayın gerçekleştiği tarih gibi bu küçük ayrıntı nedeniyle olaya olan ilgimin kaçınılmaz olarak sınırları yeniden ihlal edeceğimin bir işareti olduğunun da farkındaydım. Bu yüzden, olayı öğrendiğim andan beri her gün, olayı unutmam ve bu konuda pervasız bir adım atmamam gerektiğine ikna etmeye çalışıyorum kendimi. Olayın meydana geldiği tarih tesadüften başka bir şey olamaz. Üstelik şu anda olup bitenler daha az korkunç değilse, kimi zaman geçmişin olaylarını unutmak kaçınılmaz olur. Böyle düşünüp kendimi ikna etmeye çalışırken bir şafak vakti köpeğin havlamalarıyla yarışan şiddetli rüzgâr uğultularıyla uyandım. Alelacele bütün pencereleri kapatmaya giriş-

tim. Büyük pencereye vardığımda rüzgârın otları, ağaçları rasgele, acımasızca çekiştirdiğini ve ağaçların dallarını oraya buraya eğdiğini gördüm. Dallardaki yapraklar öne arkaya doğru sallanıp titreyerek kıvranıyor, rüzgârın hırçın oyununun etkisiyle neredeyse yırtılıyorlardı. Basitçe söylemek gerekirse bitki direnmez. Kırılgan olduğu için yalnızca teslim olur ve rüzgâr ona istediğini yapabilir. Delip geçebilir, yapraklarıyla oynayabilir, dalları arasından geçebilir, köpeğin deli havlamalarını da yanında taşıyarak onunla birlikte her tarafa fırlatabilir. Bir kere daha söyleyeyim; bir grup asker bir genç kızı esir alırlar, sonra da tecavüz edip katlederler. Ve bu olay, çeyrek yüzyıl önce doğum günüme denk gelir. Başkalarının hiç de dert etmeyeceği bu küçük ayrıntı, biliyorum ki ne kadar unutmaya çalışırsam çalışayım sonsuza değin benim peşimi bırakmayacak. Rastlantının gerçekliği, pencerenin camı ardındaki dikili ağaçları andıran kırılganlığımdan dolayı içimi kemirip duracak. Aslında olaya genç kızın perspektifinden bakmayı göz ardı eden makalenin eksik bıraktığı asıl gerçekliğe ulaşmak için belki de bu küçük ayrıntıdan daha önemli bir şey yoktur.

Köpeğin havlaması sabahın geç saatlerine kadar sürdü. Yeni işime gitme zamanımın geldiğini fark edene kadar rüzgâr bu sesleri bazen yakınıma bazen de uzağıma taşıyıp durdu. Fakat işe gitmeden önce kendinden emin bir insanmış gibi davranarak makalenin yazarı olan İsrailli gazeteciye telefon ederken buluyorum kendimi. Filistinli bir araştırmacı sıfatıyla mümkün olduğu kadar kekelememeye çalışarak kendimi tanıtıyorum, sonra da arama sebebimi açıklıyorum. Ne kendimi tanıtmam ne de arama sebebim heyecanlandırıyor onu. Olayla ilgili belgeleri benimle paylaşmasının mümkün olup olmadığını soruyorum. Sahip olduğu her şeyi makalede yazdığını söyleyerek cevap veriyor bana. Öyle de olsa belgeleri bir de ben incelemek isterim, diyorum. Bunu gerçekten istiyor-

sam bizzat gidip bakabileceğimi söylüyor. Nerede, diye soruyorum. İsrail ordusu müze ve arşivlerinde, dönemin Siyonist hareketleri arşivlerinde, olayın meydana geldiği bölgenin özel arşivlerinde, diye yanıtlıyor beni. Bunlar nerede bulunuyor, diye sorduğumda sabrının neredeyse tükendiğini haber veren bir ses tonuyla bunların merkezlerinin Tel Aviv ve Negev'in kuzeybatısında bulunduğunu söylüyor. Yeniden soruyorum: Bir Filistinli olarak bu müzelere ve arşivlere girebilir miyim? Telefonu kapatmadan önce buna engel olabilecek bir sebep göremediğini belirtiyor. Ben de buna engel bir sebep göremiyorum, kimlik kartım dışında. Olay yeri ve onu belgeleyen müzeler ile arşivler, ülkenin ordusunun taksimine göre C Bölgesi dışında yer alıyor. Sadece dışında yer almıyor, aynı zamanda çok da uzağında, Mısır sınırına yakın bulunuyor. Oysa A Bölgesi'nden olduğumu gösteren yeşil kartımla gidebileceğim en uzun mesafe, evimden yeni işyerime kadar olan mesafe. Yasal olarak A Bölgesi'nden olan herkes, siyasi ve askerî istisnai koşullar yoksa B Bölgesi'ne gidebilir. Fakat bu istisnai koşullar o kadar çoğaldı ki hepsi kural haline geldi. Artık A Bölgesi'nden olan pek çok kişi B Bölgesi'ne gitmeyi aklına bile getiremiyor. Şahsen son yıllarda A Bölgesi ile B Bölgesi'ni birbirinden ayıran Kalendiya kontrol noktasına bile gitmiş değilim. Durum böyleyken neredeyse D Bölgesi'nde yer alacak kadar uzak olan bir yere gitmeyi nasıl düşünebilirdim ki? B Bölgesi, belki de C Bölgesi sakinleri bile Kudüslü de olsalar bunu yapamazlar. Hele bunlardan birinin ağzından kendi muhitleri dışındaki bir bölgede Arapça bir kelime çıksın, varlıkları ânında büyük bir güvenlik tehdidine dönüşür. B Bölgesi sakinlerine zaman zaman A Bölgesi'ne gitme ve kimi zaman da orada ikamet etme izni verilir fakat bu bölge de neredeyse hapishaneden farksızdır. Örneğin yeni işimde benim gibi A Bölgesi'nden olanlar ol-

duğu gibi diğer bölgelerden de olanlar var. Hepsi de gerçekten iyi kalpli insanlar. C Bölgesi'nden, Kudüs'ten gelenlerden birine, şahsi bir meseleyi takip etmek için onun bölgesine ya da belki de biraz daha ileriye gitmeye ihtiyacım olduğunu açtım. A Bölgesi sakinlerinin şahsi sebeplerden dolayı C Bölgesi'ne işinin düşmesi alışıldık bir durum; aynı şey A Bölgesi'ne işi düşen C Bölgesi sakinleri için de geçerli. Konuyu açtığım iş arkadaşım, mavi kartını bana ödünç vermeyi teklif etti. Nihayetinde hepimiz kardeşiz ve birbirimize benzeriz. En azından kontrol noktasındaki askerlerin gözünde. Kadınların kontrolüne öncelik vermemelerinin dışında, kontrol noktasında bekleyen insanları aşırı hakir gördüklerinden yüzlerine nadiren bakarlar. Bu nedenle benimle kimlik kartındaki foto arasındaki farka da dikkat etmeyeceklerdir. Bunun da ötesinde, burada yaşayan insanlar on yedi yaşlarını devirince çektikleri onca şeyden dolayı genellikle kimlik kartlarındaki fotoğraflarından farklı görünürler. Gerçek bu. Ve evet, iş arkadaşımın kimlik kartını kolayca kullanabilirim. İşimi bitirir, gelecek haftanın başında işe dönünce de kimliğini ona geri verebilirim. Acele etmeme de gerek yok, çünkü hafta sonunu Ramallah'ta arkadaşlarıyla geçirecek. Tabii, yaptığım şey ortaya çıkarsa da onun başını derde sokmamak için kimlik kartını çantasından çaldığımı söylemem gerek. Fakat her halükârda dikkatli olmalı ve pervasız davranmamalıyım. Bunun için elimden geleni yapacağım. İşte böyle, hafta içi mesaisinin son günü ikindi vakti iş arkadaşımdan kimlik kartını ödünç alıyorum, sonra da sarı plakalı bir araç kiralamak için bir araç kiralama şirketine gidiyorum. Zira C Bölgesi'nden sonraki bölgelere ancak sarı plakayla gidilebiliyor. Fakat tam da sözleşmeyi imzalayacakken kredi kartım olmadan araç kiralayamayacağım anlaşılıyor. Aynı arkadaşa daha fazla yük olmak istemediğimden başka bir arkadaşı arayıp yar-

dım istiyorum. Derhal araç kiralama şirketine geliyor, kendi kredi kartıyla benim adıma araç kiralıyor ve şirket sahibinin tavsiyesine uyarak beni de yedek şoför olarak kaydettiriyor sözleşmeye. Sonra anahtarı teslim alıyorum. İş arkadaşlarım gerçekten çok iyiler. Olayla ilgili asıl gerçeği araştırabilmem için her şey hazır. Fakat biraz önce kiraladığım küçük beyaz arabanın direksiyonuna geçip de motoru çalıştırmak için kontağı çevirdiğimde örümceğe benzer bir şey etrafıma ağlar örmeye başlıyor. Öyle sıkı örüyor ki aşırı kırılganlığından dolayı kimsenin delip geçemediği bir bariyere dönüşüyor. Bariyer korkusuyla başlayan, korku bariyeridir bu. Kalendiya kontrol noktasını geçmek için bugünün, yani cumartesi gününün en kötü ve en zor gün olduğunu çok duymuştum. Kudüs'ten, herkesin el-Hisbe pazarından taze sebze meyve almak ya da ihtiyaçlarını karşılamak için Ramallah'a akın ettiği gün olmasının yanında, askerler Rabb'in bile dinlendiği bir günde tatilde olmaları gerekirken çalışmak zorunda kaldıkları için intikamcı bir ruh hali içinde olurlar. Aynı sebepten dolayı da cumartesi günleri bütün İsrail müzeleri ve arşivleri kapalıdır. Bu ise araştırmama hemen başlayamayacağım anlamına gelir. En azından bugün. Küçük beyaz arabayla evime gidiyorum. Böylece yapmaya yeltendiğim şeyi yeniden düşünme fırsatım olacak. Belki de vahim sonuçlar doğuracak olan bu pervasız fikirlerin arkasından sürüklenmeyi büsbütün bırakır, tecavüz ve cinayet olayının detaylarını makalede yer aldığı gibi yalnızca tecavüzcü ve katil askerlerin ifadelerine göre değil genç kızın gerçekten yaşadığı gibi ortaya çıkarabileceğime inanmaktan da kurtulurum. İşin gerçeği bu misyon, gücümün sınırlarını tamamen aşıyordu. Üstelik kızın çeyrek yüzyıl önce benim doğum günümde katledilmiş olması, ölümünün mutlak surette beni ilgilendireceği, hayatıma kadar uzanacağı ya da gerçek hikâyesini

anlatmanın benim görevim olacağı anlamına da gelmez. Benim gibi kekeleyen, pepeleyen birinin yapacağı bir iş değil bu. Kısacası meçhul olduğunu ve kimsenin sesini duymayacağı meçhul biri olarak da kalacağını düşünerek kıza karşı kendimi sorumlu tutmamın kimseye bir faydası yok. Zaten bugünlerde herkesin mücadele etmek zorunda kaldığı binlerce dert var. Bütün bunlara geçmişten daha fazla dert eklemek için yeni arayışlara girmenin ne gereği var. En iyisi konuyu unutmak. Böyle düşünüyorum ama evin dört bir yanını karanlık basınca köpeğin havlamaları yeniden başlıyor ve altüst oluyorum. Ondan sonra da uyuyamıyorum, şafak vaktine kadar yatakta kıvranıp duruyorum. En sonunda uyuyorum ve geç uyanıyorum. Alelacele kahvemi içiyorum, evdeki tüm haritaları alıp çıkıyorum. Küçük beyaz araba, evin arka bahçesinde beni bekliyor. Güneş ışığı ön camlarını neredeyse tamamen örtmüş. Kapısını açıp içeri girince uzun zamandır yaşamadığım hoş bir sıcaklık sarıyor beni ve ürkek, uykusuz ruhumu az da olsa teselli ediyor. Motoru çalıştırıyorum, ana giriş kapısına doğru hareket edip duruyorum ve caddeye girmek için uygun ânı bekliyorum. Sağa dönüş sinyalinin sesi, telaşlı kalp atışlarımın sesine karışıyor. O halde sağa. Yıllardır yürüyerek bile sağa gitmedim. Yolun iki yanındaki bazı işaretlerin son geçtiğim seferdeki gibi hiç değişmeden durduğunu fark ediyorum. Kufr Akab'daki buğday değirmeninin ve hemen karşısındaki Semiramis'te bulunan Ebu Ayşe kasap dükkânının tabelaları hâlâ duruyor. Kamp girişinin karşısında, Kalendiya Mesleki Eğitim Merkezi'nin binasını gizleyen tozlanmış servi ağaçları sıralanıyor. Fakat başka pek çok şeyin değişmiş olması bölgeyi aşinalıktan uzaklaştırıyor. Yollarda çok miktarda çukur ve kasis var. Önümdeki ve arkamdaki araçlar gibi, ben de mümkün olduğu kadar bunlardan kaçınmaya çalışıyorum. Sonunda Kalendiya

kampından biraz ötede, kontrol noktasını geçmek için bekleyen araba kuyruğunun sonunda duruyorum. Kontrol noktasına bakmaktan duyduğum korkuyu savuşturmak için dikiz aynasına bakıyorum ve kuyrukta bekleyen son araba olmadığımı fark ediyorum. Arkamda altı-yedi araç daha var. Bundan sonra fikrimi değiştirip geri dönmem mümkün değil. Derin bir nefes alıyorum ve soluma bakıyorum, araba lastiği satıcısı görüyorum. Sağıma bakıyorum, büyük bir çöplük görüyorum. Çöplüğün yeri yeni, arkasındaki duvar da. Önceleri burada, üst tarafı dikenli tellerle örülmüş tel örgüler vardı ama ufka doğru uzanıp giden Kalendiya Havaalanı görülebiliyordu. Şimdi ise ufka uzanan tek şey duvar. Duvarın üzerinde çeşitli yazılar ve resimler var. Hammurabi kanunlarından alıntılar, tüp gaz bayisinin telefon numarası, Banksy'ye ait sanat çalışmaları bunlardan yalnızca birkaçı. Grafitiyi gerçek hayatta ilk kez burada görüyorum. Daha önce gazete ve dergilerde görmüştüm ama önde duran pek mühim insanların arkalarında kalıyordu hep. Araç kuyruğu sadece birkaç metre hareket edene kadar neredeyse yazılmadık, çizilmedik yer bırakılmamış olan duvarın üzerindeki tüm slogan ve resimleri incelemeyi bitirdim. Bir taraftan da asla ihtiyacım olmayan şeyleri satmaya çalışan çok sayıda çocuğu savuşturdum. Sonuncusu saçları dağınık, esmer yüzlü, burnundan sümükler akan küçük bir kız çocuğuydu ve sakız satıyordu. Çantamı açıp içinden kâğıt bir mendil çıkararak burnunu silmesi için uzattım. Mendili elimden kaptığı gibi gözden kayboldu. Tam korkunun eline benimle baş başa kalma fırsatı geçmişti ki tekrar birkaç çocuk ortaya çıkıp bu defa bana kâğıt mendil satmaya çalıştılar. Onları görmezden gelerek sağımdaki manzarayı, özellikle de sonsuz dağınıklıktaki renkleriyle yeni çöplüğü incelemeye başladım. Bu çöp katmanları arasından yeniden kullanılacak bir şeyler kurtarmak

imkânsız olmalıydı. Aslında çöpün posası demek daha doğru. Zira pek çok boş konserve kutusu, şu anda evlerin balkon ya da merdivenlerinin kenarlarında içlerinde çeşitli bitkileri filizlendirmektedir. Yahut ocağın üzerinde içindeki suyu kaynatmaktadır. Boş meşrubat şişeleri ise evlerdeki buzdolaplarının raflarına dizilmiş bu aşırı sıcak havalarda insanların susuzluklarını dindirmek için su soğutmaktadır. Yemek artıkları günün sonunda tavukların, sığırların ve onları koruyan köpeklerin önüne konulur. En sonunda kediler gelip her şeyi silip süpürür. Gazete kâğıtları, masaları ve yerleri muhtemel yemek dökülmelerinden korumak için örtü olarak kullanılıp ikincil bir rol oynadıktan sonra, mümkün olduğu kadar patates, soğan ve sarımsak saklamak için kullanılan karton kutularla birlikte fırınlarda yakılır. Yağ ve zeytin kutuları ile diğer kiler malzemelerinden bahsetmeye bile gerek yok. Son olarak plastik poşetler, ıvır zıvır ne varsa hepsini içine alma misyonunu sürdürür ve serüvenleri bu çöplükte son bulur. Kız çocuğu yalnızca iki araç geçtikten sonra geri geldi ve beni çöplük araştırmamdan çekip çıkardı. O yokken arabaya yapışan çocukları kovdu ve bu defa temiz bir burunla ortadan kaybolmadan önce kaldığı yerden devam ederek kendisinden sakız satın almam için yalvardı. Gözlerim pantolonunun küçük cebine sıkıştırdığı mendile kayıyor, sonra yüzünü, zayıf bedenini dikkatle inceliyorum. Bu mendili cılkı çıkana kadar kullanacak gibi görünüyor. Yüzüne bakıyorum ve daha önce de söylediğim gibi sakız çiğnemeyi sevmediğimi söylüyorum. Fakat söylediklerimi hiç duymamış gibi sakız almam için yalvarmaya devam ediyor. En sonunda ondan daha inatçı olduğumu, ne yaparsa yapsın sakız satın almayacağımı söylüyorum. Söylediklerimden hiç etkilenmiyor, yalvarmaya devam ediyor ve bakışlarını çantamda, elbiselerimde, arabanın içinde gezdiriyor. Ona kontrol noktasında sakız sat-

ması değil okulda olması gerektiğini söylüyorum. Şimdi yaz tatili olduğunu söylediğinde ilk kez sağır olmadığından ya da zihinsel becerilerinin sınırlı olmadığından emin oluyorum. Doğru ya, unutmuşum. Sonra dönüp sakız satın almam için yeniden ısrar ediyor. Okulda karnesinin nasıl olduğunu soruyorum. Hevesle notlarının iyi olduğunu anlatıyor ve sakız satın almam için ısrarını sürdürüyor. Sakız satışından elde ettiği paraları ne yaptığını soruyorum. Annene babana mı veriyorsun diyorum. Tabii ki hayır, diyor hemen ve kendisi için biriktirdiğini söylüyor. Sonra yine sakız al diyor. Biriktirdiği parayı nasıl harcayacağını soruyorum, kendisi için bayramda hediyeler alacağını söylüyor, sonra yine sakızları gösteriyor almam için. Çantamda cüzdanımı arıyorum, birkaç banknot alıp küçük kıza uzatıyorum ve sakız istemediğimi söylüyorum. Parayı alıyor ve yan koltuktaki çantamın yanına iki kutu sakız atarak hızla uzaklaşıyor. Kontrol noktasına çok yaklaştığımı fark ediyorum. O kadar yakınım ki öndekilerin evraklarını kontrol eden askeri görebiliyorum. Birden kalbime bir ağrı girdiğini ve bedenimin uyuştuğunu hissediyorum. Korku örümceği yeniden bedenimde ve emeklemeye emekleye giderek onu felç ediyor. Küçük kızı görmek ümidiyle etrafa bakıyorum. Belki yeniden yanıma gelir ve beni ele geçiren korku hissini hafifletir diye umuyorum ama kız ortalarda görünmüyor. Bu sefer bakışlarımı kontrol noktasını yürüyerek geçmek için bekleyenlere çeviriyorum, turnikelerin dar demir çubukları arasında birer birer geçişlerini izliyorum ve derin, yavaş nefesler almaya çalışıyorum. Onlar kontrol noktasından geçmek için oldukça şanslılar. Orada durup bekleseler de benim gibi yeni işyerlerindeki iyi kalpli bir iş arkadaşlarının kimlik kartını ödünç almak zorunda değiller. İstedikleri zaman bir bölgeden başka bir bölgeye geçebilirler. Esniyorum. Bitkin ve tükeniğim. Geçen gece zar zor

uyudum. Kendimi içine düşürdüğüm pervasız hareketlerimin neden olduğu korku, endişe ve gerginlikten yoruldum. Kendimi ele verirsem sonuç tahmin edemeyeceğim kadar kötü olur, fakat yaptığım şey fark edilmezse evrak kontrolünden hemen sonra gerisingeri eve döneceğim. Bu durumuma ancak dönüş dur diyebilir. Kendi kendime söz veriyorum ve yeniden esniyorum. Esnememin tam ortasında asker aracıma doğru yaklaşıyor. Mavi kimlik kartını uzatan elimi görüyorum. İki kutu sakız atıldıkları yan koltukta öylece duruyorlar. "Must" markalı sakız, el-Halil'de faaliyet gösteren Sunnukrut şirketi ürünü. Bakışlarımı ön tarafa çeviriyorum, bir şey göremiyorum. Asker beni uyandırmak istercesine arabanın tavanına vuruyor. Dikkat kesiliyorum. Kartı bana geri veriyor ve hareket etmemi emrediyor. Hareket ediyorum. Öne. Daha fazla. Daha fazla. Hemen geri dönersem kontrol noktasındaki askerin ve bütün güvenlik güçlerinin beni fark etmelerinden korkuyorum. Fakat kontrol noktasını geçtikten hemen sonra başlayan duvar hem bu yolu hem de sola dönüşü kapatıyor. Bana tek bir seçenek kalıyor: Dar bir yol halinde ufka doğru uzanan sağ tarafa yönelmek. Bu yoldan daha önce hiç gitmedim. Gitmeli miyim bilmiyorum, yine de arabayı bu yola çeviriyorum ve yola çıkarak devam ediyorum. Yolun sağında Kalendiya havaalanı pisti, solunda ise dar yolların uzandığı boş araziler var. Bu yollardan hiçbirine girmeye cesaret edemiyorum ama bir süre sonra önüme başka bir kontrol noktası çıktığında girmediğime pişman oluyorum. Kahretsin! Korku yeniden belirip kalbimi ezmeye başlayınca güçlü bir uyuma arzusu duyuyorum. Kontrol noktasına yaklaştığımda arabayı yavaşlatıyorum ve ağzımı olabildiğince geniş açarak güçlü bir şekilde esniyorum, ardından hemen elimle ağzımı kapatıyorum. Aynı anda asker de beni selamlıyor ve eliyle durmamamı, yoluma devam etmemi işaret ediyor. İbrani-

ce, Arapça, İngilizce birçok tabelanın olduğu bir kavşağa ulaşıyorum. Birinde sola "Orşelim (el-Kuds)"e, ötekinde sağa "Tel Aviv-Yafo"ya işaret ediliyor. Arabayı sağa çeviriyorum ve onlarca metre sonra nefes almak için yol kenarında duruyorum. Bedenim titriyor. Sakinleşmeye çalışıyorum ama sakinleşemiyorum. Korku bedenimi öyle ele geçirmiş ki bedenim yokmuş gibi hissediyorum. Başıma dert almada üstüme yoktur. Nerede olduğumu bilmiyorum, ayrıca burada uzun süre duramam, şüphe uyandırırım. Yanımda getirdiğim haritaları çantamdan çıkarıp yandaki koltuğa, direksiyon simidine yayıyorum. Siyasi araştırma merkezleri tarafından yayımlanmış haritalar dört bölgenin sınırlarını, duvar güzergâhını, yerleşim yerlerinin hareketini, Batı Şeria ve Gazze'deki kontrol noktalarını gösteriyor. Başka bir haritada ise Filistin'in 1948 yılından önceki hali resmediliyor. İsrail Turizm Bakanlığı tarafından yayımlanan ve araç kiralama şirketinin bana verdiği bir diğer haritada İsrail hükümetine göre sokaklar ve yerleşim alanları gösteriliyor. Telaşlı parmaklarla son haritanın üzerinde şu anda bulunduğum noktayı tayin etmeye çalışıyorum. Fazla uzaklaşmamışım.

Buna rağmen artık geriye dönüş yok.

Derin bir nefes alıyorum. Evet; askerî, coğrafi, bedensel, ruhsal ve zihinsel bunca sınırı aştıktan sonra geriye dönüş yok. İsrail haritasına yeniden bakıyorum ve ulaşmak istediğim ilk varış noktasını arıyorum. Şu anda bulunduğum yerden pek de uzak olmayan, üst tarafına küçük ama kalın harflerle "Yafa" yazılmış orta büyüklükte siyah bir nokta. Makale yazarının da bana söylediği gibi, olayla ilgili ilk bilgileri bulabileceğim bazı askerî müze ve ordu arşiv merkezleri orada bulunuyor. Yanımdaki haritalardan yardım alarak oraya ulaşmak için en iyi güzergâhı belirlemeye başlıyorum. Prensipte iki nokta arasındaki en kısa mesafe düz bir çizgidir ama pratikte bu güzergâhı

takip edemiyorum. Yollar düzgün olmadığından değil birkaç haritanın da teyit ettiği gibi Yafa'ya giden en kısa rotada en az iki kontrol noktası olduğu için. Ayrıca ne elimdeki haritalar ne elimde olmayanlar, hava kontrol noktalarını ya da sık sık birçok yolun kapanmasına neden olan kesintisiz duvar inşasını göstermiyor. Dahası yıllardır bu kestirme yolda herhangi bir trafik kazası olduğunu göreni ya da yol kenarındaki satıcıdan bir kasa sebze alanı duymadım. Bu yol yanlışlıkla sohbet konusu olmaktan çıkmış olamaz. Aksine kimsenin bu yoldan gidemediğini gösterir. Bu nedenle, araştırmama olabildiğince az riskli olan bir rotada devam etmek istiyorsam, İsraillilerin sahil bölgesine giderlerken kullandıkları daha uzun ama daha hızlı olan yolu seçmek en iyisi. Motoru çalıştırıyor ve sakin ve dikkatli bir şekilde yola devam ediyorum. Birkaç metre ileride sağda, benim köyüm Beytunya'dan geçip Ramallah'a giden tali bir yol görüyorum. Eskiden Yafa'ya veya Gazze'ye giderken bu yolu defalarca kullanmıştım. Şimdi kapalı. Yolun bitiminde, sağa doğru sekiz metre yüksekliğinde beton bloklar yükseliyor. Kalendiya kontrol noktasında gördüğüm duvara çok benziyor fakat buradaki daha ziyade bir kale görünümünde. Yol kenarındaki bir tabela "Ofer Hapishanesi"ni gösteriyor. Son yıllarda bu hapishane hakkında pek çok şey duydum ama ilk kez görüyorum. 2002 yılında inşa edilen nispeten yeni bir hapishane. O yılın baharında meydana gelen işgal dalgasının ardından ordu, on altı yaş üzerindeki ve elli yaş altındaki herkesi halka açık meydanlarda toplamış, sonra da bu hapishaneye taşımıştı. Onlardan biri de yeni işyerimdeki bir arkadaşım. İyi yürekli biri, aslen Refah'tan. Bir sohbetimiz sırasında aylarca tutuklu kaldığı süre boyunca asfaltta uyurken burnuna gelen yeni dökülmüş asfalt kokusunu tarif etmişti. Hapishaneyi geçince dizi halindeki servi ağaçlarının arkasına gizlenmiş bir askerî üs var. Eskiden

bu servilerin gövdeleri, dalları ve tozlu, iğneli yaprakları arasından devasa hangarlarda pusuda bekleyen tankları ve askerî araçları görebiliyordunuz. Yol ayrımına gelince arabayı 443 Numaralı Karayolu üzerinden Kudüs yönüne çeviriyorum. Bundan sonra önce 50 Numaralı Karayolu'ndan sağa, sonra tekrar sağa, Yafa yönüne girmem lazım. 443 Numaralı Karayolu'nda dikkatle seyrederken çok geçmeden başka bir kontrol noktası görüyorum. Kalp atışlarım yeniden kafamın içinde yankılanıyor. Yırtık pırtık örümcek ağlarına benzeyen bir şeyler gözlerimin önünde dans ediyor. Kontrol noktasına iyice yaklaşıyorum. Orayı geçmeliyim. Kontrol noktasındaki askerler, muhtemelen ben de dahil kimseyi durdurmakla ilgilenmiyorlar. Hızımı çok azaltmamalıyım ve kendime güvenmeliyim. Ve geçiyorum! Fakat kontrol noktasından sonra bütün güvenim dağılıyor, artık nerede olduğumu bilmiyorum. İlk başta geçtiğimi zannetsem de daha önce bu yoldan geçip geçmediğimden emin olamıyorum. Birkaç yıl öncesine kadar benim aşina olduğum yol dar ve kıvrımlıydı. Şimdi ise son derece geniş ve düz. Üstelik yolun iki tarafına beş metrelik duvarlar örülmüş. Duvarların arkasında daha önce olmayan ya da neredeyse görünmeyen birçok yeni yerleşim yerleri inşa edilmiş. Buna karşılık orada bulunan Filistin köylerinin çoğu ortadan kaybolmuş. Başımı kaldırıp bütün dikkatimle platolardaki kayalar gibi rasgele dağılmış, birçok virajda yavaşlayan dar yolların birbirine bağladığı bu köylerden ya da evlerden herhangi bir iz arıyorum ama nafile, artık hiçbiri orada değil. Yola devam ettikçe nerede olduğuma dair aşinalığım iyice azalıyor. Derken yolun sol tarafında kapalı olan başka bir tali yol görüyorum. O anda geçmişte defalarca bu yoldan geçtiğimi fark ediyorum. Şu anda bir toprak yığını ve birkaç devasa beton blokla kapatılmış olan bu tali yol, el-Cîb köylerine giden yoldan başkası değil.

Tali yolun ağzında arabayı durdurup iniyorum. Bu engelin gerçek olduğundan, yerinden hareket ettirilemeyeceğinden ve ne benim ne de bir başkasının hiçbir araçla burayı geçemeyeceğinden emin olmak için yolu kapatan toprak yığınına ve betona olabildiğince yaklaşıyorum. Şirin mi şirindir bu yol. Ta Beyt İksa'ya kadar zeytin ağaçlarıyla dolu tepelerden ve sükûnetin hüküm sürdüğü küçük köylerden geçer. Arabaya geri dönüyorum ve İsrail makamları tarafından hazırlanan haritaya bakıyorum. İsraillilerin genellikle sahile gitmek için kullandıkları yolu yeniden inceliyorum. O halde 50 Numaralı Karayolu'ndan vadinin dibine indikten sonra 1 Numaralı Karayolu üzerinden sağa girmeli ve uzun süre sağa sola dönmeden bu yolu takip etmeliyim. 1 Numaralı Karayolu'na paralel bölgeyi bir daha inceliyorum. Haritaya göre burada ağırlıklı olarak yerleşim birimleri var. Yerleşim birimlerinin üst tarafında yalnızca iki Filistin köyü var: Ebu Goş ve Ayn Rafa. 1948'e kadar olan Filistin'i gösteren haritayı açıyorum. O sene yıkılıp sakinleri sürülen Filistin köy isimlerinde dolaştırıyorum bakışlarımı. Bazı iş arkadaşlarımın ve tanıdıklarımın mensup oldukları köylerden birkaçına aşinayım: Lifta, el-Kastal, Ayn Kârim, el-Mâliha, el-Cûra, Ebu Şûşe, Sarîs, İnnâbe, Cimzu ve Deyr Tarîf. Fakat isimlerin çoğunu bilmiyorum hatta içimde bir yabancılaşma uyandırıyorlar. Hirbat el-Ammûr, Bîr Maîn, el-Burc, Hirbat el-Buveyra, Beyt Şenne, Selbît, el-Kubâb, el-Kenîse, Harûbe, Hirbat Zekeriyya, el-Barriyye, Deyr Ebu Selame, en-Neâni, Cindas, el-Hadîse, Ebu'l-Fadl, Kisla ve daha pek çok köy. Bakışlarımı İsrail haritasına çeviriyorum. Bütün bu köylerin yerinde Kanada Parkı adında büyük bir park var. Haritayı kapatıyorum, arabanın motorunu çalıştırıyorum ve bu defa herhangi bir engelle karşılaşmadan 50 Numaralı Karayolu'na doğru hareket edip uzun otobana giriyorum. Bir süre otobanda

seyrettikten sonra Kudüs dağlarından, tabelayı takip ederek Ben Şemen Kavşağı'na doğru iniyorum. Buranın asıl adı belki de Beyt Susin'di, zira 1948 haritasına göre burada bu isimde bir köy vardı ve artık yok. Köyden geriye yıkılmayan sadece bir ev kalmış. Sol taraftaki bu eve gözucuyla bakıyorum. Etrafı servilerle çevrili ve duvarlarının taşları arasından çıkan otlar görünüyor.

Araba neredeyse dümdüz olan yolda süratle manzarayı geride bırakıyor. Yan koltuğa serili İsrail haritasından gözlerimi ayırmıyorum. Beni yoğun bir gurbet hissiyle dolduran bu manzaranın kıvrımlarında kaybolmaktan korkuyorum. Buraları görmeyeli pek çok değişikliğe maruz kalmış. Baktığım her yerde Filistinli olan her şeyin, nasıl da tam bir yokluğa mahkûm edildiğini görüyorum: tabelalara yazılan şehir ve köy isimleri, İbranice yazılmış reklam panoları, yeni inşa edilmiş binalar hatta sağımda solumda ufukla birleşen engin tarlalar. Bir süre kaybolduktan sonra sinek yeniden tablonun etrafında fır dönüyor. Yol boyunca bütün küçük ayrıntılar, zımnen bu varlığa işaret ederek sürükleniyorlar. Bir benzin istasyonunun arkasında ipe asılan çamaşırlar, solladığım yavaş bir araç sürücüsü, tarlalar arasında tek başına dikilen dikenli bir şemsiye akasya ve eski bir sakız ağacı. Uzak bir tepede hayvan sürülerinin yanında duran birkaç çoban. Kibbuts Galuyot çıkışından sağa girip girmediğimden emin olmak için bir anlığına İsrail haritasına baktım. Kısa süre görünen, yeni inşa edilen koca binalar ve birkaç dev tabela haritayı doğruluyor. Selame Caddesi üzerinden sola yönelip mavi ufuk hattı ortaya çıkana kadar Yafa'ya –ya da beni yönlendiren tabelaların ifadesiyle Yafo'ya– doğru yoluma devam edeceğim. Deniz! Haritada soluk bir maviden başka bir şey ifade etmediği onca yıldan sonra işte bütün varlığıyla karşımda. Şimdi tabelalar değil, deniz beni şehre götürüyor. Paralelinde oto tamirhanelerinin

dizildiği kasvetli yolda araba sürerken ikide bir denizin titreyen maviliğine bakmaktan alamıyorum kendimi. Öyle ki az kalsın bir kazaya neden oluyordum. Denizin öğle sonrası güneşinin altında ışıldayan yüzeyine kaçamak bakışlar atarken her yolun üç şeritli olduğu dört yönlü bir kavşakta kırmızı ışıktan geçtiğimi ve tüm araçların zınk diye durup bana yol verdiğini fark ettiğimde iş işten geçmiş oluyor. Lanet olsun, diyorum! Ben ne yaptım! Kavşağı geçtikten sonra sakinleşmek için arabayı yol kenarına çekiyorum. Uyuşukluk hissi bir kez daha her tarafımı sarıp bedenimi ağırlaştırıyor. Ah, benim aptal kafam! İşte geçmemem gereken sınır tam da buydu. Sakinleşmeyi başaramıyorum. Fakat buradan hemen uzaklaşmam lazım. Arabam hâlâ arkadan gelen araçların hareketini zorlaştırıyor. Süratle ve hafif titreyen ellerle arabayı sürüyorum. Ayaklarım gaz pedalına, debriyaja ve frene güçbela basıyor. Caddenin sonuna varınca, araştırmamın ilk durağı olan İsrail Ordusu Tarih Müzesi'ne gitmek için çok fazla değil, birkaç metre sola dönüyorum. Ulaştığımda araç park yerinin neredeyse boş olduğunu fark ediyorum. Bu, bir yandan telaşımı hafifletirken bir yandan da arabayı park edeceğim yeri tayin etmemi epeyce zorlaştırıyor. Gölgeye mi, mümkün olduğunca girişe mi yakın, çalınmasını önlemek için güvenli ve görünür bir yere mi yahut az da olsa çizilme ihtimalini azaltmak için kimsenin park etmek istemediği bir yere mi park etmeliyim karar veremiyorum. Uzunca bir tereddütten sonra nihayet arabayı park edebiliyorum. Bütün haritaları ve aşırı sıcaktan dolayı çıkarmış olduğum gömleğimi çantama koyuyorum. Yan koltuktaki iki sakız kutusundan birini çantama atıyorum, diğerinden de iki draje sakız alıp ağzıma attıktan sonra onu da çantaya koyuyorum. En azından şekerlerini emerim diye düşünüyorum, ne de olsa sabahtan beri kahve dışında ağzıma bir şey koymadım.

Arabadan inip müzenin girişine doğru usul usul yürüyorum. Girişten lobiye geçiyorum ve hemen bilet gişesine yöneliyorum. Gişenin arkasında bir asker var. Asker, kafasını kaldırıp tebessümle karşılıyor beni. Ona doğru ilerliyorum. İyi kalpli iş arkadaşımın kimliğini göstermemi istemiyor, ben de çıkarmıyorum. Giriş bileti ücretini uzatıyorum, ücreti alıyor ve bileti veriyor bana. Çantamı emanet dolabına bırakmam gerektiğini söylüyor. O kadar. Askerî üniforması serginin bir parçası olmalı. Yanıma sadece cüzdanımla not almak için küçük bir defter ve kalem alıyorum. Zira içeride fotoğraf çekmek yasak. Bunu da söylemişti. Zaten yanımda fotoğraf makinesi de yok. Askerin biletle birlikte verdiği broşürün de işaret ettiği gibi lobiden çıkıp ziyaretçilerin on altı sergi salonuna girmek için geçmeleri gereken müze açık hava sahasına giriyorum. Buraya adım attığımda zemini kaplayan beyaz çakıltaşlarından yansıyan keskin, kör edici bir ışıkla karşılaşıyorum. Zemin üzerinde yürüdükçe kulakları tırmalayan korkunç bir çatırtı çıkarıyor. Açıkçası tozdan hazzetmediğim kadar çakıltaşlarından da hazzetmiyorum. Yine de müzenin çeşitli yerlerinde dolaşmaya devam ediyorum fakat çakıltaşlarının daha fazla çatırdamaması için dikkatle yürüyorum. Bazı eski askerî araçların silueti yarı kapalı gözlerimi kamaştırınca buranın müze sergi düzenine göre on altıncı ve son seksiyon olduğunu anlıyorum. Müzenin önerdiği rota uyarınca dolaşmadığım için her şeyi berbat edeceğimi düşünerek endişeye kapılıyorum. Derhal bir numaralı seksiyona hareket ediyorum. Açık hava sahasını ağırlaştıran yapış yapış sıcağı geride bırakarak içeriye adım atar atmaz klimadan hücum eden soğuk hava tir tir titrememe neden oluyor. Uzun kollu gömleğimi çantamla birlikte emanet dolabında bıraktığım için cüzdanımı ve not defterimi tutan ellerimle kollarımı örterek ısınmaya çalışıyorum ama hiç faydası olmuyor. Mü-

zeyi koruyan asker dışında kimsenin olmadığı salonda dolaşırken bedenimi bir kez daha bir titreme alıyor. Askerde kuşku uyandırmamak için titrememi kontrol etmeye çalışarak sergiler arasında dolaşıyorum. Bu sergiler arasında güney bölgesine ait bir harita ile kırklı yılların sonlarında o bölgede konuşlanan askerler arasında yapılan cesaret verici kahramanlık ifadeleriyle dolu bazı telgraf yazışmalarını buluyorum. Fakat titremem durmuyor. Derin bir nefes alıp askere dönüyorum, bakışlarını bana dikmiş durumda. Serinkanlılıkla dönüp ikinci seksiyona doğru yürümeye devam ediyorum. Titremem giderek azalıyor. Propaganda amaçlı konulmuş bir dizi fotoğraf ve filmin önündeyim. Yanlarındaki bilgilendirici notta, bunların bir kısmının otuzlu ve kırklı yıllarda Siyonist sinemanın öncüleri tarafından üretildiği belirtiliyor. Filmler, Filistin'deki Avrupalı göçmen Yahudilerin tarım faaliyetlerine ve yerleşim yerlerindeki imeceye dayanan hayatlarına odaklanıyor. Bir film özellikle dikkatimi çekiyor. Film çorak bir alanın çekimiyle başlıyor, birden kadraja şortlu, kısa kollu kıyafetleriyle bir grup yerleşimci girip yüksek bir kule ve ahşap barakalar inşa etmeye başlıyorlar. Bitmiş yapıların önünde toplanan yerleşimcilerin, çember oluşturarak el ele dans etmeleriyle sona eriyor film. Filmi tekrar izlemek için başa sarıyorum. Yerleşimciler dans çemberinden çıkıp az önce inşasını bitirdikleri barakalara geri dönüyorlar, sonra barakaları parçalayıp araçlara yüklüyorlar ve kadrajdan çıkıyorlar. Filmi yeniden ileriye, sonra tekrar geriye sarıyorum. Burada daha fazla zaman kaybetmemem gerektiğini hatırlayana kadar yerleşim birimlerini inşa edip edip söküyorum. Görmem gereken daha çok salon ve sergi var, üstelik uzun bir yolculuk da beni bekliyor. Buradan altıncı salona geçiyorum. Bu salonda daha fazla zaman geçiriyorum. Salonda balmumundan askerlerin giydiği çeşitli askerî kıyafetler ve aksesuvarlar sergile-

niyor. Etiket bilgilerine göre bunların çoğu kırklı yıllarda kullanılmış. O döneme ait askerî üniformaların günümüz askeri üniformalarından farklı olduğu çekiyor dikkatimi. Şu anki üniforma koyu zeytin yeşiliyken eski üniformalar gri. Kısa ve uzun pantolon olmak üzere iki farklı stili var ve kumaştan geniş bir kemerle tutturuluyorlar. Kemerin üstünde deri tabanca kılıfı, mermi koymak için küçük cepler ve su matarasını asmak için de bir kanca var. Bel çevresine ya da göğse bağlanan farklı türden kemerler de var. Balmumu askerlerin sırtlarında kumaş çantalar, başlarında büyük ya da küçük şapkalar bulunuyor. Botları ise bugünkü askerlerin giydiği botlara çok benziyor. Salonun ortasında, içinde o dönemde kullanılan çeşitli araç gereçlerin, mutfak malzemelerinin sergilendiği devasa cam kasalar var. Bunların içinden birer kaşık, çatal ve bıçağın yanı sıra tıraş malzemesi, sabun ve başka malzemelerin bir zincirle bağlı olduğu dikdörtgen şeklinde küçük metal kutu çekiyor dikkatimi. Tüm bunların yanında asker koğuşu, yemekhane ve karargâh olarak kullanılan çadırların maketleri yer alıyor. Çok fazla ilgimi çekmeyen diğer salonların ardından on üçüncü salona ulaşıyorum. Bu salonda, ellili yıllara kadar kullanılan her türlü hafif silah sergileniyor. Salonda tek başıma çekingen bir tavırla, silahların farklı şekil ve boyutlarını, cam kutularda sergilenen mermi boyutlarını inceleyerek yanlarındaki etiketlerde yer alan açıklamaları dikkatle okuyorum. Sonra Tommy tüfeğinin önünde duruyorum. Etiket bilgilerinde, 1919 yılında John T. Thompson tarafından geliştirilen, Amerikan yapımı hafif makineli bir tüfek olduğu yazıyor. Thompson'dan dolayı Tommy adını almış. İkinci Dünya Savaşı sırasında başta astsubaylar ve devriye komutanları olmak üzere İtilaf Devletleri'nin orduları tarafından yaygın biçimde kullanılmış. 1948 Savaşı, Kore Savaşı, Vietnam Savaşı ve daha birçok savaşlarda da kullanılmış bir silah. Açıklama-

da tüfeğin, uzak mesafeden hedefi vurma kabiliyetinin yanı sıra yakın dövüşte de etkili olduğu belirtiliyor. Not defterime bir eskizini çiziyorum. Çizgilerim ne kadar da kötü. Oysa bir zamanlar ne kadar dakik resimler yapabilirdim. Şimdi ise resmin çizgileri keskin, istikrasız ve dengesiz. Öyle ki 13 Ağustos 1949 sabahı kullanılan cinayet silahına neredeyse hiç benzemeyecek kadar çarpık bir resim. Salonda aniden yüksek bir uğultu yükseliyor, yerimden sıçrıyorum ve bedenim titremeye başlıyor. Klimanın soğuğu salonun her tarafını ele geçirmeden önce on üçüncü salondan hemen açık sahaya çıkıyorum. O dönem kullanılmış olan ve müzeye girerken gördüğüm askerî araçlara yeniden rastlıyorum. Araçlara yoğun bir sıcak dalgası ve gözleri kör eden parlak bir ışık eşlik ediyor. İlk girdiğimde birinci salonda gördüğüm ama şimdi burada dolaşmakta olan nöbetçi askerin koyu yeşil gömleği, ruh halimi olmasa da gözlerimi biraz rahatlatıyor. Panik hissinin geri gelme sinyalleriyle birlikte açık hava alanını terk ederek lobiye yöneliyorum. Emanet dolabından çantamı alıp park yerinde hâlâ yalnız olduğunu gördüğüm küçük beyaz arabama gidiyorum. Aslında bu şehirde daha fazla zaman geçirmeme gerek yok. Bunun gibi resmî müzelerin bana kazandıracağı pek bir şey olmayacak. Genç kızın hikâyesini, onun perspektifiyle anlamama yardımcı olacak dişe dokunur en küçük bir ayrıntı bile. Küçük not defterimi açıp çizdiğim Tommy eskizine uzun uzun bakıyorum. Ölümcül bir silahtan ziyade çürük bir tahta parçasını andırıyor. Defteri çantama koyuyorum ve bir sonraki hedefim için rotamı belirlemek üzere İsrail haritasını alıyorum elime. Önce güneye giden 4 Numaralı Karayolu'na çıkmalıyım, ardından Askalan'dan Gazze'ye gitmeden önce sola, 34 Numaralı Karayolu'na sapmalıyım. Oradan Sderot'a varınca 232 Numaralı Karayolu üzerinden sağa girip bir sonraki hedefime ulaşabilirim.

Haritayı yan koltuğa fırlatıyorum ve ağzımdaki sakızı çıkarıp kül tablasına atarak yola koyuluyorum.

İsrail haritasının altında, Filistin'in 1948'den önceki halini gösteren haritalar dahil başka haritalar da var ama bu sefer onları açmıyorum. Çok uzak olmayan bir geçmişte yeryüzünden silinmeden önce Yafa'dan Askalan'a kadar kaç şehir ve köy bulunduğunu anlayacak kadar bu bölgelerden olan yeterince insan tanıyorum çünkü. Yol boyunca şehir ve yerleşim birimlerinin adları, evlerin şekilleri, düzlükler, bitkiler, yollar, geniş tabelalar ve insan yüzleri eşlik ediyor bana. Sonra içimde yeniden uyanan sebepsiz endişe hissi başlıyor. Derken Rahat'ın hemen girişinde, beyaz bir minibüsteki yolcuların kimlik kontrolünü yapmakta olan polislerin olduğu bir kontrol noktası olduğunu görüyorum. İşte, oradalar! Yolun kenarında, herhangi bir aracı durdurup arama yapmaya hazırlanan bir polis de var. Kalbim ağzımda atıyor. Bakışlarımı ondan çekmem gerek. Hızlıca çantama bakıyorum, sağ elimi içine daldırıp bir sakız arıyorum. Bulduğumda içinden bir tane alıp hemen ağzıma atıyorum. Bakışlarımın yolun sol tarafında dağılmış tepelerin sınırlarında asılı kalmasına izin vererek sakız çiğnemeye başlıyorum. Sakin olmalıyım. Araba saatte doksan kilometre hızla seyretmesine rağmen kontrol noktasına yaklaştıkça hızımı azaltıyorum ve kontrol noktasında neredeyse tamamen duracak kadar yavaşlıyorum. Yutkunup sakız çiğnemeye devam ediyorum ve kontrol noktasını geçtiğim anda eski hızıma geri dönüyorum. Dikiz aynasından geride kalan beyaz minibüs yolcularının kimlik kontrolünü yapmakla meşgul olan polislerin görüntüsünü görünce derin bir nefes alıyorum. Yanı başlarında sırtı dönük bir halde gelip geçen araçlara dikkatle bakan diğer polis, her an araçlardan birini durdurup arama yapmaya hazır bekliyor.

Üstüme bir yorgunluk çökene kadar direksiyon sallamaya devam ediyorum. Kafamı arkaya yaslıyorum. Araç

trafiği büyük ölçüde azalmış durumda. O kadar güneydeyim ki küçük taşlarla dağlanmış beyaz kum tepelerinin yerini yumuşak dokunuşlu sarı kum tepeleri alıyor. Bazı tepelerde, tıpkı Ramallah'ın el-Hisbe kapalı sebze pazarında açıkgöz bir pazarcının normal marulun üç katı fiyatına bana kakalamaya çalıştığı pörsümüş marulu andıran sıska, soluk yeşil bitkiler var. Biraz dinlenmek için bir tarlanın yakınında park ediyorum. Ağzımdaki sakızı çıkarıp kül tablasına atıyorum, sonra da birkaç dakika kestirmek için gözkapaklarımı kapatıyorum ama başaramıyorum. Sanki bir endişe hissi beni bundan alıkoyuyor. Biraz kestirme ümidimi yitirince yan koltukta duran haritalara uzanıyorum. Önce İsrail makamları tarafından hazırlanan haritayı açıyorum ve yol kenarında gördüğüm en son tabelaya göre nerede olduğumu anlamaya çalışıyorum. Haritada engin sarı denizin içinde tek başına siyah küçücük bir nokta gibi görünen bir sonraki hedefime ulaşabilmek için kısa da olsa düz bir hatta devam etmem gerektiğini anlıyorum. Ardından memleketin 1948'den önceki halini gösteren haritayı alıyorum fakat dehşete kapılıp hemen kapatıyorum. İsrail haritasında sarı bir deniz tarafından yutulmuş gibi görünen onlarca Filistin köyü görünüyor ve isimleri kâğıdın üstünden sanki bana sıçramak istiyor. Motoru çalıştırıp yeni hedefime doğru yola çıkıyorum.

Hedefimi uzaktan, sarı tepelerin kalbinde görebiliyorum. Aramızda yalnızca dar bir asfalt yol uzanıyor. Kırmızı kiremitli evlere götüren yolun sonunda çiçekler ve cüce palmiye ağaçları var. Nirim yerleşim birimi. Ana girişte dikilen bariyere vardığımda arabayı durdurup birilerinin beni kontrol etmesini bekliyorum ama hiçbir şey olmuyor. Demir kapıya ve güvenlik kabinine biraz daha yaklaşıyorum ama içeride yine kimseyi göremiyorum. Arabadan inip kapıya yöneliyorum. Güneş çok şiddetli. Kapının ateş gibi parmaklıklarından tutarak arkaya doğru itip açı-

yorum. Tekrar arabaya dönüyorum ve içeri girdikten sonra inip kapıyı arkamdan kapatıyorum. Yerleşim biriminin içinde arabamla usulca ilerliyorum. Şu anda geçmekte olduğum yer eski bir yerleşim alanı olmalı. Tamamen terk edilmiş görünüyor. Sağımda büyük bir ahır yer alıyor, hemen yanı başında eski bir ahşap kule üzerine kurulmuş su deposu. Solumdaki yolun ötesinde birkaç baraka var. Yafa'da Ordu Müzesi'nde sergilenen filmde gördüğüm barakalara çok benziyor. Cinayetin işlendiği yer büyük ihtimalle burası. Belki de bu baraka, takım komutanının lojman olarak kullandığı yerdir. Daha eski görünen şu baraka da kızın alıkonulduğu ve ardından da diğer askerler tarafından tecavüze uğradığı yer. Arabadan inip barakalara doğru yürüyorum. Barakaların etrafında biraz dolaşmadan önce önlerinde durup dikkatle bakıyorum. Büyük bir depoya doğru yürüyorum, yaklaşınca kilitli olduğunu fark ediyorum. Dönüp tekrar önce iki barakanın, ardından yolun karşısındaki deponun etrafını dolaşıyorum. Birdenbire korku hissine kapılıyorum. Belki de bu korku hep içimde duruyor ve istediği zaman tıpkı şimdi olduğu gibi bana baskın yapıyor. Süratle arabaya binip sakinleşmeye çalışıyorum. Sakinleşmek zorundayım. Motoru çalıştırıp yerleşim biriminin girişine geri dönüyorum. Fakat girişten birkaç metre önce soldaki yan sokağa sapıyorum. Buraya ulaşmak için katlandığım onca şeyden sonra bu kadar kolay pes edemem. Herhangi bir yere sapmadan solunda büyük yeni evlerin hizalandığı yoldan devam ediyorum. Evlerin önünde soluk yeşil çimenlikler uzanıyor. Sağ tarafta uzanan dikenli tel örgüden sükûnetle gökyüzüne yükselen kum tepeleri görünüyor. Arabanın içinde yerleşim yerini dolaşırken etrafta hâlâ insan namına kimse olmadığını fark ediyorum. En sonunda sımsıkı kapalı kapılar arasında üstündeki sinekliğiyle yarı açık cam bir kapı görüyorum. Arabayı hemen sokağın ortasında durdurup

dışarı atlıyorum. Ortalığa İngilizce "Merhaba," diye sesleniyorum. Kimse cevap vermiyor. Daha yüksek bir sesle bağırıyorum: "Merhaba!" Bir süre sonra on sekiz yaşlarında bir delikanlı çıkıyor. Yerleşim biriminin arşivinin ya da müzesinin nerede olduğunu soruyorum. Delikanlı beni yerleşim biriminin girişine yönlendirip küçük beyaz bir binayı tarif ediyor. Müze ve arşivin o binada olduğunu öğreniyorum. Arabaya döndüğümde yeniden korku nöbetim tutuyor. Yine de yerleşim biriminin girişine doğru gidiyorum. Yolun bitiminden önce arabayı bu sefer yol kenarına park ediyorum. Arabadan inip arkamdan kapıyı kapatıyorum. Kapının çarpma sesi boşluğu dolduran kuş seslerine karışıyor. Delikanlının tarif ettiği küçük beyaz binaya doğru yürüyorum. Kapıyı tıklatıyorum ve bir süre bekliyorum. Kimse cevap vermiyor. Ardından İngilizce, "Merhaba," diye sesleniyorum, sonra bir kez daha yüksek bir sesle. Bir süre sonra arkamdan bir yanıt geliyor. Sesin kaynağına dönüyorum, karşımda yetmişli yaşlarının başında bir adam var. Üçüncü kez, "Merhaba," diyorum ve içeride kimse olup olmadığını bilip bilmediğini soruyorum. Arşivin şu anda kapalı olduğunu söyleyerek tam olarak ne istediğimi soruyor. Eveleyip geveleyen bir ses tonuyla Nirim'in tarihiyle ilgilendiğimi, bölgeye ilişkin yaptığım bir araştırma için bazı belgeleri yakından görmek istediğimi ve bundan dolayı çok uzun bir mesafe kat ederek buraya kadar geldiğimi anlatıyorum. Bir süre suskun kaldıktan sonra müze ve arşivden sorumlu kişinin kendisi olduğunu, saat 13.00'da resmî olarak kapatmış olmasına rağmen benim için açabileceğini söylüyor. Bundan dolayı ona coşkuyla teşekkür ediyorum. Kapı açılırken kalbim o kadar yüksek sesle çarpıyor ki kuşları korkutabilir. İçeri giriyoruz, ikimizin de yüzünden terler boşanıyor. Bana adını söylüyor ve neredeyse boş olan bir odanın ortasındaki büyük masaya oturmamı işaret ediyor ve içeri girdi-

ğimiz kapının sağ tarafında bulunan duvara monte edilmiş beyaz bir dolaba yaklaşıyor. Çok sıcak, değil mi? diye soruyor dolabın içindeki küçük çekmecelerden bazı zarfları çıkarırken. Evet, diyorum, dayanılır gibi değil. Aslında sıcaktan nefret etmediğini, kendisine büyük ölçüde Avustralya sıcağını hatırlattığını söylüyor. Ellili yıllarda Avustralya'dan göç etmiş ve o zamandan bu yana da Nirim'de yaşıyormuş. Sizin adınız? Aklıma ilk gelen ve Arapça olmayan bir isim söylüyorum. Araştırmanız? Kırklı yılların sonu ile ellili yılların başı arasındaki dönem boyunca bölgenin coğrafi ve sosyal topografyası üzerine bir çalışma, diye cevap veriyorum. Çekmecelerden aldığı birkaç zarfı oturduğum masaya getirip yanıma oturuyor, zarflardan bir sürü fotoğraf çıkarıp bembeyaz masanın üstüne seriyor. Bu arada kendisinin benim gibi bu işin uzmanı olmadığını anlatıyor. Yalnızca fotoğraf ve tarih tutkusu olduğunu, Nirim'in tarihini ve arşivini muhafaza etmek çabasıyla bu basit müzeyi inşa etmeye çalıştığını söylüyor. Fotoğraflara bakarken bu yerleşim yerinin tarihinden bahsetmesini rica ediyorum. Sakin ve açık bir ses tonuyla konuşuyor. Kekelemiyor, evelemiyor, gevelemiyor; öyle ki konuşması kıvrımları olmayan dümdüz bir ipi andırıyor. Aralıksız konuşuyor. "Nirim'in temeli, 1946 yılının Kefaret gecesinde atıldı. Aynı gece onlarca yerleşim birimi daha kuruldu. İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle birlikte ülkeye gelen genç Avrupalılar dahil Haşomer Hatsair gençlik hareketinin üyeleri tarafından Negev'de kurulmaya başlandı. O dönemde yürütülen kampanyanın hedefi, güney bölgesindeki Yahudi yerleşimlerinin kapsamını genişletmekti.

"Böylece, Haganah hareketinin koruması ve önderliği altında binden fazla insanı taşıyan üç yüz kamyon, gecenin bir saatinde Negev'e doğru yola çıktı. Hiçbir şeyden haberi olmayan İngiliz makamları da dahil her-

hangi bir engelle karşılaşmadılar. Plan tam bir gizlilik içinde hazırlanmıştı. Öyle ki Yahudi Ajansı'na dahi bilgi verilmemişti. Aynı kafilede yirmi beş aracın taşıdığı coşkulu gençler vardı. Bu gençler, Refah şehrine ve Mısır sınırına yakın bir noktada, güneyde gidebilecekleri en uç noktaya kadar ilerlediler. İşte, Nirim otuzlu yılların sonlarında, Negev'in bu bölümünde bir miktar toprak satın alan zengin bir Mısırlı Yahudi'nin adını taşıyan Dangur adlı bölgede böyle kuruldu.

Nirim'i kuran bu topluluğun yüksek maneviyatı ve gençlik ruhu, o sırada patlak verme olasılığı günden güne artan savaş hazırlıklarına da olumlu yansıdı. Gündüzleri siper kazıyorlar, askerî eğitim yapıyorlar, sağlık klinikleri olan sığınaklar inşa ediyorlar ve yaralılara ilkyardım ulaştırma eğitimleri alıyorlardı. Akşamları ise akordeon eşliğinde şarkılar söylüyor ve hep birlikte Palmah askerî kitapçığından bölümler okuyorlardı. Palmah üyeleri, Mısır ordusunun sınıra yakın asker yığdığını ve büyük bir saldırıya maruz kalabileceklerini fark etmelerine rağmen Nirim'deki sosyal ve kültürel atmosfer, savaş akşamına kadar devam etti. Gerçekten de tahminleri doğru çıktı. 14 Mayıs 1948'de İsrail devletinin kuruluşu ilan edildikten sonra Mısır ordusunun saldırdığı ilk yerleşim birimi Nirim oldu. Mısır topçularının şiddetli topçu ateşleri sonucu bütün binalar yıkıldı, kurucularından sekizi katledildi, birçoğu da yaralandı. Fakat topluluğun diğer fertleri siperlerini terk etmediler. Saldırıyı sadece normal ve makineli tüfeklerle püskürtmeye çalıştılar. Mısır kuvvetlerinin hem insan gücü hem de mühimmat bakımından büyük üstünlüğüne rağmen Mısır ordusu ağır kayıplar verdi. Bunun üzerine Nirim'i kendi haline bırakarak ilerleyişlerini kuzeye doğru sürdürdüler.

Birçok insan, ellerinde sadece hafif silahlar olan kırk dokuz Palmahlının tam teçhizatlı düzenli bir orduyu püs-

kürttüğü Nirim mucizesini, topluluğun azim ve metanetine bağlıyorlar. Palmahlılar, yerleşimdeki farklı noktalar arasında iletişim kurup hareket etmeyi sürdürünce, Mısır ordusu teslim olmayacaklarına kanaat getirerek daha fazla zaman kaybetmemek için başka taraflara geçti.

Saldırıdan sonra başka yerlerde her gün şiddetli bombardımanlar devam ederken Nirim'de hayat, yer altındaki siper ve sığınaklarda devam etti. Fakat sekiz genç kurucunun ölümü, Nirim'in karakterinde derin bir iz bıraktı. Bunlardan bazıları, Avrupa'da Holokost'tan kaçan ailelere mensuptu. Savaş arifesinde, 1 Mayıs İşçi Bayramı kutlamaları sırasında yerleşimcilerin bir parça kumaş üzerine yazıp duvara astıkları sembolik sözler her şeyi özetliyor. Saldırı esnasında zarar görmeden ayakta kalan bu duvarın olduğu yerde, günümüzde de kutlamalar yapılmaktadır."

Bunları anlattıktan sonra bahsettiği duvarın fotoğrafını uzatıyor bana. Enkaz ortasında tek başına dikilen duvarda, geniş bir beyaz şerit üzerinde benim için çevirdiği İbranice şu sözler yer alıyor: "Zafer tankların değil insanın olacak." Masanın üzerinde kumda mahsur kalmış bir araç kervanının, bölgenin yerleşim birimi kurulmadan önceki halinin, kurucu üyelerin üniforma gibi görünen gri renkli şort ve kısa kollu kıyafetlerinin, birkaç baraka ve büyük bir yemek salonu dahil yerleşim biriminin çeşitli inşa aşamalarının fotoğrafları var. Ayrıca bazı fotoğraflarda yerleşimciler, bölgedeki yerli bedevilerle sohbet ederken görülüyorlar ya da hep birlikte kameraya bakıp gülümsüyorlar. O dönemde Filistinli sakinlerle Yahudi göçmenler arasındaki ilişkileri soruyorum. Mükemmel, diye cevap veriyor. Yerleşimciler, bölgedeki bedevileri ağırlamak için bir misafir çadırı bile kurdular. Bedeviler, onları ziyarete geliyorlardı ve beraber naneli çay içiyorlardı. Kısa bir süre sonra iki taraf arasında samimi bir dostluk ve derin

bir güven ilişkisi kuruldu. Öyle ki bedeviler, kılıçlarını Nirim'in gençlerine emanet ediyorlardı. Fakat savaşla birlikte bu ilişkiler de kesintiye uğradı. Neden, diye soruyorum. Savaş sırasında ya da sonrasında buna yol açacak çatışmalar ya da belli olaylar mı meydana geldi? Tabii ki hayır, diyor ve ekliyor: Savaşlar böyledir, bazen aynı aile fertleri arasındaki bağları bile koparır. "Peki, ya savaştan sonra?" "Yerleşimcilerle, bölgede kalan Araplar arasında zaman zaman sürtüşmeler yaşanıyordu. Bunun nedeni de Araplara ait hayvan sürülerinin, yerleşimcilerin tarım arazilerine girip ekinleri mahvetmesiydi." "Hiç öldürme olayı yaşandı mı? Herhangi bir taraftan bir kadın veya erkeğin?" Böyle bir olay bilmediğini söylüyor. Bir süre suskun kaldıktan sonra, savaşın ardından bölgedeki casusları aramak için kurulan bir askerî birlikte gönüllüyken tek bir öldürme olayına rastladığını söylüyor. "Neden?" diye soruyorum, kalp atışlarımın sesimi boğmasını engellemeye çalışarak. Bir gün devriye yaptıkları sırada yakınlardaki bir kuyuda bedevi bir kızın cesedini bulduklarını anlatıyor. Arapların bir kızın davranışlarından şüphelendiklerinde öldürüp cesedini kuyuya attıklarını açıklıyor ve Arapların böyle âdetlere sahip olmalarının kendisini çok üzdüğü yorumunda bulunuyor.

"Bağımsızlık Savaşı'ndan sonra yerleşim biriminin, şu anki yerine taşınmasına karar verildi. Burası asıl yerleşim biriminin yirmi beş kilometre kuzeyinde yer alıyor," diyor anlatısını sonlandırarak. "Neden?" diye soruyorum. "Öncelikle burası çok daha güvenli. İkincisi, buranın yıllık yağmur oranı eski yerden daha fazla," diye yanıtlıyor.

Ziyaretin sonunda yerleşim birimi ve tarihi hakkında pek çok bilgi içeren bir kitapçık da takdim ediyor bana. Teşekkür edip dışarıda beni sabır ve vefayla bekleyen arabama gidiyorum. Direksiyona geçip kitapçığın sayfalarını çeviriyorum. Az önce topladığım bilgilerin

çoğunun kitapçıkta yer aldığını, hatta daha fazla bilgiye ulaşmak isteyen herkesin ziyaret edebileceği bir web sitesi olduğunu fark ediyorum. Hem burası cinayetin işlendiği asıl mekân değilmiş hem de bunca zorlu yolculuktan sonra topladığım tüm bilgileri evimde, büyük penceremin önündeki masama oturup kolayca elde edebilirmişim diye düşünüyorum.

En azından, kitapçıkta eski yerleşim yerinin küçük bir haritası vardı. Az önceki görüşmemde öğrendiğim gibi, eski yerleşim yerinin adı Nirim değil de Dangur'muş. Kitapçık da bunu doğruluyor. Kontak anahtarını çeviriyorum ve nihayet bekçinin kabinine oturduğu ana kapıya yaklaşıyorum. Benim yerime kapıyı o açıyor. Serabın ağırlığı altında beni gergin sinirleriyle sessizce titremekte olan sarı tepelere götürecek olan siyah yolda ilerliyorum. Vakit henüz ikindi olmasına rağmen geçtiğim yollarda başka bir araca rastlamıyorum. Dahası yolların iki yanında uzanan tepelerde de herhangi bir mahluk görünmüyor. Ara sıra mango, avokado ve muz bahçelerinin olduğu yerlerde birkaç ağaca rastlıyorum. Fakat güneye doğru ilerledikçe bölgenin tamamen terk edildiğini hissediyorum. Sonunda varmak istediğim yere ulaşıyorum. Hemen solumda duruyor. Sağımda ise askerî bir kamp var. O halde bölge terk edilmiş değil. Arabayı askerî kampın önüne, yolun kıyısına park edip iniyorum. Hava hâlâ aşırı derecede sıcak ve güneş kızgın. İki yanına porno dergilerinden koparılmış onlarca sayfanın saçıldığı asfaltta yürüyorum. Askerî kampın çitinden pek çok çadırın tepesi görünüyor fakat ortalıkta asker görünmüyor. Çitin diğer yanına geçip geçmeme konusunda tereddüt ettiğimden biraz yavaşlıyorum. Bir süre sonra daha fazla oyalanmadan yolun karşısına geçip doğrudan suç mahalline yöneliyorum. Burası küçük bir piknik alanına benziyor. Zemin, tesviye edilmemiş kumdan oluşuyor. Birkaç kâfur

ağacı çarpıyor gözüme, ağaçların etrafında piknikçilere mahsus ahşap banklar var. En uçta, solda beton bir bina görüyorum. Binanın üzerinde, Nirim müzesindeki bir fotoğrafta gördüğüm aynı İbranice ifade ile çevirisi yer alıyor: "Zafer tankların değil insanın olacak." Piknik alanındaki kumların üzerinde dolaşıyorum. Kâfur ağaçları şimdi sağımda, tam önümde de beton bina. Binaya doğru ilerliyorum ve içeri giriyorum. Sonra merdivenlerden çatıya çıkıyorum. Soluk yeşil tarlaların oraya buraya serpiştirildiği kumlu ovalar, ağaçlandırılmış alanlar, bir duvar, birkaç ağacın yeşilinin karıştığı ve ufuk çizgisinin düzensizce kıvranmasına neden olan gri, beyaz sıralı evlerin olduğu geniş bir manzara. Burası, az sonra güneşi yutacak olan Refah. Sağ tarafta ise kumlu düzlüklerin yanı sıra az önce arabayla geçtiğim muz, mango ve avokado ağaçlarının dikildiği alanlar uzanıyor. Dönüp yeniden kâfur ağaçlarının pek çok detayını görmeme izin vermediği soldaki manzaraya bakıyorum dikkatle. Ardından tereddütlü bakışlarla askerî kampa bakıyorum, içeride herhangi bir hareket görünmüyor. Çadırlar ve çadırların etrafına park edilmiş askerî araçlar sakin. Bakışlarımı gözetleme kulelerine çeviriyorum. Loş aralıklar, içeride beni gözetleyen bir asker olup olmadığını anlamama izin vermiyor. Sonunda, aynı merdivenleri kullanarak çatıdan iniyorum. İçinde dolaşırken binanın kocaman yüksekliği, beton duvarlar dışında bir şey görmeye izin vermiyor. Boğulacak gibi oluyorum. Bu yüzden ayaklarım yeniden kuma basana kadar adımlarımı hızlandırıyorum. Binanın dışında belki bir baraka ya da siper izi bulurum ümidiyle etrafta dolanıyorum. Geçmişte bir yerleşime ya da kampa işaret edebilecek tek iz, küçük bir hendek hattı. Hendeğin duvarlarına yaslanan kum torbaları yeni duruyor ve herhangi aşınma işaretine rastlanmıyor. Kum üzerinde keskin olmayan ayak izleri fark ediyorum. Çizgileri kaybolmaya

yüz tutmuş. İzler birkaç gün öncesine ait olmalı. Kumun üzerinde bunlardan başka bir ayrıntı yok. Küçük bir çöp parçası bile yok. Dahası tahta bankların yanı başına yerleştirilmiş, demir halkalara asılı çöp torbaları bile bomboş. Torbaları oluşturan plastik madde birbirine yapışık vaziyette duruyor. Yirmi beş yıl önce doğum günümde işlenen cinayete dair temel ya da tali herhangi bir ayrıntıya ulaşamasam da piknik alanında gezinmeye devam ediyorum. Güneş, Refah'taki evlerin çatılarına ulaşınca piknik alanını geçip yol kenarında duran arabama doğru yürüyorum. Arabaya atlayıp ayrılıyorum oradan.

Kimi bitkiler ve kimi ağaçlarla dövmeli alçak kum tepeleri arasında rasgele fakat mevkiden uzaklaşmadan dolaşmayı sürdürüyorum. Daire çizerek dolaştığımı fark ettiğimde bunun bir faydası olmadığını düşünerek arabayı yol kenarına park edip iniyorum ve bir bağa giriyorum. Kumun üstünde uzanan su hortumları, ağaç gövdeleri etrafında eşit halkalarla sarıldıktan sonra düzenli bir şekilde ağaçtan ağaca uzanıyor. Ağaç dizileri arasında yürümeye başlıyorum. İlk dizi, ince bir toz tabakasıyla kaplı olmasına rağmen yemyeşil görünen yapraklarıyla dallarından avokadolar sarkan yüksek ağaçlardan oluşuyor. Birine elimi uzatıp parmaklarımla sert derisine bastırıyorum, sonra arkadaki daha kısa ağaç dizilerine doğru yürüyüşüme devam ediyorum. Bunlar mango. Ellerimle, meyvesinin yumuşak dokulu ama avokadodan daha sert yüzeyini yokluyorum. Bunların arkasında yer alan muz ağaçlarına doğru yürüyorum ve bağın sonuna ulaşıyorum. Kocaman yaprakların arasından dökülen günün son ışıkları karşılıyor beni. Biraz daha dolaştıktan sonra yere atıyorum kendimi ve sırtüstü uzanıp bakışlarımı göğün soluk, kasvetli mavisine dikiyorum. Günbatımı öncesinin cılız ışıkları muz yapraklarının arasından sızıp üzerime düşüyor. Uzanmaya devam ettim ve duyduğum âcizlik hissinin beni büyük bir

yalnızlık duygusuna sürüklemesine izin verdim. Boşu boşuna buradayım, diye söylendim kendi kendime. Aradığım hiçbir şeyi bulamadım. Şimdiye kadarki yolculuğum, bildiklerime en küçük bir şey eklemedi. Gün ışığı dağılıp akşam çökmeye başlayınca yalnızlık hissim giderek endişeye dönüştü. Hemen kalkıp arabaya dönmem gerektiğini biliyorum. Kalkmak için kendimi zorluyor ve sonu ve çıkışı yokmuş gibi görünen ağaçların arasından yürümeye başlıyorum. Arabaya ulaşana kadar olabildiğince hızlı koşuyorum ve ulaşır ulaşmaz kapıyı açıp kendimi direksiyon koltuğuna atıyorum. Bölgeyi hemen terk etmem gerek. Yan koltuktan İsrail haritasını alıp Ramallah'a dönüş güzergâhını inceliyorum. 232 Numaralı Karayolu'ndan 34 Numaralı Karayolu'na, sonra sola dön. 40 Numaralı Otoban'a kadar devam et ve sağa dönüp 443 Numaralı Karayolu'na ulaş, sonrasını nasılsa hatırlarım. Haritayı koltuktaki diğer haritaların üzerine geri koyuyorum ve motoru çalıştırıp hareket ediyorum.

Bölgeden uzaklaşınca biraz sakinleşiyorum. Aslında burada daha uzun kalsam bir şeyler keşfedebilir, en azından beni olaya dair yeni ayrıntılara götürecek bir ipucu bulabilirim. Bu da kızın neler yaşadığıyla ilgili bir resim oluşturmama yardımcı olabilir. Güneşin batmak üzere olması, geceyi burada geçirmeyi düşünmeme neden oluyor. Neden olmasın ama nerede? Rastlayacağım ilk kişiye sorabilirim. Birbiriyle kesişen asfaltın sarı kumlu alanlarda siyah çerçeveler oluşturduğu düz dar yollarda seyrediyorum bir süre, günbatımından hemen sonra bir petrol istasyonuna ulaşıyorum. Önce bütün gün dolaşıp tükettiğim yakıt deposunu dolduruyorum. Bunu ilk kez kendi başıma yapıyorum ve üstüme başıma benzin döküyorum. Ödeme yapmak için görevli kişiye doğru gidiyorum, benzin kokusu benden önce ulaşıyor. İyi yürekli bir delikanlı. Zamanının çoğunu burada geçirdiği için benden yayılan benzin kokusuna aldırmıyor. Yakınlarda geceyi geçirebile-

ceğim bir yer olup olmadığını soruyorum ona. Nirim yerleşim birimine gitmemi tavsiye ediyor. Orada bazı insanlar, benim gibi turistlere –turist olduğumu söylemiştim– kiralık oda veriyorlarmış. O halde yeniden Nirim. Harita üzerinde mevcut konumumdan çok da uzakta görünmüyor ve ulaşmak da kolay. Hiç vakit kaybetmeden Nirim'e hareket ediyorum. Kısa bir süre sonra ana girişteki bariyer kapısına ulaşıyorum ve bekçiyi yine yerinde bulamıyorum. Bu yüzden arabadan inip kapıyı yine kendim açıyorum. Kapıdan geçtikten sonra kapıyı kapatıyorum ve tekrar arabaya dönüp yerleşim biriminin merkezine doğru gidiyorum. Daha önce cinayet mahalli olarak tahmin ettiğim barakaların yanından geçerken kayıtsızca bakıyorum. İlk gördüğümde yaşadığım ümitsizlik ve tedirginlik hali büsbütün kayboluyor. Yerleşim biriminin sokaklarından ilerlerken sokaklara çiçek isimleri verildiğini şimdi fark ediyorum. Bir arabanın önünde bekleyen genç bir delikanlı ile bedeninin üst kısmı arabanın arka bagajında kaybolan başka bir adam daha görünce Yasemin Sokağı'na sapıyorum. Araçtan inip onları selamlıyorum ve geceyi geçirebileceğim bir yer bilip bilmediklerini soruyorum. İkinci adam kimin geldiğini anlamak için kafasını kaldırdıktan sonra yeniden bagajın içine gömülürken genç delikanlı, oda kiralama işiyle kendisinin ilgilendiğini fakat bu gece için ne yazık ki elinde boş oda kalmadığını söylüyor. Hayal kırıklığı içinde beni yönlendirebileceği başka bir pansiyon olup olmadığını soruyorum. Geldiğim yoldan geri dönmemi ve yol bitmeden sola, Nergis Sokak'a gitmemi öneriyor. Sokağın hemen girişinde, sol tarafta bulunan misafirhanede boş oda bulabilirsiniz, diyor. Sonra, "Bir dakika," diye ekliyor ve kemerine bağlı küçük bir deri kılıftan çıkardığı cep telefonuyla birilerini arıyor. Nergis Sokak'taki pansiyon sahibiyle konuşuyor ve elinde son bir boş oda bulunduğunu haber veriyor. "Şanslısınız," diyor. Yakından ilgilendiği için kendisine teşekkür edip bahsetti-

ği pansiyona gidiyorum. Hava artık iyiden iyiye kararmaya başlıyor. Nergis Sokak'taki pansiyona vardığımda sahibinin kaldırımda beni beklediğini fark ediyorum. Kim olduğumu sormasa da kendimi tanıtıyorum. Kimsenin şüphesini üzerime çekmemek için de Nirim'deki müze ve arşiv yetkilisine söylediğim gibi neden burada olduğumu anlatıyorum. Pansiyoncu, büyük bir bahçeden geçerek evinin karşısındaki bir barakaya götürüyor beni. Dış kapıdan içeri girdiğimizde zifiri bir karanlık karşılıyor bizi. Gecenin fiilen başladığını anlıyorum. Baraka temiz ve düzenli. Bir gecelik ücreti peşin ödüyorum. Pansiyoncu yanımdan ayrılıp evine gidiyor, ben de arabaya dönüp çantamı ve haritaları alıyorum. Aracın kapısını kilitleyip barakaya geri dönüyorum. Çantayı mutfak masasına koyarken buzdolabı dikkatimi çekiyor. Sabahtan beri ağzıma sakızdan başka bir şey almadığımı hatırlıyorum. Buzdolabını açtığımda bir pasta ve iki kutu yoğurt olduğunu görüyorum. Pastadan biraz yiyorum ama aslında buna iznim olup olmadığını bilmiyorum. Belki de önceki müşterilerden kalmıştır. Pastadan biraz daha yiyip dışarı çıkıyorum. Barakanın girişini aydınlatan ışığı söndürüyorum ve biraz bekleyip gözlerim karanlığa alışınca, gelirken dikkatimi çeken iki dikenli şemsiye akasya ağacına asılmış olan hamağı seçmeye çalışıyorum. Kadife gecenin içinden geçerek hamağa uzanıyorum. Gökyüzünün dört bir yanına saçılmış yıldızların uzak, mat ışığını seyrediyorum. Uzun süre öylece kalıyorum, o kadar ki üzerimde hafiften bir çiy tabakası oluşuyor. Birden çimenlerin arasından simsiyah bir kütlenin bana doğru geldiğini fark ediyorum. Gelip hamağın yanında duruyor. Bir köpek. Köpeğin varlığı içime bir korku salıyor. Onu defalarca kovmaya çalışıyorum ama kıpırdamadan öylece durması korkumu arttırıyor. Bu yüzden hamaktan inip barakaya dönüyorum. İçeri girmeden önce geri dönüp köpeğe bakıyorum, fakat hiçbir iz göremiyorum. Ortadan yok olmuş.

Barakaya girip kapıyı kapatıyorum. Aşırı yorgunluktan banyo yapacak takatim kalmamasına rağmen üstüme yapışan benzin kokusu beni banyo yapmaya zorluyor. Küvete girip perdeyi çekiyorum. Musluğu açtığımda ılık sular bedenime o kadar bol ve güçlü akıyor ki bu bana Ramallah'ta olmadığımı hatırlatıyor. Musluğu ikide bir kapatmazsam depoda komşulara kalacak su bırakmayacağım diye endişelenmiyorum. Bedenimi sabun köpüğünden kalın bir tabakayla örtüp tenimde biriken ter, toz ve benzin kokusunu akıtmaya çalışıyorum. Sonra da musluğu yeniden açıp kendimi tazyikli, ılık suya bırakıyorum. Evimin banyosunda pintice akan suların hatırası dahil her şeyden tamamen arınmayı umuyorum. Musluğu kapatıp banyodan çıkmak istemiyorum. Banyo süresince, evimde bir hafta boyunca her gün aldığım günlük duşlarda kullandığım sudan daha fazla su kullandığımdan eminim. Böyle düşününce musluğu hemen ·kapatıyorum. Vücudumu kurulayıp bir havluya sarınıyorum. Hâlâ petrol ve biraz da ter kokan giysilerimi alıp banyodan çıkıyorum. Mutfak masasına gidiyorum ve havalandırmak için gömleğimi bir sandalyenin kenarına, pantolonumu da diğer sandalyenin üzerine sererek kokularının gitmesini umuyorum. Ayakkabılarımı masanın altına koyup yatağa doğru giderken bölgeyle ilgili seyahat rehberleri, yemek kitapları ve popüler sanatla ilgili kitapların dizildiği küçük bir rafın önünde duruyorum. Raftan bir sanat kitabı alıp yatak odasına geçiyorum. Yatağa uzanıyorum, karyolanın düzgün oluşu az sonra gelecek olan rahatlığı müjdeliyor. Yanıma aldığım büyük ve ağır kitabı açıyorum. İlk sayfaların birinde sandalyede sakince oturan, siyah takım elbise içine beyaz gömlek giymiş, hafif kırmızı suratlı bir adamın olduğu tablo görünüyor. İç sayfalarda anlatıldığı üzere Birinci Dünya Savaşı sırasında her türlü ölüm ve yıkıma maruz kalmış Alman sanatçıların, klasik resim tarzından insan şeklini ve çevresini radi-

kal bir deformasyona uğrattıkları bir tarza dönüşen dışavurumcu sanat hareketiyle ilgili bir kitap. Kitaptaki pek çok resmi oluşturan çizgiler gerçekten keskin, çalkantılı ve çarpık. Sayfaları çevirmeye devam ediyorum. Sanatçılardan birinin karısına yazdığı bazı mektuplardan yapılan alıntılar dikkatimi çekiyor. 8.6.1915 tarihli bir mektupta şöyle yazıyor: "Dün bombardıman sonucu tamamen tahrip edilmiş bir mezarlıktan geçtik. Mezarlar havaya uçurulmuş, tabutlar son derece rahatsız edici pozisyonlarda duruyordu. Bombalar, bu mezarların sakinlerini kaba merasimlerle gün ışığına maruz bırakmıştı. Kapakları ardına kadar açılmış tabutlardan kemikler, saçlar ve giysi parçaları görülebiliyordu." 21.5.1915 tarihli bir başka mektupta ise şunlar yer alıyordu: "Hendekler, dolambaçlı çizgiler halindeki yaralar gibi uzanırken karanlık sığınaklardan beyaz yüzler görünüyordu. Dört bir tarafta kazılmış mevzilerin içinden mezarlar görünüyordu. Sığınaklarının yanı başında, kum torbaları arasında otururlarken cesetler sarmıştı etraflarını. Sanki her şey bir çeşit kurguydu. Bir adam, sığınağının yanı başındaki mezarın üzerinde patates kızartıyordu. Burada hayat, komik bir paradoksa dönüştü." Başka bir sayfada da sanki kuma düşmüş gibi yüzükoyun uzanmış, sararmış vücudu ve kıvırcık kısa siyah saçlarıyla çıplak bir kız resmi görüyorum. Kitabı kapatıp bir kenara bırakıyorum ve ışığı söndürüp uykuya dalıyorum. Şafaktan hemen önce büyük bir bombardıman sesine uyanıyorum. Onu bir başkası, bir başkası, sonra bir başkası takip ediyor. Rüya görmüyorum. Bomba seslerine iyice kulak kabartıyorum. Seslerin şiddetinden, bombalanan yere olan mesafemi anlıyorum. Uzakta, duvarın ötesinde. Gazze'de ya da belki de Refah'ta. Bombalanan yere ne kadar yakın ya da ne kadar uzakta olduğunuza bağlı olarak bombardımanın sesi büyük bir farklılık gösterir. Bu bombardımanın yankısı kesinlikle güçlü değil, hatta rahatsız edici bile değil. Daha ziyade kocaman bir davulu

usulca tokmaklıyorlarmış gibi ağır ve derinden gelen bir ses. Böylesi bombardımanlar, ince ahşap malzemeden inşa edilmiş olsa da bulunduğum binayı sallamaz ve pencereler kapalı da olsa camlar zangırdamaz. Kalkıp pencereleri açtığınızda dokundukça mide bulandıran kesif toz bulutları odaya dolmaz. Bütün bunların yerine şafağın taze, yumuşak havası süzülür içeriye. Tekrar eden bombardıman seslerini dinlerken Gazze'ye karşı garip bir yakınlık hissi duyuyorum. Bu hissime, bombardıman sesini yakından duyma ve bombalanan binaların toz zerrelerine dokunma arzusu karışıyor. Toz zerrelerinin yokluğu, alışık olduğum her şeyden ne kadar çok uzakta olduğumu, hatta geri dönüşümün ne derece imkânsız olduğunu hissettiriyor bana. İçimdeki huzursuzluk hissi beni ele geçirmeden yatağa dönüyorum ve tekrar uykuya dalıyorum.

Sabahleyin erkenden kalkıp benzin kokusu değilse de ter kokusunun hafiflediği giysilerimi giyiyorum. Arabaya biniyorum ve motoru çalıştırıp pansiyonun sahibine haber vermeden ayrılıyorum. Cinayet mahalline gidiyorum. Çünkü başka nereye gideceğimi bilmiyorum. Yol düne kıyasla daha kısa görünüyor. Bu sefer haritalar değil tepelerin kıvrımlı hatları, avokado, mango ve muz bağları götürüyor beni oraya. Bağ tıpkı dünkü gibi. Düne göre daha az sıcak sanki. Çünkü gün yeni başlıyor ve ince bir bulut tabakası güneş ışığını perdeliyor. Beni bir kez daha "Zafer tankların değil insanın olacak" sözüyle karşılayan beton binaya yöneliyorum ve merdivenleri çıkıyorum. Çatıdan ufukla birleşen Refah'a bakıyorum. Şehirde dün geceki bombardımandan kalan dumanlar yükseliyor sessizce ve evlerin çoğunu arkasına gizleyen duvarın gri rengiyle özdeşleşerek göğün soluk mavisinde kayboluyor. Yeni işyerimdeki bazı arkadaşlarım –ki hepsi de çok zarif insanlardır– Refah'tan ve Gazze'nin diğer bölgelerinden kopmuşlar. Yıllardır memleketlerini göre-

bilmek için ziyaret izni bekleyen bu arkadaşlarım için gözlerimle önümdeki sahneyi içime çekiyorum.

Merdivenlerden indikten sonra yakındaki bir kum tepesine giderek bir kâfur ağacının gölgesine oturuyorum. Yerleşim yerindeki barakanın buzdolabından aldığım yoğurt kutusunu ve çay kaşığını çantamdan çıkarıp yemeğe başlıyorum. Yoğurdun beyazı bazen gözlerimi acıtsa da bakışlarımı usulca mekânın ayrıntılarında gezdiriyorum. Kumdan çıkan ağaç gövdeleri, yeniden inşa edilmiş hendek, beton binaya yazılmış söz, yolun karşı tarafındaki kamp. Yoğurdu bitirdikten sonra kuma bastırdığım ellerimden güç alarak ayağa kalkıyorum. Kum üzerinde bariz bir şekilde köpek ayak izlerine benzeyen izler fark ediyorum ama çok geçmeden her tarafta bu izlerden olduğunu anlıyorum. O anda içimdeki korku yeniden depreşiyor. Kampın gözetleme kulelerinden askerlerin beni gözetleme ihtimallerini düşünerek sakin bir şekilde arabaya doğru yürüyorum. Mümkün olduğu kadar lakayt yürümeye çalışırken bakışlarımı ağaç gövdelerinde, kurumaya yüz tutmuş yapraklarda, ahşap piknik banklarında ve hendek etrafındaki yürümekten sertleşmiş kumlarda dolaştırıyorum. Fakat bacaklarım, araca doğru koşup burayı hemen terk etmek istiyor. Elimi çantama atıp iki sakız kutusundan birini çıkarıyorum ve içinden iki draje alıp ağzıma atarak kutuyu pantolonumun cebine ittiriyorum. Hâlâ sol elimde taşıdığım boş yoğurt kutusuna bakıp arabaya ulaşana kadar kutu üstündeki yazıları okumaya odaklanıyorum. Kapıyı açıyorum. Çantayı yan koltuğa, boş yoğurt kutusunu da el freninin arkasına koyuyorum. Sonra da sakin bir şekilde motoru çalıştırıyorum ve piknik alanıyla ödünleyerek bakmaktan kaçınmaya çalıştığım askerî kampı çevreleyen çit boyunca ilerlemeye başlıyorum. Geldiğim yönün tam tersi yönde yol alıyorum. Birkaç metre sonra yol çatallaşıyor. Refah'a giden sağdaki yolda birçok askerî araç ve tank sıralanmış. Tankların etrafında duran

askerler sağa sola yalpalayarak sohbet ediyorlar. Bir saldırı operasyonu için Refah'a gitmek üzere oldukları anlaşılıyor. Beni bütün Gazze bölgesinden ve bölgede olup bitecek her şeyden uzaklara götürecek olan yola, sola sapıyorum. Sonra da doğuya dönüp ilerlemeye devam ediyorum. Telaşlı bir sinek gibi ara sıra servi ve kâfur dizilerinin delip geçtiği tepeler ve düzlükler arasında amaçsızca dolanıyorum. Zaman geçiyor ama bir türlü ne yapacağıma karar veremiyorum. Sonunda aracı yol kenarına çekiyorum ve arka koltuktaki haritaları alıyorum. İçlerinden İsrail haritasını seçip bulunduğum karayolunun numarasını bulmaya çalışıyorum. Evet, işte buradayım. Gözlerimle yolun doğu yönündeki güzergâhı takip ederken kuzeyde Arapça isimli bazı beldeler fark ediyorum. Hepsi de üçgeni anımsatan birkaç yolla çerçevelenmiş alanda yer alıyor. Bu üçgenin dışında, güney Nakab'ın çoğu alanı, askerî eğitim, yerleşim yerleri ile İsraillilere ait kişisel çiftlikler için tahsis edilenleri hariç tutacak olursak boş görünüyor. Üçgen bölgeyi ve beldelerin ilk defa okuduğum adlarını daha bir dikkatle inceliyorum. Bir süre sonra haritayı yan koltuğa bırakıyorum. Ağzımdan sakızı çıkarıp kül tablasına attıktan sonra kuzeye doğru yola koyuluyorum. Yollarda araç sayısının giderek artması, bölgenin ıssızlığını hafifletiyor. Zeminin soluk sarı kumdan beyaz bir toza dönüştüğü düzlüklerde, keskin gölgeli küçük taş ve kayalar artıyor. Birden solda, arabanın girebileceği genişlikte tali bir toprak yol olduğunu fark ediyorum. Hemen sola sinyal verip hızımı düşürüyorum ve tali yola giriyorum. Yolun çakıllı olması arabanın sürüşünü kolaylaştırıyor fakat ne kadar dikkatli sürsem de yoğun toz bulutları yükseliyor. Kısa süre sonra arkamdaki manzarayı tamamen kapatan bir haleye dönüşüyor. Önümde ıssız ve çıplak tepelerden oluşan bir manzara var. Öğle güneşi ve her tarafa saçılmış taşlar, kasveti iyice artırıyor. Yolda seyrederken bir süre sonra tepelerin arasından birkaç barakanın tepesi, bir gö-

rünüp bir kayboluyor. Yaklaştıkça barakaların hepsi ortaya çıkıyor. O anda bir köpek beni karşılamak için yerinden fırlıyor. Hırçın bir şekilde havlayarak arabaya doğru koşuyor. Onu ezmemek için elimden geleni yapsam da aldırmadan arabayı takip etmeye devam ediyor. Durunca arabanın önünde daireler çizerek aralıksız havlıyor. Köpeğin sakinleşip uzaklaşması ya da barakalardan birilerinin çıkarak beni kurtarması için arabada bekliyorum. Fakat ikisi de olmuyor. Birilerini bulabilirim ümidiyle bakışlarımı alanda ve alanı işgal eden barakalarda gezdiriyorum. Barakaların bir kısmı çinko panellerden bir kısmı da tuğladan inşa edilmiş. Çatılar ise plastik kaplamalı çinko panellerden oluşuyor. Muhtemelen rüzgârda uçmasınlar diye panellerin üzerine kaya parçaları serpiştirilmiş. Bu barakalardan başka kapıları açık, içinde hayvan bulunmayan birkaç da ağıl var. Burası neredeyse terk edilmiş görünüyor. Kimse dışarı çıkıp beni karşılamıyor. Ne köpeğin havlamalarını ne arabanın homurtusunu ne de toz bulutlarını merak eden var. İsrail haritasını alıp bu küçük yere ilişkin bir işaret, bir bilgi arıyorum ancak hiçbir ipucuna rastlamıyorum. Haritada bulunduğunu tahmin ettiğim yerde bomboş sarı bir alan var. Haritayı katlayıp tekrar yan koltuğa bırakıyorum. Belki de insanların hakkında bir şeyler bildiği ancak resmen tanınmayan Nakab köylerinden biridir. Köyün dört bir tarafında yer alan su depolarına ve park halindeki eski araçlara bakıyorum. Araçların birçoğunun yok olan lastiklerinin yerinde kayalar var. Kapılar, direksiyonlar, farlar ve koltuklar yok olmuş. Araba giderek dayanılmaz bir şekilde ısınıyorken içinde ne kadar daha kalabileceğimi bilmiyorum. Köpeğin havlaması biraz sakinleşse de beni korkutmaya devam ediyor. İçeriye biraz hava girsin diye camı açar açmaz yeniden şiddetle havlamaya başlıyor. Bu yüzden hemen geri kapatıyorum ve yalnızca küçük bir aralık bırakıyorum. Gözlerime yeniden mekânın detayları ilişiyor. Altıncı barakayı saydı-

ğım sırada birden kapı aralığından birinin kafasının silueti gözüme ilişiyor. Genç bir kıza ait olabilir, fakat daha camı açıp kafamı dışarı çıkararak "merhaba" dememe fırsat kalmadan ortadan kayboluyor. Camı süratle yukarıya kaldırıyorum çünkü köpek yeniden vahşice yüzüme doğru havlıyor. Ben de camın aralık bıraktığım küçücük yerinden, birkaç kez siluetin kaybolduğu loş kapı aralığına doğru avazım çıktığı kadar bağırıyorum. Fakat kimse cevap vermiyor. Sadece köpeğin havlamasının sesimi bastırmasına neden oluyor. Bir cevap almaktan ümidimi kesince sessizliğe teslim oluyorum. Sessizliğe, kızı gerçekten gördüğüme ya da gördüğümün bir hayal olup olmadığına dair şüpheler karışıyor. Köpeğin havlaması dursa da arabadan uzaklaşmadan soluk kumlu toprak üzerinde uzanmaya devam ediyor. Bunu fark ettiğimde çok dikkatli bir şekilde yan koltuğun hizasındaki diğer cama eğiliyorum. Köpeğin dikkatini çekmemeye çalışarak arabanın içindeki yoğun sıcaklığı biraz olsun hafifletmek ümidiyle camı yavaşça açıyorum fakat bu da bir işe yaramıyor. Aşırı sıcaklık her yeri kuşatıyor. Sessizlik sürerken kendimi koltuğa bırakıp ne yapacağıma karar vermeye çalışıyorum. Gerçekten bilmiyorum. Bir süre sonra oturuşumu düzeltip köpeğe bakıyorum, onu da bana bakarken buluyorum. Bakışlarımı yeniden kızın gölgesini gördüğüm barakanın girişine çeviriyorum fakat karanlıktan başka bir şey göremiyorum. Bir anlığına gözlerimin önüne kızın hayali gelmiş olmalı. Birilerinin çıkacağını ümit ederek gözlerimi diğer barakaların kapı aralıkları ile sımsıkı kapatılmış pencereleri arasında gezdiriyorum. Sonra da bir barakaya yakın su deposuna bakıyorum. Musluğun altında neredeyse ağzına kadar dolu mavi bir varil duruyor. Demek ki burası tamamen terk edilmiş değil. Bunun üzerine ahırlara, çinko panellere, bu panellerin yapıldığı hurda malzemeye, etraftaki eski araçlara bakıyorum. Her şey insan yapımı olduğu halde, birlikte düşünüldüğünde doğayla mü-

kemmel bir uyum içinde görünüyor. En sonunda kontağı çevirip geldiğim yoldan geri dönüyorum. Köpek birden fırlıyor ve havlayarak beni yeniden takibe alıyor. Arabanın aynasından arkamdan koştuğunu görebiliyorum. Boşlukta toz bulutları yükseliyor ve köpek, barakalar, tepeler tamamen görüş alanımın dışında kalıyor. Anayola ulaştığımda belli bir neden olmaksızın, sanki bölgeden bir türlü ayrılamıyormuşum gibi yeniden Nakab'ın kuzeybatı kesimine doğru, sağa dönüyorum ve soluk sarı kumlara dönüşen çıplak tepeleri geçerek ilerlemeye devam ediyorum. Yollarda araç trafiği giderek azalıyor ve bir yerden sonra tamamen kesiliyor. Şimdi hareket eden tek şey serap. Yolları ve tepeleri asabice sallıyor. Tayflar ortaya çıkarıyor fakat dikkatlice bakınca bir anda kayboluyor. Derken aniden, bir kavşaktan önce yolun kenarında duran yaşlı bir kadın ilişiyor gözüme, alelacele yanında duruyorum. Arabanın camını açıyorum ve bir yardıma ihtiyacı olup olmadığını ya da onu herhangi bir yere götürmemi isteyip istemediğini soruyorum.

Yaşlı kadın arabaya biniyor ve yanımdaki yolcu koltuğuna oturuyor. İkimiz de konuşmuyoruz ve bakışlarımızı etrafımızdaki manzaraya çeviriyoruz. Ben renkleri soluk sarıdan açık kahverengiye dönüşen ve dalgalı tepeleri delip geçen yola bakıyorum, o ise elbisesi gibi siyah bir tülbentle sardığı başının durduğu açıdan anladığım kadarıyla sağa bakıyor. Kimi zaman ona gözucuyla baktığımda, keskin kırışıkların derin çizgiler çektiği yüzünü ve siyah elbisesinin üzerinde kucağında dinlenmeye terk ettiği ellerini görüyorum. Hayatımda bu kadar sağlam eller görmedim. Onu arabaya almak için durduğum zaman arka koltuğa attığım haritalardaki çizgiler gibi mavi damarlar var ellerinin üzerinde. Muhtemelen yetmiş yaşlarında. Öldürülmemiş olsaydı kız da şimdi muhtemelen bu yaşlarda olacaktı. Belki olayı duymuştur. Bu gibi cinayetler tüm Nakab ahalisinin kulağına kadar mutlaka ulaş-

mış, onları korkutmuştur ve duyanlar da asla unutmamıştır. Ona bölgeyi, ne kadar süredir burada yaşadığını sorarak bir konuşma başlatabilirim. Sonra da yavaş yavaş olayı ve olayla ilgili bir şeyler bilip bilmediğini sorarım. Fakat ağzımdan tek bir kelime çıkmıyor. Aramızdaki sessizlik, doğanın etrafımızda genişleyen sessizliği gibi genişleyip sağlamlaşıyor. Kadın aniden durmamı istiyor. Arabayı durduruyorum ve iniyor. Fakat inmeden önce dönüp gözlerimin içine bakıyor, sonra da sırtını dönüp asfalt yolun yolcularından hiç kimsenin fark edemeyeceği ya da bir yere çıkıp çıkmayacağını hayal bile edemeyeceği sol taraftaki kumlu patika yola girip yavaş yavaş uzaklaşıyor. Yaşlı kadın, kum tepeleri içinde bütün izleri yok olana kadar yürümeye devam ediyor. Ben ise onun yan koltuktaki yokluğunu hissediyorum ve ona soru soramamış olmanın pişmanlığıyla yoluma devam ediyorum. Ne kadar da aptalım! Oysa olayı kızın yaşadığı gibi aydınlatmama ve bütün çıplaklığıyla hakikate ulaşmama yardımcı olacak ayrıntılara sadece o sahip olabilirdi. Askerî müzeler, yerleşim yerleri ve onların arşivleri değil. Ondan uzaklaştıkça, durumun daha iyi farkına varıyorum ve pişmanlığım artıyor. Arabayı aniden durdurup geldiğim yöne geri dönüyorum ve yaşlı kadının indiği yere kadar ulaşıyorum. Arabayı yolun kenarına çekip elimdeki tüm haritalarda, yaşlı kadının sol tarafta gitmiş olabileceği bir belde ya da bir köy arıyorum. Fakat haritada, o yönde herhangi bir yerleşim yeri olduğuna dair hiçbir işaret bulamıyorum. İsrail haritasında ise yolun arka tarafında uzakta askerî eğitim ve atış talimi sahası yer aldığını gösteren dağınık noktalar görülüyor. Arabadan inip yolun karşısına geçiyorum ve yaşlı kadının gittiğini gördüğüm dar kumlu patika yola giriyorum. Birkaç adım yürüdükten sonra patikanın beni götürmekte olduğu tepelerin arkasında bir şeyler keşfedeceğimi ümit ediyorum. Fakat bu tepeleri başka tepeler izliyor. Bu yoldan arabayla geçip geçemeyeceğimi düşü-

nüyorum. Dikkatlice sürersem yapabileceğimi tahmin ediyorum. Tekrar anayola dönüp arabaya binerek kumlu patikaya sürüyorum. Çok geçmeden yol, şimdiye kadar gördüğüm her şeyden daha farklı bir manzaraya açılan kumlu tepelerin arasına götürüyor beni. Sarı tepeler arasında ilerlemeye devam ederken tepelerin ortasında dikenli şemsiye akasya ağaçları, menengiçler ve kamış otları görüyorum. Buralarda bir su kaynağı olmalı. Sık sık B Bölgesi'nde karşılaştığımız türden, buranın bir askerî bölge olduğunu belirten tabelayı görmeme rağmen kendimi o yöne doğru ilerlemekten alıkoyamıyorum. Ağaçlara yaklaşınca arabayı durduruyorum ve inip oraya doğru yürümeye başlıyorum. Etrafta kavurucu bir sessizlik hüküm sürerken kumdaki adımlarımın çıkardığı ses içimde bir korku duygusu uyandırıyor. Bu yüzden yalnızca bastığım yere odaklanarak adımlarımı olabildiğince hafif atmaya ve dikkatli yürümeye çalışıyorum. Kumun üzerine atılmış bir şey fark edene kadar bu şekilde yürümeye devam ediyorum. Biraz yaklaşıp eğiliyorum ve cisme yakından bakıyorum. Bir mermi kovanı. Uzanıp alıyorum. Kovanı yüzüme yaklaştırıp iyice inceliyorum. O sırada yalnızca birkaç metre ötede dikenli şemsiye akasya ağaçları arasında hareketsiz durup öylece bana bakan bir deve sürüsü görünce ben de hareketsiz kalıyorum. Bu develerin böylesi bir atış sahasında ne yaptığını anlayamıyorum. Sağdaki iki deve bakışlarını benden çevirip yakınlarındaki ağaççıklara yöneltiyor, sonra kumda dönemeç gibi görünen yerden zarifçe atlayarak gözden kayboluyorlar. Kalan dört deve de ilk iki deveyi takip ederek adımlarının sesini emen kum üzerinde sakince yürümeye başlıyorlar ve aynı ağaçların arkasında onlar da kayboluyorlar. Sağ elimde mermi kovanı, ayağa kalkıyorum. Develeri huzur içinde otlamaya terk ederek arabaya doğru gidiyorum. O anda, bu geniş sahnenin ortasında sessizce durup bana bakan bir grup asker olduğunu fark ediyorum. Bir anda şiddetli

bir ısı dalgası yükseliyor ve bedenim terden sırılsıklam oluyor. Derhal sakinleşmeliyim. Gergin olmak hiçbir şeyi değiştirmeyecek. Üstelik elimde bir mermi kovanı var. Elimi açıyorum ve mermi kovanı yavaşça kuma düşüyor. Askerlere aldırmadan sakin ve istikrarlı bir şekilde arabaya doğru yürümeliyim. Fakat askerlerden biri bağırarak olduğum yerde kalmamı emrediyor diğerleri de silahlarını bana doğrultuyorlar. Aniden yükselen nabzım o kadar şiddetli ki kafamın içinde atıyor ve tüm bedenime yayılan bir uyuşukluk beni felç ediyor. Askerî bölgeye giren küçük aracımı fark etmiş ve şüphelenmiş olmalılar. Belki de bu küçük beyaz arabanın sahibinin kimliği de dahil olmak üzere her türlü bilgiye ulaşma hakkı olan polisi aramışlardır. Onlar da aracın, A Bölgesi'nde bulunan Filistinli bir araç kiralama şirketine ait olduğunu, şu anda silahlarını doğrulttukları kadın tarafından değil, yine A Bölgesi'nde ikamet eden bir adam tarafından kiralandığını ortaya çıkarmışlardır. Yine de sakin olmalıyım. Mutlaka abartıyorumdur. Evet evet, her zaman yaptığım gibi. Sakız. Sakızlar nerede. Sakin olmalıyım. Sakız kutusunu çıkarmak için elimi cebime atıyorum.

Ansızın ateş gibi keskin, sivri bir şey elimi delip geçiyor. Sonra da göğsümü. Onu uzaktan gelen kurşun sesleri izliyor.

Küçük Bir Ayrıntı 1949 yazında, Filistinlilerin 700.000 kişinin sürülmesine sebep olan Nekbe felaketinin yasını tuttuğu ve İsraillilerin Bağımsızlık Savaşı'nı kutladığı dönemde başlıyor. İsrail askerleri bir grup bedeviyi Negev çölünde öldürür ve aralarında bulunan Filistinli bir kızı esir alıp tecavüz ederler. Daha sonra da kızı katledip kuma gömerler. Senelerin ardından, günümüze yakın bir zamanda, Ramallah'ta genç bir kadın, tarihteki bu "küçük ayrıntı"nın peşine düşer ve takıntı derecesinde bu olayla uğraşmaya başlar.

Savaş, şiddet ve bellek üzerine tüyler ürpertici bir roman olan, Uluslararası Booker, Ulusal Kitap Ödülü gibi prestijli ödüllere aday gösterilen *Küçük Bir Ayrıntı*, Filistinlilerin mülksüzleştirilmesi ve işgal altındaki yaşam gibi konuları ustalıkla ele alıyor.

"Adania Shibli, romanındaki kilit olayı –bedevi genç bir kadına tecavüz edilmesi ve katli–, İsrailli bir psikopat ve otizm spektrumundaki Filistinli amatör bir dedektif gibi, tümüyle kendi dünyasına gömülmüş iki anlatıcı üzerinden aktararak büyük bir risk alıyor. Gelgelelim dolaylama yöntemi, romanın şok edici sonu sayesinde, hedefine ulaşıyor."

J. M. Coetzee

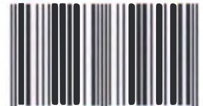
"*Küçük Bir Ayrıntı* olağanüstü bir sanat eseri; her daim şaşırtıcı ve sürükleyici. Ahlaki zekânın, siyasi tutkuların ve biçimsel ustalığın eşine az rastlanır bir örneği."

Pankaj Mishra

#savaş #tecrit #ötekileştirme #hissizleşme #kolektiftravma #çölhayatı #işgalaltındakitopraklar

ISBN 978-975-07-5255-1

can

canyayinlari.com | f | | canyayinlari

roman